

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felölős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A tanárképzés kiegészítése.

(A theol. fakultás Elöljáróságának javaslata a Mélt. Igazgató-Tanácshoz.)

Méltóságos állandó Igazgató-Tanács!

Elöljáróságunk tisztelettel vette a Mélt. Igazgató-tanács 1903. decz. 29-iki üléséből 5691—903. szám alatt küldött felhívást, a melyben véleményes javaslatot kér az 1903. évi ehker. közgyűlés „a tanügyi jelentés megvizsgálására kiküldött bizottság”-a által felvetett azon kérdésre nézve, melynek célja „felekezeti tanárképzésünk mélyebbé tétele.”

A bizottság jelentésének idevonatkozó részéből azonban megállapítható, hogy nem „felekezeti tanárképzésünk”-nek a prot. egyetem ügyével kapcsolatos kérdése foglalkoztatta a bizottságot, hanem az a közelebbi kérdés, hogy *mimódon volna elérhető felekezeti iskolai tanáraink mostani állami egyetemi szakképzésének olyan evang. reform. vallásos és egyházi tudattal való kiegészítése, a mely nélkülözhetetlennek látszik arra, hogy felekezeti ref. iskoláink az ifjuság nevelését e tekintetben is megfelelő módon eszközölhessék?* Ez ugyanis így szól: „Szükségünk van arra, hogy tanításunkat, egész nevelésünket áthassa egyházunk lelke. Az egyetemen tanuló református tanárjelölt ifjaknak módot és alkalmat kell adni arra, hogy a lényegesebb theol. tárgyakat hallgathassák. Erre legalább buzdítanunk kellene őket. El kellene határozni, hogy olyan tanárjelöltek, a kik theol. tárgyak hallgatását is kimutatják, pályázataiknál feltétlenül előnyt élvezzenek.”

A kért tiszteletteljes véleményes javaslatot tehát a fennebb formulázott kérdésre leszünk bátrak megadni és pedig a következőkben:

1. Hogy *e célra törekvő intézkedés szüksége* tényleg fennforog, bővebb megokolást alig igényel. Felekezeti iskoláink minden fajtáját óriási áldozatok árán az a meggyőződés hozta létre s fentartásukat csak az a meggyőződés magyarázza, hogy gyakorlati élet-hivatását, az ahhoz szükséges kellő képzettség mellett, a nemzet, egyház és istenországa érdekében *legjobban* az az ember töltheti be, aki evang. reform. egyházunk szellemében felfogott keresztyén vallásos élet- és világnézettel bír s ennek megszentelő ereje hatja át személyét és egész munkásságát. Tanuló ifjuságunkban ily élet- és világnézet kialakítása bizonyára nem kisebb jelentőségű feladata iskoláinknak, illetőleg azok tanárainak, mint az élethivatáshoz directe vagy indirecte szükséges ismeretek közlése. Ennek kialakítása, ha egyik-másik tárgy és az azokat tanító tanárok különösbbe befolyanak is arra, egészében mégis az oktatás és nevelés együttes, harmonikus hatásában, a vallásos szellemben kell hogy állandó eszközét megtalálja. E téren minden

disharmónia kitörülhetetlen nyomot hagy az ifjui lélekben. Csak természetes tehát, hogy a kitől azt várjuk, hogy úgy tanítása, mint nevelése által öntudatosan mindig arra hasson, hogy tanítványában ez ev. ref. keresztyén vallásos élet- és világnézetet létrehozza, attól azt is kell kívánnunk, hogy maga ezzel nem csak teljes mértékben birjon, hanem annak valamennyire tudományos ismeretével és igazolásával is rendelkezze. Régen, midőn tanáraink kivétel nélkül theologiaiilag is szakszerűen képzett emberek voltak, e kivánalomnak teljes mértékben elég volt téve és az ily dolgokban bölc konzervativizmust követő róm. kath. egyház e szempontot mindig érvényesítette s újabban még fokozottabban érvényesíti. Mi azonban részint középoktatás és iskolaügyünk rohamos átalakulása folytán, részint azért, mert iskoláink jellegében szivesebben domborítottuk ki az általános műveltségi és különösen a nemzeti jelleget, mint a vallásost és egyházit, újabban — daczára a némely jelekből következtethető javuló helyzetnek — be kell hogy ismerjük, miszerint e téren felettébb elmaradtunk saját érdekünk szolgálatának érvényesítésétől. A min, mikor érezzük, hogy gyorsan segíteni kell, természetes a nevelést vezető tanárok ez irányú képzettségének pótlására gondolunk első sorban. — Ennek az általánosan érzett szükségnek adott, igen helyesen, kifejezést a bizottság. Am nagy és nehéz kérdés,

2. hogy *mi módon lehet segíteni e szükségén?* — Ha volna nekünk ref. felekezeti tanárképzőnk, annak tantervében minden nehézség nélkül gondoskodni lehetne arról, hogy a tanárképzés rendjén a szakszerű képzéssel karöltve folytatható és betetőzhető legyen az ifjaknál az ev. ref. keresztyén vallásos élet- és világnézet kialakítása, amint teszi ezt a róm. kath. egyház szerzetes-tanárai képzésével. Ennek híjján azonban, főleg az olyan egyetemi oktatási irányzatok mellett, hol a befolyásért és érvényesülésért a materialisztikus irány és klerikalizmus versengenek egymással, kétségkívül az volna a leggyökeresebb és legegészségesebb megoldás, ha tanáraink mindenike theologiat is végzett ember volna s kiválóbb papjaink egyszersmind tanári diplomával is rendelkeznének. Az erre való törekvést nem is kell feladnunk, sőt szorgalmaznunk. Mert bizonyára csak nyerne belső értékben, összetartozási tudatban és szellemi színvonalban úgy a papi, mint a tanári kar, ha amannak bár nagyobb javadalmazású állomásait tanári diplomával is bíró lelkészek töltenék be s ha emennek minden tagja egyszersmind képzett theologus is volna. Ez elvi kívánalmat sokban fogja közelhozni a valósuláshoz részben a tanári pálya máris érezhető túltömöttsége, részben az a — remélhetőleg nem hiu

számítás, hogy a papi állomások javadalma is előbb-utóbb a kor kívánalmái szerint fog rendeztetni. Kívánatos volna továbbá mindkét pálya érdekében, hogy az ifjak érettebb korban kezdjék meg rajtuk önálló munkásságukat s a tanulmányozással komolyan több időt, évet töltsenek. Ezt kellene rájuk nézve megkönnyíteni részint a további tanulmányozáshoz anyagi segítség nyújtásával, részint az által, hogy kölcsönösen előnyt nyerjenek azok felett, kik kevesebb előtanulmány alapján hamarabb kezdték hasznosítani az egy megszerzett diplomájukat; vagy legalább is, hogy a másik pálya végzésére is szükséges 2—3 év ne szorítsa a jobban fegyverzeteket a kevésbé jól felkészültek mögé.

A két pálya egymásután való külön elvégzésének azonban magasabb szempontból való bármily előnyei s az arra ösztönzésnek bármily eszközei mellett is — amelyek, fájdalom, egyházunk anyagi viszonyai között csak nagyon szerények lehetnek, oly nagy akadályai vannak, egyelőre időlegesen a lelkeszhiányban is, de általánosan és tartósan abban, hogy a megélhetés versenyében különösen épen szegénysorsu szülők gyermekei, a milyenek rendszerint theologus ifjaink, de nagyrészt a tanárnövendékek is, sietnek minél hamarabb kenyeret és megélhetést biztosító állást foglalni el, hogy e miatt legalább egyelőre ez uton a kívánt eredményt elérni alig remélhetjük; legfeljebb azzal lehetne kísérletet tenni, hogy a két cursus együttes végzésének lehetőségére nyitassék meg, a mint van az, a róm. kath. szerzetes tanárnövendékeknél, kik talán 3 év alatt végzik a két pálya előkészületeit.

Miután azonban e lehetőségek bármelyikének előkészítése hosszabb időt igényel, a cél felé törekvés útján pedig, bár az első lépések megtétele, sürgős szükségként jelentkezik, vessünk számot azzal, hogy tanárképzésünk mostani módja mellett mit tehetnénk ez irányban?

Az állami egyetemi tanárképzés tantervében való olyan változtatás kieszközlésére, mely célunkat szolgálhatná, nem is gondolhatunk. Indirekt befolyást kell tehát keresnünk arra ez irányban. A mi történetik egyfelől az által, hogy lehetségessé tesszük a ref. vallásu egyetemi tanárnövendékeknek azt, hogy szakképzettségüket vallási és egyházi öntudatuk minél teljesebb és lehetőleg tudományos kialakításával kiegészíthessék, másfelől az által, hogy ennek fejében megfelelő előnyöket biztosítsunk számukra a saját hatáskörünkben.

Az első semmi nagy nehézségbe sem ütközik, miután mindkét állami egyetemünk székhelyén theologiai akadémiája lévén egyházunknak, ennek tanárai, illetőleg az ő előadásai igénybe vehető. A második is elintézhető egyházi hatáskörben részint az által, hogy ha kimondja az egyház, hogy felekezeti iskolái tanszékeinek betöltésénél előnyt ad azoknak, kik papi diplomával is rendelkeznek, vagy egyenlő tanári diploma mellett előnyben részesíti a választásnál azokat, kik legalább bizonyos theologiai studiumok sikeres hallgatását ki tudják mutatni; részint az által, hogy a tanárnövendékek számára az egyház rendelkezése alatt álló anyagi segélyeket azon feltételekhez köti, hogy bizonyos theol. studiumokat sikeresen hallgassanak.

Egyházkerületünk mindkét irányban sulyosan vetheti latba intézkedését. 100 körül járó tanári állomás betöltésénél van szava és 40 tanárnövendék számára ad évenként a theol. fakultás internátusában anyagi segélyt. Ezeket joggal fogja a saját egyházi érdeke által kívánt feltételekhez köthetni. Legfennebb arra kell törekedni, hogy a feltételek olyanok legyenek, hogy tulságos megerőltetés nélkül eleget tessenek az arra vállalkozók.

Erre nézve legfőbb szempontul azt ajánljuk, hogy

hallgatóndó theol. studiumokul azok jelöltessenek ki, a melyek az illető tanárnövendék szakmájával legközelebbi viszonyban állanak s a melyek ennél fogva az illető szakképzettségének is előnyére válnak. Így a filologusoknak önkényt ajánljunk a biblia nyelvészet és rokntudományok, vagy az egyház és dogmahistóriai semináriumok, a történészeknek az egyház-történelmek, minden bölcsészethallgatónak a vallásbölcsészett vagy dogmatika és ethika; azok számára pedig, kiknek szakmája egyik theol. studiummal sem áll szorosabb kapcsolatban (mathem. és termtud. szakbeliek) ott volnának, vagy a bibliai theologia v. a theol. encyklopoedia, vagy a magyar prot. egyh. történelem vagy az egyházjog. Kívánatos volna pedig, hogy e studiumok valamelyikéből évenként legalább 2—4 órás kollegiumot hallgassanak s a theologusok egyházasabbá teendő nevelésének legalább az internátusban lakók teljes mértékben részesei legyenek.

Azon esetleges aggodalommal szemben, mely ezen intézkedések folytán attól félti iskoláinkat, hogy így a jobb szakerek tőlük másfelé húzódnak, egyedül arra kívánunk utalni, hogy épen a legjobb erők maguk is keresni fogják mindig, a minél szélesebb körű és alaposabb képzettséget s hogy a tanári fizetések egyenlősége esetén (már t. i. az államiakéval) egyházi szempontból a tanárság legjavát a saját egyházas buzgalma s iskoláink és egyházunk autonom életével járó előnyei, a több munka daczára is vonzani fogják iskoláinkhoz. Aztán meg épen a nevelés és képzés folytán olyan generációra számíthatunk, amely a hivatalt nemcsak a jövedelem nagysága és munka kisebbségével egyenes arányban értékli, hanem a melynél a hivatás és munkakör is befoly az elhatározásra.

(Következik a mult számban közölt határozati javaslat 4. pontja.)

Az új énekeskönyv.

(A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium előjárósága s a sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyház képviselőtestülete által elfogadott vélemény azok határozatából közreadva.)

Irta: Zayzon Ferencz, főgimn. tanár.

Mindenekelőtt sajnálattal kell megjegyeznem, hogy az énekeskönyv megújításának csak ilyen előrehaladott, sok tekintetben bevégeztnék, véglegesnek látszó állapotában van alkalmunk a nem csekély jelentőségű kérdéshez hozzászólni. Ez a körülmény a véleményadásra nem egy tekintetben korlátozó. Akárhogyan is nem akarom, mert nem feladatomban, az énekügyi bizottságnak a megújítás érdekében követett eljárást bírálat tárgyává tenni, még sem hallgathatom el azt a meggyőződésemet, hogy ha a templombjáró s énekelni szerető közönség kívánságának nagyobb mértékben való tekintetbevételével történt volna az új énekeskönyv szerkesztése, jobban mondva a réginek átdolgozása, mind külső, mind belső tekintetben más gyűjtemény keletkezett volna, olyan, mely beosztásában, elrendezésében s ami még fontosabb, anyagában ismerősebb volna, mint az, mely most előttünk áll. Mindnyájan tudjuk, hogy egy olyan énekeskönyv megteremtése, mely minden rendű, rangu, koru és műveltségű hívő számára egyformán alkalmas legyen a keresztyéni buzgóság felkeltésére, a lélek nemesítésére, egyszerű istentiszteletünk fenntartásának emelésére, egy ilyen énekeskönyv megteremtése nem könnyű feladat. Csakhogy nem semmiből kellett újat teremteni, hanem egy százados használat által megszentelt s nem minden tekintetben használhatatlant kellett megjavítani, kiegészíteni, mert nem új énekeskönyv szerkesztése lett volna a feladat, hanem a réginek, *csakis a mennyiben használhatatlan*, vagy a czélnak nem megfelelő, *megújítása*. A Próbakiadás azonban úgy beosztásában s elrendezésében, mint anyagában inkább nevezhető új énekeskönyvnek, mint megújítottnak.

Mindnyájan tudjuk, hogy ennek legnagyobb részben oka az, hogy nem a mi régi, erdélyi énekeskönyvünk újított meg, hanem a más egyházkerületekben haszná-

latos s a mienktől sok tekintetben elűtő régi énekeskönyv alapján az egész magyarországi anyaszentegyház hiveinek közös, általános használatára készítettett ez az új énekeskönyv, melynek szerkesztésénél a mi régi, erdélyi énekeskönyvünknek nemcsak beosztása, hanem anyaga is a legmostohább mellőzésben, talán kicsinylésben részesült. És itten önkéntelenül felemerül az a kérdés, hogy török-szakad, szükséges-e minden magyar református ember kezében egyforma énekeskönyvnek lenni? Anélkül, hogy e kérdés bővebb vitatásába kezdenék, kimondom, hogy ezt én *csak kívánatosnak tartom, de nem mindenáron kieroszakolandónak. Miért lenne kifogása magyarországi testvéreinknek az ellen, hogy mi — templomainkban — azt az éneket énekeljük, a melyiket szeretünk s olyan szöveggel, a milyennel megszoktuk. — Miért erőszakolnók egymásra énekeinket? Egyetlen körülmény, — mely kívánatossá teszi az egyforma énekeskönyvet — csak az a tetszetős kívánság, hogy más kerületbe került reform. hívót a templomi éneklésbe ne akadályozza az, hogy nem tudja az ott használatos énekeket. Ez a tetszetős kívánság hamar elveszíti erejét, ha meggondoljuk, hogy nálunk egyes vidékeken manapság öt-hat éneknél többet alig használnak, tehát ennél többet alig ismer a nép; az új énekeskönyvből is minden kerület, az eddigi szokás szerint, ki fogja válogatni a használatosabb énekeket, melyek egy-két kivétellel bizonyára nem fognak egész Magyarországon ugyanazok lenni s így más kerületbe vetődött hívónk az új énekeskönyv mellett is csak ott lesz, hol eddig volt. Ha énekelni akar, meg kell tanulnia az illető vidékeken használatos énekeket, a mi nem is lesz olyan nehéz dolog annak, ki énekelni szeret; aki pedig nem szeret s nem szokott, az se nálunk, se másutt nem fog énekelni. A lakóhelyet változtató hívók pedig inkább a nem éneklő, vagy az énekeket könnyebben tanuló műveltebb osztályból kerülnek ki s nem az általában éneklő, de az új énekeket nehezebben tanuló nép köréből. Nem folytatom tovább, de mindenesetre megfontolandó, hogy a százados használat által megszentelt hagyományoknak, szokásoknak egyszerre történő kitorlása nem fog-e több kárral járni, mint amennyi haszonnal a csak kívánatos egyformaság elérése. A vallásos érzés kifejezéséül szolgáló szokások, hagyományok a vallásos léleknek legkényesebb virágai, azokat nem leszakgatni, hanem ápolni kell s aki ezeket letépi, hogy másokat ültessen helyébe, az addig termékeny talaj helyett könnyen terméketlenre fog találni.*

Ezeknek a körülményeknek kell irányadóknak lenni az énekeskönyvnek nemcsak közössé tétele kérdésében, hanem ami különben reánk nézve ezzel kapcsolatos, az újítás mértékének, korlátainak megállapítása tekintetében is. — A Próbakiadásban számos ismerős vagy ismerősnek tetsző éneket, verset és dallamot találunk, mégis a könyv a maga egészében *idegenszerűnek* tűnik fel előttem. Ennek kétféle, u. m. külső és belső okai vannak. Lássuk ezeket rendre.

A megfelelő csinos kötésben, tisztán, olvashatóan nyomott Próbakiadás beosztása nagyon különbözik a mi régi Énekeskönyvünkétől. Előül találjuk a zsoltárokat, azután a dicséreteket. Az istentisztelet sorrendjét s a gyakori használatot véve tekintetbe, épen megfordítva kellene lenni. Nem véletlenül állott régi énekeskönyvünk élén a leghasználatosabb *kezdő ének*: „Te rólad zeng...” s utána a minden vasárnapon s innepnapon használatos *begyűlő*, vagy *kezdő*, meg az ima utáni énekek. A leggyakrabban használatos énekeknek a legkönnyebben megtalálható helyen kellene lenniök s nem a könyv közepén elrejtve, mint az a Próbakiadásban van. Azután jönnének megfelelő sorrendben a rendes ünnepi énekek, kezdve az újéviékkal, végezve az óéviékkal. A zsoltárok tartalmilag, műfajilag s minden tekintetben annyira különböznek a többi énekektől, hogy azok teljesen külön s a könyv használhatóságának gyakorlati szempontjából pedig a *dicséretetek után* helyezendők el.

A zsoltárokról ugyan minden keresztyén hívó tudja, hogy azokat eredetileg Dávid király szerezte, azért mégsem tartjuk feleslegesnek, sőt az eredeti szerzői jognak egyszerűsmindekorai elismerése mellett a koronás énekszerző iránti kegyelet külső kifejezése s ezáltal ápolása céljából a zsoltárok élén okvetlen kiirandó, hogy azok *Dávid király zsoltárai*. Ezzel erősebben s világosabban volna jelezve az a kapocs, mely az énekeinket a bibliához köti, mint pusztán csak a biblia szerinti zsoltárszámozásnak zárójelben való megtartásával. Régi énekeskönyvünkben Szenczi Molnár Albert neve is ott van, ki a zsoltárok

átültetésével díszes emlékoszlopot állított magának. Kegyeletlenség nevét ez oszlopról letörölni! A mi, kicsiny utódok elismerésének s hálaájának olcsó, de szép kifejezése lenne, ha a magyar zsoltárok az ő nevét is örökre élükön hozdoznák. Nemcsak irodalom, hanem egyháztörténelmi szempontból is becses adatokat mentenénk meg, ha az összes énekek eredeti szerzőinek s átdolgozóinak nevét jegyzékbe szedve adnók az énekek végén. Régi és új református neves énekszerzőinknek nevét s emlékét mentenők meg ezzel az örök feledéstől s a multak tisztas emlékeinek ápolása kötelességünk mellett elismerésre méltó hasznos dolog lenne.

Az összes énekeknek, zsoltároknak s dicséreteteknek folyószámmal való jelölése csak részben könnyíti a kezelést. A zsoltároknak ugyanis megvan a maguk bibliaszerinti zsoltári száma is, s e kétféle számozás ezeknél zavaró, mert igaz, hogy az 1. ének I. zsoltár is, de már a 2. ének III. zsoltár s így tovább. Már pedig többet jelent az, ha a közönség úgy tudja, hogy a *XC. zsoltárt* s nem úgy, hogy az *52. éneket* fogja énekelni. Ha a zsoltárokat az énekeskönyvben a fennebb ajánlott rend szerint, vagyis a dicséretetek után helyeznők el, akkor a dicséreteteknek arab folyószámmal, a zsoltároknak pusztán a biblia szerinti zsoltári római számmal leendő jelölése semmi zavart sem okozna, sőt a kétféle énekeknek külön mutató tábla sem kellene. A Próbakiadásnak *Betűrendes Mutatója* az énekek gyors megtalálását akarja lehetővé tenni, de e célt csak részben éri el. Magának a Mutatónak könnyebb kezelhetőség végett a könyv legvégén kellene lenni, mert a hol a Próbakiadásban van, ott megtalálni nem a legkönnyebb. A lapszámra s nem az énekszámra való utalással pedig sokkal könnyebben s gyorsabban meg lehetne találni az énekeket. Ez a Mutató csak úgy volna minden tekintetben legcélszerűbb, hogyha az összes énekek — zsoltárok és dicséretetek — kezdő verssorai betűrendbe szedve, a dicséretetek kezdő sorai elé az illető dicséret arab folyószáma, a zsoltárok elé a megfelelő zsoltári római szám jönne s mindenik sor után pedig a lapszám, mely alatt az illető ének megtalálható. Az énekek számainak különbözősége által már a Mutatóban jelezve lenne az is, hogy melyik ének dicséret és hányadik dicséret s melyik ének zsoltár s hányadik zsoltár, a lapszám pedig mutatná, hogy melyik hol található meg.

Nem érthető, hogy a dallammal közölt énekek kezdő verssorának első betűje miért van a szövegtől elszakítva s a hangjegyvonalak elé téve. A mikor a díszes kezdőbetűk a könyv diszével szolgálnak, vagy — a mint régi könyvekben látjuk — a művészi iniciálék a szövegből hiányzó illusztrációkat helyettesítik, akkor a kezdőbetű elszakítását e körülmények indokolják; de egyszerű nyomtatott nagybetűknek elszakítva való előírása a könyvnek semmi díszet sem ad. Sőt talán a régiességnek ilyen gyarló módon való utánczása sok helyen neveltségessé válik. Legtöbb énekek kezdő hangjegye alá csonka szótag, sokszor csak egy kis *r*, vagy *s* betű került, de hát még a hol egy nyomoruit mássalhangzó sem jutott!

Hogy a dallamokban a sorok ismétlődése nem ismétlődő jelek által van jelezve, tehát egy hangjegysor alá nem került két sor szöveg, hanem az ismétlődő dallamsorok másodsor is teljesen ki vannak írva, azt csak helyeselni lehet.

A Próbakiadás végén a hét napjaira való reggeli és estéli, meg különböző alkalmi imákat s végül az Uri imádságot találjuk. Helyes, hogy imák is vannak az énekeskönyvben, csak ezeknek nem a Betűsoros Mutató után, hanem azelőtt, sőt leghelyesebben az énekek előtt lenne helye a Mutató könnyebb használata végett. Sőt ez imák mellett szívesen látnánk s olvasnánk Istenről, Jézusról, a Szentháromságról, a Keresztségről, az Urvacsoráról, az imáról és imádkozásról, meg az éneklésről rövid, az evangélium szerint reformált hitünk alapelveit röviden felölelő s világosan, egyszerűen megmagyarázó elmelkedéseket, a mint ez részben megvan régi énekeskönyvünkben. Minden rendű és rangú, koru és műveltségű református hívó egyforma haszonnal olvasgathatná ezeket, hiszen a nép kezén még ma is — sajnos — oly kevés efféle olvasmány forog.

Régi énekeskönyvünkben, a könyvben előforduló dal-
lamok kótájának megértéséhez szükséges elemi zeneelméleti magyarázat is van. Nagyon sok református ember vette innen összes zeneudományát s tekintettel arra, hogy a közönség legnagyobb részének ma sincs annyi zeneelméleti képzettsége, hogy mindent megértene, a mi a könyv-

ben írva van, az új énekeskönyvben sem lenne egy rövid kótamagyarázat felesleges.

Először a Próbakiadásban nincsen, azonban a végleges kiadásban a magyar ref. énekeskönyv történetét magában foglaló előszó becses kiegészítő része lenne a könyvnek.

Ha pedig mindezek a pótlások talán a könyv terjedelmének növekedése következtében drágítanák a könyv árát, egy pár ének elhagyásával lehetne ezen segíteni, mert ezáltal a könyv nem veszítene annyit, mint a mennyit nyerne a kívánt pótlásokkal.

Beosztásában, elrendezésében a leirt módon kiállított énekeskönyv, míg egyfelől használhatóság szempontjából célszerűbb lenne, a mi közönségünk előtt nem lenne idegenszerű, mert szinte a régi, megszokott kedves könyvét találná meg benne.

*

A mi a Próbakiadás belső értékét illeti, az arra nézve adandó vélemény sok tekintetben korlátozva van, mivel a munkálatok ez irányban bizonyos határozott bevégeztiséget mutatnak. Ridegen véve a dolgot, nem volna más teendő, mint a kedvező, vagy kedvezőtlen véleményt egyszerűen kimondani, mivel azonban az énekeskönyv tartalmának értéke, a szövegek s dallamok átdolgozása fontosabb az eddig említett külső szempontoknál, erre vonatkozó véleményemet legalább általánosságban meg kell indokolnom.

Mindenekelőtt sietek elismerni, hogy több szép új énekszöveggel gyarapodott az énekeskönyv, olyanokkal, melyek teljesen alkalmasok arra, hogy a hívő lélek azoknak segítségével a magasba szárnyaljon. Sajnos azonban, hogy régi, ismerős énekeink szövegének átdolgozását már nem üdvözölhetjük ilyen örömmel s elismeréssel. Az értelmetlen helyek, nyelvtani hibák, magyartalan kifejezések kijavítása s kiküszöbölése helyes, sőt szükséges volt. *de a mi ezen felül történt, azt nem lehet helyeselni.* Pedig igen sok történt ezen felül is s emiatt még legkedvesebb s a felsorolt hibáktól teljesen mentes énekeink legtöbbjébe bántóan idegenszerű köntösben áll előttünk. Számítatlan olyan változtatás történt, mely az újítási, helyesebben változtatási törekvésen kívül komolyan semmi mással sem indokolható. A XXV. zsolttárnak régi, szép szövege semmi okot sem szolgáltatott arra, hogy változásnak legyen alávetve, sőt talán régi köntösében még szebb. A LXV zsolttár 1. versének két utolsó sorában sem értelmetlenség, sem magyartalanság, sem nyelvtani hiba nem volt s mégis megváltozott. A XLII. zsolttár 1. versének 6. sorában *lelkem* helyett *szivem* van. Miért? Száz meg száz ilyen indokolatlan változtatást lehetne még felsorolni. Az ilyeneket nemhogy az egyszerű falusi nép, de mi magunk sem fogjuk soha megszokni, mert könnyebb egy teljesen ismeretlen, új verset megtanulni, mint egy olyant, mely az énekelni szerető hívőnek már vérévé vált, initt-amott megváltoztatott szavakkal, mondatokkal újra tanulni. A régi, kivált ha az nem rossz, mindig erősebben fog élni lélkünkben s az indokolatlanul változtatott helyeknek nem fog helyet adni soha. Az éneklés közvetlenségét pedig csak zavarni fogja, ha éneklésközben arra kell gondolnunk, nehogy *szivem* helyett a megszokott s talán töbetmondó *lelkem* szót mondjuk. Templomainkban egyszerre fog felhangzani a régi és új szöveg s ha az újat erőltetni fogjuk, szégyenkezve fog elhallgatni, a ki a régit éneklé. Pedig templomainkban ma is oly kevesen énekelnek; akkor még kevesebben fognak. Vagy ha énekelni fognak, énekelnek úgy, mint eddig énekeltek s az új szöveget éneklők kicsiny száma a tömeg hatása folytán mindig lassan-lassan alkalmazkodni fog a régihez. A nép minden újat kételkedve, gyanúval fogad, a régi énekeskönyveket pedig nem kobozhatjuk el, azok megmaradnak tisztas ereklje gyanánt a családok birtokában örök akadályaiul az ok nélkül megváltoztatott énekek elterjedésének.

A Mihályi-féle énekek kapcsolatban több oldalról felmerült az a kérdés is, hogy vajjon az énekszerzők, költők verseinek indokolt, vagy indokolatlan átdolgozása egyáltalán jogos-e? Igaz, hogy egyidőben valami obskurus pedagógus főben megfogamzott az a gondolat, hogy iskolában, tanulóknak még Petőfi világszép szerelmi dalait sem lehet adni. Ilyen homályos pedagógiai szempont aztán efféle énekeket teremtett: „A fegyelem, a fegyelem, A fegyelem hű védelem, Benne vagyok, nem láthatok, Semmi rosszat nem hallhatok.” Vagy: „Eszemadta kis bajtársa, ki haragudnék reája?” Sőt még ilyen szörnyüség is csinált már magyar ember: „Tanárknak rendületlenül Maradjon hív kegyed, Ez benned majdan sirodig Tanárt s atyát sze-

ret. A nagy világon e kívül Nincs oly igaz hived, Áldjon, vagy verjen sors keze, Ez érted éghez esd.” stb. Ezeket énekeltek az iskolában!

Se iskolai tankönyvben, se semmiféle tankönyvben senkinek sincs joga valamely költőnek versét megváltoztatni. A maga versével mindenki azt tehet, a mit épen tetszik, a máséhoz nyulni nem szabad. Ha valakinek nem tetszik a Mihályi verse, könnyű segíteni rajta, írjon jobbat, de annak egyes szavait, mondatait személyesen elváltoztatni senkinek semmiféle célból sem szabad. Nagyon köszönjük nagytitst. Fejes István urnak, hogy e versnek eredeti és átdolgozott alakját e lap hasábjain egymás mellé állította, mert mindenkinek módjában van meggyőződnie, hogy az eredeti mennyivel szebb, erőteljesebb s hatalmasabb. Nemcsak ebben, de bármelyik énekben szívesebben látjuk az ódontság patináját, sőt a zordonságot is, mint a sima erőtlenséget.

Vagy talán a helyes ritmizálás tette szükségessé az énekek szövegében a különben indokolatlan változtatásokat? Talán, hogy a dallamhoz jobban simuljon a szöveg? A XXXII. zsolttár egyinaga megczáfolja e feltevést, mert annak 1. versében tizenkétszer, 2-ikban tizenháromszor, 3-ikban tizenháromszor, 4-ikben tizenötyszer vág el szót az ütem, a mi egy parányi ritmusérzékét sem áruul el.

Még szomorubb az, mit a dallamokról mondhatunk. Az átdolgozóknak itten ugyancsak könnyű lehetett a munkájuk. A szöveg sorainak hosszúsága szerint egy-két-három kivétel nélkül C jelzésű ütemben egyforma negyed hangjegyek, a sorok végén egy-két félhangjegy. Ennyi az összes ritmizálás a dallamokban. Hogy a fenti recept szerint készült vagy átdolgozott dallamok zenei szempontból tekintve mely fokot állanak, azt nem lehet meghatározni. Sajnálattal kell megemlítenünk, hogy ilyen ritmizálással a néhány máskülönből ritka szép új dallam sem érvényesülhet. A dallamok átdolgozása most is izléstelen egyházi éneklésünket emelni, szebbé s nemesebbé tenni nem fogja soha. Abból indul ki, hogy a répi *ma* elromlott éneklési modorában nem énekel nyolcad vagy tizenhatod értékű hangokat, tehát az énekeskönyvben se írjunk ilyen hangokat, ez az ut nem előre, hanem hátra, nem fölfelé, hanem lefelé vezet. Nem dallamainkat kellett volna a nép mai éneklési módjához alkalmazni, hanem a nép izlését kellene fejleszteni s ritmikusabb éneklésre szoktatni. Ez ugyan sokkal nehezebb munka, mint a dallamoknak a mostani éneklésmóddhoz alkalmazott átírása. Pedig ha nem ott segítünk, a hol kell, közönségünk az új énekeskönyv mellett is csak az eddigi megszokott, megromlott módon fog énekelni. Ha azalatt a 26 év alatt, mely idő alatt az új énekeskönyv készült, minden úton-módon erőiesen igyekeztünk volna templomi éneklésmódunkon javítani, a mi a régi énekeskönyv mellett is megtörtént volna, ma talán nem is hinnők az énekeskönyv megújításának szükségét annyira, a mennyire hisszük, vagy elhittük magunkkal. Akkor megelégednénk egy pár szép új ének felvétele mellett a régi szövegek néhány hibás helyeinek kiigazításával s a dallamoknak a fejlettebb izlésnek megfelelő helyesebb ritmizálásával.

Semmiképen sem lehet helyeselni a melizmák teljes mellőzését s véleményem szerint a dallamokra is teljesen áll az, mit a szöveg átdolgozásának szabadságáról állítottam. „Nagy Isten téged imád . . .” gyönyörű dallamát ha nem tul'ja valaki úgy énekelni, miut azt. Haydn megírta, akkor ne is énekeljen inkább, de a saját izléstelenségéhez átírni s így terjeszteni senkinek sem szabad. A dallamok átdolgozása általában azt a hatást teszi, hogy ezeknél az átdolgozó épen ellenkező cél felé törekedtek, mint a szövegátdolgozók. Míg a szövegben tüzzel-vassal irtották még az olyan ódonserűséget s darabosságot is, melyben különben hiba nem volt, addig a dallamok túlságos egyszerűsítésével sok dallam bántóan rideg formában áll előttünk. A szöveget mindenáron a mai simább formába önteni törekedtek, a dallamok ellenkezőleg darabosabbak, durvábbak lettek.

Talán nem fogok nagyon tévedni, ha azt állítom, hogy az énekeskönyv megújítása utáni vágyat sem annyira a régi énekek használhatatlan volta, hanem inkább az énekek izléstelen módon való éneklése okozta. Ezen kellene előbb segítenünk! Luteránus, katolikus templomokban ritmikusabb éneklést hallunk, nem hihető, hogy csak a református közönség nem tudna szebben, dallamosabban énekelni. Tapasztalaton alapuló meggyőződéseim, hogy régi énekeskönyvünk legtöbb darabja élénkebb, elevenebb, egyes sorok gyorsabb s megszokás nélkül s a sorok

közt izléstelen cikornyák elhagyásával történő éneklése feleslegessé tenné az *egész* énekeskönyvnek ilyen nagymérvű átalakítását, melynek következtében inkább idegenszerű lett, mint ismerős. A közjátékok szigorú megrövidítésével, az általában élénkebb, gyorsabb énekléssel azt is el lehetne érni, hogy az istentiszteleteken ugyanannyi idő alatt több ének, vagy egy éneknek három-négy verse is elénekelhető lenne.

Véleményem tehát az, hogy nem annyira énekeskönyvünk, mint templomi éneklésmódunk szorult nagymérvű reformra. Régi énekeskönyvünkben is van ugyan sok igazitni, javítani, sőt kihagyni való, de nem annyi, mint a mennyit a Próbakiadásban újítva, vagy abból kihagyva látunk. E miatt tünik fel a Próbakiadás külsőleg, belsőleg idegenszerűnek s e miatt általában sikerültnek nem tartom s épen ezért jelen beosztásában s alakjában elfogadásra nem ajánlom.

Virágvasárnapja Predeálon.

A tömösi, predeáli és a romániai határszéli falvakban szétszórta élő hiveinknek régen lehetett oly kedves, oly felemelő Virágvasárnapjuk, mint ez évi márczius 27-iki.

Daczára a méter magas hó olvadása által járhatatlanná vált utaknak, gyalogösvényeknek, eljött hiveinknek nagy része, eljöttek a predeáli m. kir. vám, pósta és a máv. hivatalnokok és altisztek családjaikkal, eljött az ottani m. kir. pénzügyőrség és csendőrség legénységének javarésze, a predeáli fiatal internátus zsenge ifjúsága és a román határszéli falvakban tengődő testvéreink, hitrokonainknak zarándok csapata.

Az állami iskola hatalmas tanterme nem bírta befogadni az ígét szomjuhozók roppant seregét s a fáradt népnek nagy része csak állva, szorongva ünnepelehetett e napon.

Az ünnepség az „Istennel járni, lakozni“ kezdetű gyülekezési énekkel kezdődött, melynek elhangzása után a régi LXX. számú alkalmi énekbe fogott a népes gyülekezet, mély érzéssel, szelid áhitattal s velünk énekeltek, velünk érezték ebben ott róm. kath., gör. kath., lutheránus, unitáriusok és a jelen volt Mózesvallásuk is.

A 3 első vers éneklése után következett a hoszszufalusi körlelkész gyönyörű imája, mely a fásult szívek és a sivár lelkek kopár mezein hasogatta a mély barázdákat s termékenyítette meg a kemény rögöket, hogy ezek azután befogadhassák az evangélium magvakát, Istennek ígét.

A megragadó imádság után felzendült a meghatótt lelkek ajkairól az „Atya, Fiu, Szentlélek“ zsolozsmája, kigyúlt a lelkek szikrája s tüzet fogva a hívő lelkeken, hangzott az Istennek tetsző dallam, zengett a szívnek hurja s énekelte az egész gyülekezet fokozódó buzgósággal, mély megilletődéssel.

Most pedig az ünnepély fénypontjánál, megszólaltatta az Urnak elhívott szolgálója Máté evangelistát eképpen:

„Ismét vivé őtet az ördög egy nagy magas hegyre és megmutatá neki a világnak minden országait és azoknak dicsőségeket. És monda neki Jézus: eredj el Sátán! mert meg vagyon irva: a te Uradat Istenedet imádjad és csak őtet szolgáljad!“

A fenti alapra épített, eszmékben és igazságokban gazdag beszéd s ennek meggyőző ereje nagy hatással volt a vegyes vallású hallgatóságra s fölémelte annak lelkét az eszményeknek felséges világába.

A jó pásztor elvezette nyáját, a nagy sereget, lélekben, a kegyelet és emlékezés szárnyain vissza a 2000 éves események színterére, Jeruzsálem városának illatos virágokkal gazdagon terített utcáira, az örömmámortul ittasult néphez, remek képletekben ecsetelve a pálmahintőmeleg lelki vakságát, anyagiassal

fogását és törekvéseit az Istenországának megalapítására elküldött Idvezítőnek magasztos céljával szemben.

Tanulságos és fenséges volt e fejtegetés a mai kor anyagiassal érzületű gyermekeire, és a midőn a jeles szónok — tekintettel a nagyszámban megjelent vegyes vallásúak érzékenységre — nehéz és valóban kényes feladatát oly derekasan oldotta meg, nem csak saját hivei, hanem az idegen vallásúak is, szeretettel, látható örömmel üdvözölték.

A predikáció után ismét magas szárnyalású hálaima emelte fel a sajtó szívek érzelmeit s a nagy számú gyülekezet buzgón imádkozott s bizonyára imájába foglalta, hogy vajha a seregeknek Ura megsegítene minket is, hogy az Ő nagy nevének imáadására itt édes hazánk határán templomot építhetnének.

Tömös, 1904. márczius hó 28.

Kiss József,
máv. pályafelügyelő.

TÁRCZA.

Husvétii képek.

1. A barátságos hangulatu, tiszta szobában egy férfi ül gyermekei körében, velük enyelegve. Nagyon elégedettnek, mondhatnám boldognak látszik s végtelen gyengédség leng át tekintetén. De egy pillanatban mégis mintha valami nehéz bánat bágyadsága boritná be szemeinek tiszta fényét. Felesége is ott áll az asztal mellett s mialatt felrakosgatja az egyszerű ünnepi ebédre valót, nyugodt gyönyörűséggel nézi kedveseit. Egyszerre csak, mintha az ő szeméi is könnytől permetőznének. Vajjon miért? Nem nagy idővel ezelőtt másképen folyt életük — ezért! A férfi megtévedett utjain, önzőn, léha módon élt. Elhanyagolta családját s ledér élete nemcsak őt magát, hanem azokat is majdnem a koldusbothoz juttatá, kiket Isten neki boldogításra s boldogságra adott. Mennyit sirt akkor ez a szegény asszony! Mennyi gond emészté lelkét, a kicsiny család szerencsétlen sorsán el-elaggódva! Mégsem panaszkodott, soha. Egy szó zugolódást sem hallott tőle senki. Asszonyi hivatásának tudata; hitvesi, édesanyai szíve: hőssé avatták. Mártírkodott s éppen ezért: megadásal viselte a méltatlanságok töviskoronáját, kétszeres igyekezettel fáradozva azon, hogy gyermekei minél kevésbé érezzék sanyaru sorsuk gyötrelmeit s hogy férjét az elvesztett éden számára visszahódítsa. Nyomorúságos, nagy bajával még kevésbé hivalkodott. Egészen az alázat arculatát öltötte magára. Isten meglátogatott szolgálóleányának érezte magát, akit az Ur, a szenvedések tisztító tüzén keresztül viszen megigazulásra. Vallásos hite, imádkozó áhitata a legnagyobb szenvedések idején erősítette meg leginkább s ezért mindig is tapasztalta, hogy: „A ki kér, annak megadatik!“ Még a kétségbeesés örvénye szélén sem tántorodott el állhatatossága útjáról, melyen egykori szép életük derűjét visszatérni remélte. Es diadalt nyert!... Szeretete, szelidsége, türelme, lelkének egész nemessége, újból megvette a férfi szívét úgy, hogy annak jégkérge lassankint olvadozni kezdett. Megállt kárhózatának útján... visszafordult... megtért... Belátta, hogy a csapodár, aljas indulatokkal szennyezett életnél, többet nyujt neki az édes otthon és a kábító mánornál, az önfeláldozó hitves megbocsátó, hű tekintete. Veszendőnek indult élete sirjából, nézzétek! hogyan támadt fel ez ember férfias becsületérzése, kötelességtudása, hitvesi, édesapai magos rendeltetésének egész méltósága. Ujjá született. Nagyobb történt vele: halottaiból támadt fel!

Ünnepi hangulat szelid fénye ragyog mindenfelé. Künn a természetben a fakadó rügy már kidugta szájacskáját pikkelyei közül, hogy csókot váltson az életre hívó napsugárral. Benn, a visszatért boldogság hajlékában, örvendező házastársak ismétlik a délelőtti istentiszteleten hallott evangéliumi igét: „A miképpen Krisztus feltámadott halottaiból Isten kegyelme által, azonképpen új életre támadtunk fel mi is!”

2. Halálos ágyon fekszik a beteg. A viruló arc rózsái elhervadtak; a szem ragyogása, csak hulló csillag fénye s az erős testalkat — rom. Szegény! De nem a testi fájdalom a legnagyobb. Félre nem vezethető bizonyossággal látta szomorú végét. Hiszen orvos volt. Tudta, hogy számára nincs gyógyító erő, sem a szív önfeláldozása, sem a tudomány vívmányai által. Egy áll előtte csak — a sir. Alá kell buknia a földi élet magasságairól, fényes ábrándok szivárványos ivéről, le oda, a hol nincsen többé vágy, lelkesedés, csak por és hamu. Lassankint, a kétségbeesés borulata árnyékolá be egészen. Vallásos hulla, mely még a gyermekkor napsugaras idején szötte leike felett azt a vékonyka fátyolt, a mely az élet és halál viaskodása közben most egészen átszakadt, nem találta meg a nyugalmat. Oh, hányan juttok ilyen állapotba én véreim, atyáim! a kik, ha jó dolgotok van, az Úrról egészen megfélekedtek, Isten nélkül jártok s a csapások között aztán nem tudjátok megragadni az ő felétek nyújtott édes atyai jobb kezét, a mely a keserűségek árjain, bizony átsegítne titeket! Remény nélkül, nem volt enyhülete. Hanem a szerencsés véletlen, a melyben, csak a vak nem ismeri fel az isteni ujjmutatást! valahogyan kezébe adta a beteg embereknek is könyvét, a Bibliát, melyben az Életnek a Halál felett diadalmat vett Ura szól az elkeseredett szíveknek: „Jöjjetek én hozzám mindnyájan, a kik az élet terheit hordjátok, én erőt adok nektek!” És szegény feje, még mindig elég korán vette szívére a szeretetteljes biztatást: „Az én terhem könnyű és az én igám gyönyörűség.” Olvasta a megváltó élettörténetét. Eszményképét lelta fel a szent alakban, a kinek példája vonzotta, felemelte, üdvözítette. Meghallgatta intéseit, szívébe véste tanításait s követte utmutatásait. A Getsemánéban együtt imádkozott Vele: „Atyám! ne úgy legyen, a mint én akarom, hanem, a miképpen Te.” Ment a szelid hívásra lélekben Hozzá. Felvette igáját s bár keresztje alatt roskadozott önmegadó gyönyörrel sietett előre, hogy e földi élet minden vágját, indulatát áldozatul rakja le a maga Golgotháján, miglen szent elégültséggel mondhatja el vele: „Minden elvégeztetett!” S ha közben fel is tűnedezt a vég, a sir: többé nem a tanácstalan sötétséget, hanem az örökélet megdicsőítő ragyogását látta maga előtt.

Vasárnap reggel, a hét első napjának virradójára a beteg fájdalmai elcsitultak. A szív verése egyre halkabb, csendesebb lőn, de a szemek tüzeiben annál erősebb lánggal gyult fel valami földöntuli fény.

Az átelleni templom falain keresztül, a betegszobába is átzendül az ünneplő gyülekezet husvéti örvendezése: „Feltámadt az Úr! Bizonynyal feltámadt!” A fonnyadt ajkak végső sohajban viszhangozták: „Feltámadunk mi is!”

*Tóthfalusi József,
m.-vásárhelyi lelkész.*

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Kovács Albert irodalmi hagyatéka. Folyó évi február 4-én elhunyt kartársam és volt tanárom,

Kovács Albert theologiai tanár özvegye mindjárt a temetés után egy lepecsételt csomagot adott át nekem. A csomagra az elhunyt sajátkezűleg a következő feliratot írta: „Ez a csomag ujonnan átdolgozott Homiletika kézírata. Teljesen nyomda alá van készítve, sem hozzáadni, sem belőle elvenni egy betűt sem kell; s bár a stylusról szóló részletét szerettem volna még egyszer átnézni, de a nélkül is egészen jól van és az egy jó könyv. Eredeti és önálló teljesen. Halálom után professzortársaim segítségével azonnal ki kell nyomtatni. Ezen az egyen kívül és még egy emlékiraton kívül semmi más kéziratom nincs sajtó alá elkészítve, tehát nem is szabad kinyomtatni egyet sem, hanem a kézikönyveim kéziratát el kell égetni. Lezártam 1902. december 31-én. Kovács Albert s. k.”

Elhunyt kartársam e végakarátát halálos ágyán élő szóval is megismételte s a nyomtatásra való felügyelettel engem bizott meg. Az ő végakarátát teljesítem tehát, mikor a Homiletika kinyomtatását a magyar közönségnek, az elhunyt volt tanítványainak, tisztelőinek és barátainak szives tudomásukra hozom és pártoló figyelmébe ajánlom.

A könyv mintegy 14—15 ivre terjed s f. évi június hónapban fog megjelenni. Előfizetési ára 3 korona, bolti ára magasabb lesz. A mű tiszta jövedelmét Kovács Albert árvái javára fordítom. Az előfizetés f. évi június 1-ig Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari nyomdatulajdonoshoz küldendő (Budapest, V., Akadémia bérháza). Budapest, 1904. márcz. 28. Szóts Farkas, theol. tanár.

A magyar birodalom története. Acsády Ignác hatalmas munkájának, melynek első kötetét olyan nagy tetszéssel fogadta a sajtó és közönség, tizenkét új füzetet fekszik előttünk. Ezek (22—33) a II. Ulászló megválasztásától a II. Rákóczy Ferenc felkeléséig terjedő időszakot tárgyalják ugyanazzal a módszerrel, mely a munka első kötetét teszi történelmi irodalmunkban páratlanul álló alkotássá. Az események ez új füzetekben is rendkívüli mélységű kulturtörténelmi háttérből alakulnak ki és keretükben a nemzet minden rétege képviselve van. A mi különösen meglep Acsády munkájának ebben a második részében, az az a biztosság és világosság, melylyel a Zápolyayak korát rajzolja. Ez az időszak ugyanis történelmünk leghomályosabb, tudományosan legkevésbé tisztázott korszakai közé tartozik, sőt a mit tudunk róla, azt is főleg a császári és a magyar udvari kamarilla érdekében és befolyásával készült kútfőkől tudjuk. Ugy hogy valóban csak éles szem tud a szándékos ferdtés és leplezgetés sűrű fátyolán áthatolni. És az Acsády szeme áthatol. Talán az első, ki a Zápolyayoknak igaz és világos jellemrajzát festette meg. A világosság általában is legfőbb jellemzője Acsády művének. És ez annál nagyobb érdeme a kiváló szerzőnek, mert előadásába a nemzet olyan rétegeit is bevonja, melyekre eddig vajmi kevés figyelmet fordítottak. Mint az első kötetben, úgy a most megjelent füzetekben is hatásosan domborítja ki, hogy ezt a nemzetet a benne kialakult néposztályok összesége tartotta fenn, hogy dicsőségében éppen olyan része van a munka bajnokainak, a földművelő jobbágyoknak, az ipar és kereskedelem uttörőinek és felvirágoztatóinak, mint a kard vitézeinek. Acsády ragyogó nyelvről, stilusának emelkedettségéről, az első kötetéről megjelent bírálatok után felesleges szólni. Csak azt említjük még meg, hogy az újabb füzetek kiállítása szintén fényes és hogy a szöveget szebbnél szebb és tanulmányos illusztrációk díszítik. Egy-egy füzet ára 60 fillér, kiadjuk az Athenaeum.

KÜLÖNFÉLÉK.

Husvétünnepek Kolozsvárt. Az elmúlt husvéti szent ünnepeken, mint bizonyára miadentűt, Kolozsvárt is óriási közönség látogatta a templomokat és járult a szentasztalhoz lelkitáplálékra. Első ünnepen Herepei, Irsay, Molnár lelkészek tartották az ünnepi beszédeket. Másodnapján a bellarkasutcai templomban dr. Bartók György püspök mondott, a más felekezetűek által is nagyon látogatott istentiszteleten, hatalmas és mély tartalmu beszédet I. Timoth. IV. 8. alapján fejtegetvén, a kegyesség ígéreiteit ezen és a más világon, melynek legdrágább része az örökélet hite. Az Ur áldja meg az ő szent ígéjének hirdetését bőséges eredménnyel!

Az országos ref. tanáregyesület igazgatósága márczius 27-én népes gyűlést tartott Debreczenben. Először is kiadta bírálatra azt az egy pályaművet, mely az egyesület pályázatára (magyar történelmi tankönyv a gimn. VIII. oszt. számára) beérkezett. Bírálókul fölkérte Géresi Kálmán, Fazekas Sándor, H. Kiss Kálmán, Kulcsár Endre és Csontos József tagokat. Azután a közgyűlés határidejét véglegesen május 24. és 25. napjaira tűzte ki az igazgatóság. A közgyűlést az egyesület tudvalevőleg Pápán tartja az ottani kollégium szives meghívása folytán. A közgyűlés programját is összeállította az igazgatóság. Felolvasást tartanak Kis Ernő (egy dunántúli vidék ref. népének ismertetése), Zoványi Jenő (Az 1848. XX. t.-cikk és a prot. iskolák), Fogarasi Albert (A gimn. és az élet). A közgyűlést pompásan előkészített balatoni kirándulás követi. Végül egy, a bécsi béke 300-dos évfordulóját megünnepeletetni czélzó indítvánnyal foglalkozott az igazgatóság.

A közoktatásügyi miniszter törvényjavaslata. A népiskolai közoktatásról szóló 1868. évi XXXVIII., a magyar nyelv tanításáról szóló 1879. évi XVIII., továbbá a községi és hitfelekezeti tanítók fizetésének rendezéséről szóló 1893. évi XXVI. törvény-cikk módosítása tárgyában Berzeviczy Albert dr. valóság- és közoktatásügyi miniszter utasításai és intencziói nyomán előadói tervezet készült, a mellyel a tankötelezettség érvényre emelése, az elemi népiskola mindennapi és ismétlő-tanfolyamában a magyar nyelvtanítás sikeressé tétele, a gazdasági népoktatás gondozása, a községi és hitfelekezeti tanítók fizetésének méltányos rendezése, ezzel kapcsolatban a tanítók fegyelmi ügyeinek szabályozása, a tanítóképzés és képesítés, végre az állami tanfelügyelet intenzívebbé tétele nyer szabályozást. A miniszter a tervezetet valószínűleg még április folyamán szélesebb körű ankét megvitatása alá bocsátja és ezután terjeszti törvényjavaslat formájában a képviselőház elé. A kormány kívánsága az, hogy a törvényjavaslat mielőbb tárgyalás alá kerüljön s így különösen a községi és hitfelekezeti tanítók illetményeinek méltányos rendezése már a jövő évben érvényesüljön.

GYÁSZROVAT.

Nádudvari Bónis István orsz. gyűlési képviselő, ref. ehker. közgyűlési tag, septéri nagybirtokos e hó 3-án elhunyt. A kiváló munkás közéleti férfiú Kolozsvármegye szolgálatában állt előbb s mint főjegyzőt választották orsz. képviselővé. Egyházunknak egész családjával példás buzgóságú tagja volt s igen sokat tett a mezőségi diasporában élő hiveink összegyűjtésére, melyben példáját lelkesen követte leánya öz. Putnoki Domokosné. Még nincs egy éve, hogy a püspöki vizitációt magyaros vendégszeretettel fogadta házában az életerős férfiú s most elvesztése felett szomorkodunk. Halála érzékeny veszteség özvegy neje s 5 gyermekén kívül a széleskörű rokonságnak, melyben az Ugron Sebessi és Somogyi családok vannak legközelebb, és a magyar s református közéletnek. Az Ur álljon vigasztalásával ővéi mellett! Emléke áldott!

özv. *Elekes Lászlóné sz. Ajna Ilka* volt kovásznai papné e hó 2-án halt meg Nagyenyeden. Széleskörű rokonságán kívül egy teljesen árva kis leánya siratja az egykor vidám, kedves fiatal özvegyet, ki oly hamar követte férjét a halálba

Vetési Baczó Elek volt szilágy megyei birtokos, 48-as honvéd őrmester, életének 80-ik évében, f. hó 4-én elhunyt Kolozsvárt. Özvegyén kívül széleskörű rokonsága gyászolja az egyszerűségében is oly nemes embert, köztük *Sárvány Lajos* tanügyi előadó és családja, ki a megboldogultban néhai neje édesapját gyászolja. Az igaznak emlékezete áldott!

HIVATALOS RÉSZ.

1490—1904. sz.

KÖRLEVÉL

az összes egyházi és iskolai hatóságokhoz.

Az egyetemes konvent által kibocsátott próbaénekes-könyvek szétküldése alkalmával néhány esperesünk postai vitelbérrel terheltetett meg, és midőn ezért a kolozsvári kir. postahivataltól felvilágosítást kértünk, azt a választ nyertük, hogy könyvek portómentesen nem szállíthatók.

Igazgatótanácsunk azonban felterjesztéssel élt a postahivatal emez intézkedése ellen, mire a kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur el is rendelte a beszédett portó- és kézbesítési illetékek visszafizetését, elismervén a szóban forgó énekeskönyvnek, mint kézirat gyanánt tekintendő nyomtatványoknak portómentességét.

Hogy azonban jövőre hasonló eljárás által oknélküli munka és kellemetlenség fel ne merüljön, közöljük összes egyházi és iskolai hatóságainkkal tudomásvétel és ahoz alkalmazkodás végett, miszerint a kereskedelemügyi m. kir. miniszterium 1902. 11116. számú rendelete szerint, „tényleg a nyilvános könyvtárakból hozatott könyvek portómentesen nem szállíthatók, mert a hivatalos utasítások, szolgálati tankönyvek és rendszabályok jellegével nem bíró könyvek portókötelesek még akkor is, hogyha feltétlenül portómentes hivataloktól és közegektől ugyanilyenekhez küldetnek is.“

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1904. márczius hó 28-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 1435—1904.

KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. egyházközségünkhöz és a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Előfordult esetek alkalmából tapasztalta Igazgatótanácsunk, hogy egyes egyházközségeink vezetősége nem fordít kellő gondot és figyelmet az egyház tulajdonában levő és műbecscsel bíró értékek megőrzésére és fenntartására, sőt alkalom-adtán azok elidegenítését is eszközöli.

Tekintettel arra, hogy e műbecscsel bíró régiségek az idők folyamán folyton emelkedő értékkel bírnak és hogy a tulajdonos egyház, illetve templom, vagy iskola nevezetességének, illetve keresettségének emelésére lényeges befolyással vannak, de tekintve különösen, hogy e műkinccsek és emlékek „pium legatum“ számba mennek s mint ilyenek örök időkre megőrzendők: igazgatótanácsunk ezen elrendeli ezeknek pontos összeírását és állandó nyilvántartását.

Az összeírás minden egyházközség presbyteriuma, illetve a kollégiumok előljárósága által, 60 napon belül foganatosítandó, a következő módok mellett:

1. A leltárszerű feljegyzés tartós okmánypapíron, keltezőleg hitelesített jegyzőkönyv alakjában, a leltározók, becslők és a leltározató hatóság szabályszerű aláírásaival esz-közleendő.

2. A leltári sorrend tekintetében első helyen a templomokba beépített vagy azokban elhelyezett szobrok, relikfiek, szárkőfagók stb. veendőek fel. Azután következzenek az arany, ezüst és érczeműek, ruhaneműek, bibliák és esetleg más könyvek, urasztalok, végül a családi cimerek (halotti cimerek).

3. Az összeírás a tárgy megnevezését, keletkezésének idejét és rövid történetét, a rajta levő feliratok másolatát és az arany-ezüstneműek súlyát kell hogy tartalmazza.

A leltárszerű jegyzőkönyvek 3 egyenlő példányban állítandók ki és egy példány az egyházközségben megőrzetvén, 2 példány az esperesi hivatalhoz küldendő be, honnan is az egyik példány folyó évi *julius hó 1-ig* igazgatótanácsunkhoz felterjesztendő, elhelyeztetvén a másik példány az egyházmegye levéltárában.

A kollégiumok méltóságos t. Előljáróságai a felveendő leltár egyik hiteles példányát, vagy esetleg nemleges jelentésüket, a jelzett határidőn belül, közvetlenül igazgatótanácsunkhoz terjesszék fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1904. márczius hó 28-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 1401—1904.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű Esperes aához.

Az 1902. évben 2343. szám alatt kiadott körrendeletünk 3. bekezdésének értelmében kötelesek az egyházmegyei esperesek az országos közalapi adók kivetése lajstromának egy hiteles példányát minden évi március hó 15-ig igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni.

Minthogy azonban e kötelezettségüknek nagytiszteletű esperes aai közül eddigelé csak nagyon kevesen tettek eleget, felhívjuk a hátrálékosokat, hogy az említett körrendeletben meghatározott módon kiállítandó kimutatóst most már 8 nap alatt felterjeszteni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1904. március hó 25-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1399—1904. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű esperes aának és a kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságainak.

Az 1902. évben 3074. szám alatt kiadott körrendeletünk értelmében kötelesek Esperes aai az Erdélyi Protestáns Lap előfizetési árának első félvre esedékes részletét minden év március 15-ig egyházkerületünk pénztárába beszoolgáltatni.

Minthogy e körlevél rendelkezésének mindeddig csak 4 esperes aa és kollégiumaink közül is csak 3 tett eleget: felhívjuk a hátrálékosokat, hogy a szóban forgó előfizetési összegeket, most már 8 nap alatt, minden sürgetés bevárása nélkül küldjék fel.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárott, 1904. március hó 25-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1424—1904. sz.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok mélt. t. előljáróságaihoz.

Tudomásvétel és alkalmazkodás végett közöljük, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. évi február hó 28-án 18253. sz. a. a következő rendeletet adta ki az illetékes hatóságokhoz:

„Az 1894. XXVII. t.-cz. 3. §-ának c) pontja szerint az ezen törvényczikk alapján létesített orsz. nyugdíj- és gyámintézetbe felvett tanintézetek tanulóitól fejenként és évenként a jogakadémiáknál 12 kor. a többi tanintézeteknél 6 kor. díj szedetik.

Felmerült kételyek eloszlatása céljából kijelentem, hogy a szóban forgó díj ugyanarra a tanévre csak egyszer fizetendő, minélfogva azon tanulók, kik tanév közben iskolát kénytelenek változtatni és nyugtával igazolják, hogy a fentebb érintett járulékot ugyanazon tanévre már egyszer lerótták, ezen járuléktól újból megfizetésére nem kötelezhetőek.

Azon körülmény, hogy valamely tanuló már más tanintézetnél fizette be a szóban levő járulékot, azon tanintézet igazgatója által, a mely tanintézetnél a tanuló tanulmányait folytatja, a tanuló létszámáról kiállítandó és az említett járulékok fejében beszédett összeg beszoállításával az illetékes kir. adóhivatalhoz beküldendő kimutatóstban feljegyzendő.“

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1904. márcz. hó 24-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 1228—1904.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi nagytiszteletű esperesi hivatalnak és kollégiumok méltóságos t. Elöljáróságainak.

A folyó évi Névkönyvek szétküldetvén, felkérjük elől-czimzett hatóságokat, hogy sziveskedjenek az alább felsorolt összegeknek f. évi június hó végéig leendő beszoállítására iránt intézkedni.

A beszoállítandó összegek a következők:

Hunyadi egyhm. kapott	29 péld.,	fizet	28 péld. után	72.80
Gy.-fehérv. „	18	17		44.20
Nagyenyedi „	48	47		122.20
Kalotaszegi „	35	34		88.40
Kolozsvári „	29	28		72.80
Szil.-szoln. „	66	65		169.—
Dési	18	18		46.80
Széki	31	30		78.—
Nagysajói	18	17		44.20
Görgényi	30	29		75.40
Marosi	68	67		174.20
Küküllői „	32	31		80.60
Nagyszebeni „	20	19		49.40
Udvarhelyi	45	44		114.40
Erdővidéki	16	15		39.—
Sepsi	40	39		101.40
Orbai	12	11		28.60
Kézdi	17	16		41.60
Romániai „	7	6		15.60
Theologiai fakultás	2	2		5.20
Szeretetház	1	1		2.60
Nagyenyedi kolleg.	3	3		7.80
Kolozsvári	2	2		5.20
Marosvásárhelyi „	2	2		5.20
Sz.-udvarhelyi	2	2		5.20
Zilahi	2	2		5.20
Szászvárosi	2	2		5.20
Sepsiszigtyörgyi „	2	2		5.20

Összesen kapott 597 péld., fizet 578 pld. ut. 1505.40

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1904. március hó 22-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Sz. 337—1904.

KÖRLEVÉL.

A zsinati képviselőválasztások előkészítése céljából, hivatalos tisztelettel felkérem görgényi egyházmegyei pap-társaimat, sziveskedjenek e körlevél vétele után azonnal, bejelenteni hozzám: az Egyházi törvényekhez kiadott „Utastítás“ 2. §. értelmében megalkotott presbiterium névsorát, és azt, hogy az „Utastítás“ 4. §-ának megfelelően a presbiterium megújítása megtörtént-e?

Gernyeszeg, 1904. április 2.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

324—1904. sz.

PÁLYÁZAT ÖSZTÖNDIJAKRA.

Egyházmegyénk kezelése alatti, tanulói ösztöndijakra ezennél pályázatot nyitok. Tanuló gyermekek között kiosztás alá kerül a Benkő-, Szabó-, Kossuth- és Szabolcska-alapok 1903—1904. tanévre eső jutaléka. Tudvalevőleg a Benkő-alap jövedelmének hasonfele, míg lesznek ilyenek, a néhai Benkő Gyula volt kovásznai lelkész kiskoru árvái javára van lekötve; a másik fele egyházmegyei papi tanuló gyermekeké. A Szabó-, Kossuth- és Szabolcska-alapokhoz egyformán folyamodhatnak papi és tanítói (énekvezéri) tanulók.

Annyit megkívánok, hogy minden tanuló, a folyamodványt sajátkezüleg írja meg. Tekintettel azon körülményre, hogy az iskolákban az évharmadi értesítő kiadásának megszüntetésével Értesítő félveként adatik ki, az eddigi husvét értesítő mellőzésével, most és ezután is mindig az első félve hitelesített Értesítő csatolandó a folyamodványhoz.

S miután az egyházmegye kikerekítésével, az egyházmegye mappája megváltozott: közlöm egyuttal az egyházmegyei tanács határozatát, melyet a legközelebbi közgyűlés kell, hogy Szabályrendeletté emeljen, a stipendiumok jövőben leendő kiosztása tárgyában.

Ezen stipendiumokban a kikerekítés folytán elcsatolt egyházak papi és tanítói tanuló gyermekek is részesítettnek fognak, de csak azok, kiknek szülői az elcsatolás alkalmával aktív szolgálatban voltak és a kik 1904. január 1. előtt születtek. Az 1904. január 1-én innen születtek és azon szülők gyermekei, akik állomásukat azon innen foglaladják el: az ösztöndijhoz igényt nem tarthatnak.

A mostani pályázati határidő 1904. ápril 20.

Gernyeszeg, 1904. március 28.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendő, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az „alapítványok kimutatása.“

Az alapítványok kimutatása rovatos ív már rég megérkezett. Ugy érkezett meg minden parochiára, mint a „Próba énekeskönyv“ minden felvilágosítás, minden részletesebb utasítás nélkül. Csupán az a megjegyzés van téve a leiratban, hogy „az egyházak részére bármikor letett alapítványokat — ha ezek mindjárt megszűntek, elvesztek vagy átalakítottak — magában kell foglalniok.“ Tehát az egyes rovatok fejezet-felírását szemelött tartva, írja össze mindenik pap a legjobb belátása szerint az alapítványokat, mert a keblitanács úgy is rendszeren csak helyben szokta hagyni — a tudomásvétel után — az összeállított kimutatást.

A „Próba Énekeskönyvet“ ugyancsak próbálják az arra hivatottak. Ki-ki követve egyéni meggyőződését, töri a lándzsát mellette vagy ellene, mindenféle szempontból. De lehetetlen, hogy egy ily egyöntetű eljárást igénylő kimutatás összeállításánál kiki a maga egyéni felfogását kövesse. Vártuk, sokan vártuk, hogy hivatalos egyházi lapunkban e tárgyra vonatkozólag némi tájékoztató útmutatást adnak közre, de mivel eddig késett, kénytelenek vagyunk mi ily útbaigazító felvilágosítást kérni. A görögényi ehm. munkás és tevékeny esperesének a múlt század elején keletkezett Teleki Juliánna-féle Pium Legatumokat ismertető czikke, csak némely eházközségek lelkészeinek munkáját könnyítette meg, de az sem tartalmaz részletesebb utasítást az alapítványok összeírását illetőleg.

A mélt. igazgatótanács célja e kimutatással — a közölt leirat szerint — hogy nyilvántartsa az alapítványokat és azok felett, mint azok évi jövedelmeinek hováfördítése felett ellenőrzési jogát gyakorolhassa. Helyes és czélszerű intézkedés. Még eddig meg kellett volna ezt tenni. De legfőképen ezen ok miatt nem tudjuk, mi papok, mit tevők legyünk e kimutatással.

Hány egyházközség van, a melynek nincs „alapítvány“ név alá sorozható, de van egyházi vagy iskolai célra szolgáló, jövedelmező, többféle külön rendeltetésű tőkéje vagy alapja. Az ilyenek felveendő-e a kimutatásba, hogy az igazgatótanács ellenőrzési jogát gyakorolhassa, vagy elhagyandók? De még azzal sem vagyunk teljesen tisztában, melyik az alapítvány és melyik nem az. Lássunk példát.

Ha valaki életében ajándékoz vagy halála utánra hagyományoz az egyháznak pénzt, fekvőséget vagy házat, melynek évi jövedelme az egyház szükségleteinek fedezésére fordítatik, ez ugyebár nem alapítvány? tehát nem veendő fel. Azonban ha az, azzal a kikötéssel lett téve, hogy évi jövedelme papi fize-

tést képez vagy tanítói díjazásra fordítandó, vagy valamely más egyházi célra fog szolgálni; ha a fekvőség templomépítésre, iskolahelyiségnek vagy papi parochiának lett adva, határozott kikötéssel s tényleg az ajándékozó kikötésének megfelelőleg a nevezett célra fel lett használva: akkor ez már alapítvány ugyebár, tehát felveendő a kimutatásba. Az előbbi esetben az évi jövedelem hováfördítése nincs kikötve, de ugy egyházi vagy iskolai célra szolgál, mint az utóbbi és mégis csak egyik veendő fel. A templom, iskola-helynek ajándékozott belsőség be nem vételezett évi jövedelme talán sokkal nagyobb értéket képvisel, mint 100—200 kor. tőkepénznek évi kamata.

Ez utóbbit mindenki felveszi e kimutatásba, de az elsőt mindenik paptársunk kihagyja.

Ha esetleg valamelyik világi vagy egyházi egyén hivatalos kiküldetése alkalmával az előre megirt s aláírás végett eleibe tett fuvar- és napdíj illetményéről szóló nyugta értékét azzal a kikötéssel adta vissza a számadó gondnok kezébe, hogy annak évi jövedelme iskolai tankönyvre vagy jutalmazásra fordítandó — a felvett jegyzőkönyv ezt igazolja — ez, mint alapítvány a kimutatásba ugyebár felveendő? De ha valaki 1000—10,000 koronát ajándékozott templomépítésre (a szászsebesi példa) és az tényleg be is lett építve, az már nem veendő fel.

Igen-igen sok alapnak kezdete, megindulása alapítványi uton jött létre, mely később másoknak önkéntes vagy kényszer hozzájárulása folytán nőtt nagyra. Pl.: Adok vagy hagyományozok ezt, azt (pénzt, birtokot, gabonát), ennyit és ennyit, az összeg mellékes, mely mások hozzájárulása s különösen az évi kamatjával addig tőkésítendő, míg ezt az összeget eléri vagy ennek a szükségletnek a fedezetére szolgál. Az ilyen szintén bevezetendő a kimutatásba? Ha azonban a kezdete nem ilyforma volt, hanem mintegy önmagától állott elé, pl. az évi számadás feleslegéből, a letarolt erdő, az interkaláris jövedelemből stb., de a melynek évi jövedelme bizonyos célra külön kezeltetik, ez szintén kihagyandó ugyebár, mert nem alapítvány?

Felveendő-e azok az alapítványok is, a melyek az igazgatótanács felügyelet alatt álló egyházkerületi pénztárban kezeltetnek; vagy mivel ott ugyis ellenőrzés alatt vannak, azok mellőzendők? S ha ezek az alapítványok felveendő, fel kell-e venni azokat az alapokat is, amelyek nem alapítványok, mint a desma kárpótlási tőkék — de egyházi célra külön kezeltetnek?

A telepések után az egyházközségnek, papnak, tanítónak, énekvezérnek adott fekvőségek felveendő-e vagy pedig mellőzendők, mivel a törvény ér-

temben az I. közzétételre osztandó ki kerünk egy kis részletes utasítást. Lám az országos statisztikai hivatal kérdő-ívének — melyet évenként a lelkeseknek szoktak küldeni — kérdései mily világosak és mégis nemcsak az ív hátlapja, de a kíséző irat is tele van a legaprólékosabb utasítással.

A görgegyi esperes körlevelében arra hívja fel egyházmegyéje papjait, hogy a nevezett kimutatást két példányban állítsák ki. Mily könnyen megtehetők mindnyájan ezt, különösen ha nemcsak egy ür- lapot küldöttek volna. No de egy kis fáradsággal le lehet másolni.

Kérjük a határidőt meghosszabbítani; ha évtizedek hosszú során ezen kimutatás nélkül ellehetünk, ellehetünk még 1—2 hónapig, míg a közölt részletesebb utasításnak megfelelőleg egyöntetűen készíthetjük azt el.

Többen. — Több lelkes.

Az új énekeskönyv szövegéről.

E lapok 6-ik (1904. febr. 11-iki) számában az énekek szövegének átalakítását nagytiszt. Fejes István ur, kiről tudjuk, hogy az egyetemes énekügyi bizottság elnöke, védelmébe veszi a nyilvánosságra jutott kifogásokkal szemben. — Ott ugyan csak egy énekről van szó, Mihályi Károly a „Bár dördül ég és föld remeg“ kezdetű énekéről, de miket amaz ének átdolgozásához igazolásképen felhoz, mindaz általában vezérelv gyanánt tekinthető az összes újítási munkálatokban. Ezek: „a vilhmis tisztasága, szükséges gond a sormetszetekre; erősebb nyelvtani hibák, régies, elavult szólamok kiküszöbölése.“

Kétségtelen, hogy a XVII. század óta szerzett régi énekeink közül már sok volt az elavult. De nem tartom olyan elavultaknak az 1837-ben kiadott erdélyi ref. énekeskönyvnek sok olyan darabját, melyek épen azon kiadás számára készültek. E korban, a 30-as években a magyar költői nyelv már nagy haladást tett s az akkor készült énekeket nem lehet a XVII. századbellekkel együvé sorozni. A Kisfaludiak, Czuczor, Vörösmarty, Bajza hatását megérezték, megértették az erdélyi papok és tanárok is. A miket írtak, tehát nem szorult olyan gyökeres átalakításra, mint a régiebbek. Ezen újabbak közé tartozik az épen szóban forgó „Bár dördül ég és föld remeg“ kezdetű ének. Nem is sok változás történt rajta az átdolgozással; a többi részt elfogadhatónak is tartom, de az I. versszak új szövege ellen következő kifogásaim vannak.

Az új szöveg két első sora így van:

„Bár döng az ég s a föld remeg,
Nem rendülünk | akkor se meg.“

A változtatásnak egyedüli oka az lehet, hogy itt jobb elhelyezést talál a sormetszet, mint a régi- ben; itt szó közé esik, míg a régiben szótagot választ el így:

Hitünk nem ren | dül tőle meg.

De ezért az alaki, szebb hangzásért kár volt az eredetinek tartalmát annyira megüresíteni, megsilányítani. A „hitünk“ szó kihagyása bizony megártott a sornak, mert a „nem“ és a „se“ szócskák, vagy az „akkor“, a melyek arra szolgálnak, hogy a „hitünk“ helyét pótolják a sorban, tartalmilag csak nem vehetők azzal egy értékűnek. — E változtatás nem csak ezt a sort, hanem az egész éneket is megfosztotta alapjától, gyökerétől. Az átdolgozó nem érezte a „hitünk“ szó jelentőségét ezen a helyen, különben bizonyos, hogy nem hagyta volna ki. Én azonban érzem, látom és ennél fogva azt mindég a sorhoz szükségesnek tartom. Megköveteli ezt az ének tartalmának teljessége és kerekdedsége is. Az utolsó versben az új szöveg is mondja:

és

DEKUNK TE SE CSUGGUEZZ.

E hit legyen vigaszodul stb.

Nem maradhat ki tehát a „hitünk“ szó az ének kezdetéről sem.

Fejes István ur cikkében ez van mondva:

„Az új átdolgozásban egy pár sor maradt sormetszet nélkül, ez is inkább azért, hogy a lényegét megmentsük.“ Nézzük hát eme sorokat:

Isten kezé | ben életünk.
Benne a vi | har orgona.
S a föld viszán | got ad szavára.
Az eső csep | pek gyöngyei.
Hirdetve Is | tentől vagyok.

Véleményem szerint egyik se tartalmasabb és fontosabb sor ezek közül, mint az eredeti:

Hitünk nem ren | dül tőle meg. .

s ha a többi sormetszet nélkül meglehetett, sőt meg kellett hagyni a lényeg megmentéséért, ezt épen úgy meg kell hagyni. Sem az átdolgozónak, sem másnak nincs mit félnie a „hitünk“ szónak a szövegben maradásától. Mondhatja tán valaki, hogy a „Nem rendülünk“ kifejezésben értendő a „hitünk“ is. De nézetem szerint szükséges, hogy ne csak úgy suttyomban oda értessék ez a nagyon fontos és lényeges szó, hanem nyilván ki is legyen téve. Annál is inkább ohajtandó ez, mert amugy is kifogása volt némely énekügyi bizottsági tagnak ezen ének világias, deisztikus tartalma ellen. A „hitünk“ szónak kihagyásával pedig vesztett még eredeti bensőségéből is.

Ugyanezen versszak eme két sorát.

„Bár villám szórja szerte szét
Életvesztő sebes tüzét.“

ha összehasonlítjuk ez átdolgozás megfelelő soraival:

„Bár rémitő sebes tüzét
A villám is hadd szórja szét“

azonnal kitünik, hogy a régi szöveg tartalmasabb, erőteljesebb, festőibb, mint az új; az átváltoztatás itt is az első sorban levő jobb sormetszet kedvéért történt, de vesztett is általa.

Együttal mi erdélyiek köszönetet mondhatunk nt. Fejes István urnak, hogy többféle kifogás ellen is védte ezen szép tartalmas éneket és helyet biztosított neki az új énekeskönyvben is.

Nagy változáson esett keresztül a 192-ik ének (Te benned bizni, oh áldott Istenség, kezdetű) is.

Egy pár versszak összehasonlítása azonnal meggyőző mindenkit, hogy ez az ének az átdolgozással csak vesztett.

I. versszak.

Régi szöveg.

Tebenned bizni, oh áldott Istenség!
Beh drágább kincs ez mind földi jónál;
Hova lennék, mi lenne a mindenség,
Ha mennyen, földön nem te országolnál;
Homály körüllem, bennem félelem:
Magam, ha nálad nélkül képzelem.

Új szöveg.

Tebenned bizni, ó áldott Istenség!
Drágább ez a kincs minden földi jónál;
Mert ha felettünk te nem országolnál,
Hová lennék, mi lenne a mindenség?
Homály körüllem, bennem félelem:
Magam ha Isten nélkül képzelem.

Szerintem a régi szöveg e részében: „Beh drágább kincs ez“ stb. van bensőség, pathosz, a minek itt helye is van; míg az új: „Drágább ez a kincs“ közönséges üzleti kifejezés érzés nélkül. Viszont többet mond a régi szöveg: „Ha mennyen, földön“ stb. mint az új: „Mert ha felettünk“ stb.“; a régi tömör, ünnepies, hangzatos, az új közönséges, szintelen szólás.

Ezen ének régi szövegéből a harmadik versszak egészen ki van hagyva, pedig sem a Zsoltárok, sem a Dicséreték közt nincs egy versszak is, mely az isteni nagyságot, dicsőséget, hatalmat magasabban járó költői dictionál és erővel festené, mint ez:

Van Istenem, hatalmasabb mindennél,
Ki úr, a meddig hat világnak tére;
Villámok szárnyain bár szüntelen mennél.
Nagy országának nem érnél végére.
S akarni e királynak már elég:
Szavának együtt hódol földdel ég.

A rithmus, a sormetszet ugyan nem mintaszerű ezekben, de tartalmuk figyelmet érdemel s ha az új szöveg is kénytelen néha a tartalom kedvéért a kevésbé szabályos caesurával beérni, úgy ezekkel a sorokkal is megteheti azt.

Nagy változást szenvedett ez az ének a 6-ik versszakban is, mely az új szöveg szerint a 3-ik versszakot képezi. Tegyük egymás mellé a két szöveget s azonnal látható, hogy az újítás ártott a versszaknak. Ime:

Régi szöveg 6-ik versszak.

Van Istenem, ki meg nem szünik lenni,
Hatási közt ő nincsen az időnek.
Ezred, meg ezred muljék el bármennyi,
Marad jövő s mult nála egyenlőnek.
Világon minden más erő avul:
Ő jó s hatalmas változatlanul.

Új szöveg 3-ik versszak.

Van Istenem, ki meg nem szünik lenni,
Mert ő Ura a változó időnek;
S marad jövő s mult nála egyenlőnek;
Nap-napra kelhet és szállhat bármennyi,
S elmúlhat minden, a mi megavul,
De ő megmarad változatlanul.

Mert ha elfogadjuk is, hogy a második sor:

régi: „Határi közt ő nincsen az időnek.“
új: „Mert ő Ura a változó időnek.“

tűrhetőleg fedezik egymást tartalomra és rithmusra nézve, de már ezen versszak többi sorai közül, a melyek meg vannak változtatva, határozottan gyengébbek a régienél.

Egyáltalában nem áll, hogy ugyanazon gondolat kifejezésére jobb lenne ez a sor az új szöveg szerint:

„Nap-napra kelhet és szállhat bármennyi“

mint a régi szerint ez:

„Ezred, meg ezred muljék el bármennyi,“

Hasonlóképp ki nem érzi meg azonnal, hogy a versszak utolsó két sora az új szerint:

„Elmulhat minden, a mi megavul,
De ő megmarad változatlanul“

sokkal halványabb, erőtlenebb, kevesebb tartalmu, mint a régi szöveg megfelelő sorai:

„Világon minden más erő avul,
Ő jó s hatalmas változatlanul.“

Ezek alapján az a kívánatom, hogy ez a szintén tartalmas szép ének csak hagyassék meg eredeti szövegében s az új énekeskönyvbe a régi szöveg 1. 2. 3. 5. 6. 7. versszakai vétessenek fel.

Hasonlóképp a 169-ik ének (Nagy Isten téged imád) második versszakában az utolsó két sor vett a tartalmából. Ime:

Régi.

Keresve igaz hazánk,
Fényljen igazságod;
Tegyük a jót s így hozzánk
Jöjjön el országod.

Új.

Keressük fenn az égbe!
A te igazságod;
Hogy jöjjön el már végre
Jöjjön el országod.

Ilyen ismétlésnek csak akkor van helye, értéke, ha az előző sorok után mintegy szükségét érezzük

benyomását teszi az olvasóra. Minden nehézség nélkül vissza lehet tenni az eredeti két utolsó tartalmas sort.

Téves és hibás a 193-ik ének (Mindenható leborulva) második versszakának egy része is:

Régi szöveg.

Keblünk szelid sóhajtása,
A szélvész vad ordítása.

Új szöveg.

Keblünk csendes sóhajtása
Vagy a szélvész sikoltása.

Sikolt a harczi síp, sikolt a gyermek, az ember, valamely fuvó hangszer, de a szélvész nem. Tárgyilag véve is, a szélvész megjelenése, mint tünet, egészen más képzetet, más gondolatot ébreszt, de a sikoltását egyáltalában nem.

Lássuk csak, hogy szólnak a költők?

Mormolnak szelei a fagyos északnak
Csokonai.

Zúg, morog a zivatar, zajog a zord északi szélvész.
Kisfaludy K.

Barangol és zúg, zúg az őszi szél.
Petőfi.

Mintha a szél zúgásában
Siró szavak hallatnának.

Szabolcska.

Igy gondolkozik, így szól általában a magyar ember. A szélvész hangja más, és soha sem a sikoltás. Nem is hiszem, hogy magyar írónál ilyet találunk. Hát csak a mi énekeskönyvünket éktelenítse meg a szélvész sikoltásának ez a kakuk tojása? Hiszem és remélem, hogy ez az egyetlen példány sem fog kikelni, nem fogadja el azt sem az irodalom, sem a közbeszéd. De az új Énekeskönyvben sem maradhat, hanem tétovázás nélkül ki kell hagyni és visszaállítani az eredetit, mely egy szép antithezist tömören és festőileg fejez ki.

M.-Vásárhely, 1904. február 16.

Lakatos Sámuel.

Véleményes javaslat a Próbaénekeskönyvről.

(Elfogadtatott a sepsii ref. egyhm. tanácsa által.)

A sepsii ev. ref. egyházmegye nt. Esperesi hivatala által, 987—1903. számú tisztelt rendelettel, megbizattam, hogy a magyarországi ev. ref. anyaszentegyház hiveinek használatára megújítandó énekeskönyv Próbakiadását tanulmányozzam s egyházmegyénk részéről a Mélt. áll. Ig.-tanács elé terjesztendő véleményes javaslatot állítsam össze.

Tisztelettel idézett Esperesi rendelet arra is felhatalmazást adott, hogy egyházmegyénk képzetesebb énekvezéreinek véleményét is bekérhessem e tárgyban.

Helyi lapunk, a „Székely-Nemzet“-ben, ez alapon „Felhívást“ voltam bátor intézni egyházmegyénk összes énekvezérei- és egyházi zenével is foglalkozó tanítóihoz, hogy véleményeiket velem is közölve, ezeknek felhasználásával, egyházmegyénknek általános véleményét állithassam össze javaslatomban.

Azonban senkinek véleménye velem nem közöltetett s épen ezért, megbízatásomhoz képest csupán egyéni véleményemet leszek bátor előterjeszteni a Próba énekeskönyvről, a véleményes egyházmegyei javaslat tárgyalása alapjául.

I. Anyaga.

Énekeskönyvünk Próbakiadása magába foglal: 86 drb. zsolnárt, 52 eredeti- és 34 zsolnárnál ismételt dallamon; 250 drb. dicséretet 44 eredeti és 206, részint zsolnárt, részint dicséretnek ismételt dallamán, összesen 336 éneket 96 eredeti és 240 ismételt dallamon.

ban szorgalom tanítja a gyermekeket. Ezt a tul nagy anyagot egy 6 osztályu elemi iskola tantervébe beosztani s ennek keretén belül fel is dolgozni képtelenség. Minden egyes osztályra egy évben való eltanításra 56 ének s 16 dallam esik. Hogyan illeszthető be ez a 4 alsó osztály tananyagába és a gyermek agyába?!

Ha pedig az elemi iskola fel nem bírja dolgozni énekeskönyvünket, hol fog az átmenni a gyülekezetbe?

Énekeskönyvünk revizorai és ujitói megközelíthetetlenül elzárkoztak az igaz; de tekintettel arra, hogy ma már a vallásos iratok s azoknak terjesztése iránt annyi érdeklődés és eredmény mutatkozik, hogy az énekeskönyv nem egyedüli olvasmánya a gyülekezet tagjainak, méltóztassanak elejteni azt a czélt, hogy „olvasmányt“ nyújtanak az énekeskönyvben híveiknek, sőt végre valahára adjuk át egészen czéljának énekeskönyvünket s benne egyesítsük a nyelv, költészet és művészet fenségét, hogy csodákat műveljen, ragadja el a lelkeket, foglyul ejtven minden érzését és gondolatát lényünknek annak, a „ki mindenben minden.“

II. Felosztása.

Énekeskönyvünk Próbakiadását bírálva, sokan kifogásolják, hogy felosztásában miért állanak elől a zsolttárok s azután a dicséretetek? a dicséretetek is miért nem kezdődnek a templomba menéskori, invocatioi, vasárnapi stb. énekekkel s miért jön a dicséretetek közt az ujévi 5 ének elől s így az év leforgása szerint az ünnepi 60, a vasárnapi 63, reggeli 22, esti 19, bűnbánati 14, urvacsorai 13, alkalmi 50 és ó-eszteni 4 ének?

Meddő vita. Felesleges kifogásolnunk vagy helyeselnünk ezt a practicus beosztást, mert a betű rendes és tartalmi csoportosítást feltüntető 2 féle mutató tábla könnyen igazít el. Az az igen helyes ujtás pedig, hogy a zsolttárok és dicséretetek folyó számmal és arabs jegyekkel vannak jelölve, határozott előnyére van könyvünknek, mivel nem egyszer jött eddig zavarba a kereső, ha tévedés történt a zsolttár és dicséretet mutató táblán.

III. Az egyes darabok tartalmáról, költői és zenei értékéről.

Kissé különösnek tünik felszólani az énekeskönyv tartalmáról abban az irányban, a melyben önkénytelenül tünnek fel az énekeskönyv darabjainak válógatói, ujitói, kik a vallás-erkölcsi fogalmak tisztaságának részint terjesztői, részint őrállói.

Mert nem egy darab tartalmából tünik ki különös vallás-erkölcsi fogalom. Pl:

A jóval együtt a rossz meg nem állhat
Elvesz az ő nyoma és emléke
Az Istennél sem vár reája béke

I. ének 3-ik vers.

hisz a „megtérő bűnös irgalmat talál“

Minden gonoszt kerültem én
A békére törekedvén
Jóért rosszal soh'se fizettem
Bosszu helyett inkább jót tettem 5.2.

pedig: „boldogok az alázatosak“ és „a kik sirnak.“
Aztán milyen igazi farizeusi beszéd az egész 15-ik ének.

Vagy: Nyugodt szívvel, felemelt fővel
Felkelvén csendes ágyamból
Életnek ura hozzád térek 229.1.

pedig: „ha azt mondjuk, hogy nincs bűn mi bennünk, saját magunkat csaljuk meg“ — stb.

Az egyes darabok költői és zenei értékének bírálatánál, a magyar nemzeti verselés és a magyar zene sajátosságainak kölcsönös viszonya vezetett.

Mert a magyar zenét ma már nem lehet figyel-

men kívül hagyni. Nemzeti multunk szerencsétlen nemzetközi viszonyaink bélyegét hordja magán. A mi utját állotta a nemzet szellemi és anyagi megerősödésének idebent s csalfaképet festett rólunk az idegenben: nemzeti zenéink kifejlődésének s hódító utjának is gátul szolgált... de ma már ennek a vad, nyers, durva, betyárnak rajzolt nép zenéjének bűbájával is utat tört magának s jogot vivott ki magának felemelkedni a magasabb műzene csodás birodalmába, hová csak művelt nemzet zenéje emelkedhetik a nemzeti nyelv bűbája s nemzeti érzésének mélysége által.

Csak protestáns templomaink ignorálnák s e templomoknak szánt énekek nélkülöznek e hatalmas tényezőjét az emberi érzés és haladás tökéletesedésének!?

Nem tételezhetjük fel, hogy énekeskönyvünk ujitói ne számoltak volna e követelménnyel.

A magyar verselés és zeneköltészetünk — minden nemzetétől eltérőleg — sajátága abban rejlik, hogy a vers- és zenei rythmus — daczára végtelemül változatosságuknak — egymással összeesik. Ezen a sajátágon épülnek fel azok a törvények, a melyek véleményem megalkotásában, irányadóim voltak. E főbb törvények a következők:

a) a magyar szózenében a szótagok természetes és meghatározott hosszúságához és rövidségéhez a zenei hangok hosszúsága és rövidsége alkalmazkodni tartozik.

E szigoru törvényt — egyebek közt — a szabályos versmetszet, szó- és gondolathangsúly mérsekli és segíti elő a kivitel.

b) a magyar verselés minden sorban páros szótagon gördül s ha páratlan kerül, a következő sorral párossá kell hogy legyenek a tagok;

c) páros lábu metszeteket páratlan vagy csonka rythmusra osztani fel, ellenkezik a magyar szellemmel s idegen, visszatetsző hangsúlyozásra kényszeríti az énekest;

d) a hangközök a magyar zenében nem következnek önkényesen és nagy ugrásokkal egymásután. Czélt tévesztett dolog már alapjában az, hogy előre megállapított rythmikai alapzatok szerint mérnökileg mérték rá a versekre a zenei rythmust.

Nem eleve megállapított zenerythmikai képletek, de a versrythmus kellett volna, hogy megállapítsa a zenei rythmust. A benső erő s nem a ráerőszakolt nyomás szokott fényes eredményre vezetni.

Csak egy pár énekdarabot vizsgálók. Egyik nemzeti verselés és zenei sajátágunk szerint rythmisált énekdarab mindjárt a 2-ik ének. Szótagjainak száma soronként

6 6 7 6 6 7 6 6 7 6 6 7

hol a hat-hat tagu sorok párosan rímelnek a két elsőben, a 7. és 8-ik sorban, míg a 7—7 tagu sorokkal keresztímet alkotnak a 3. 4. 5. 6. és 9. 10. 11. 12-ik sorban. Versrythmusa pedig 42 | 42 | 43 | 42 | 42 | 43 stb. tagokra oszlik.

Magyaros verselés az ugynevezett Balassa versszak. Zenei rythmusa megfelelő. A kivitelben azonban a 48 sorból álló énekben hibás 27 s csak 21 sor jó.

Az ugyanezen alakzatu és dallamu 117 ének szintén ily arányu, míg a 218-ik énekben már 23 jó és 13 sor hibás.

Vagy vizsgáljuk meg az 5-ik éneket: 8 8 9 9 8 8 8 8 szótagu páros rímelésű vers 44 | 44 | 45 | 45 | 4.4 | stb. rithmusu magyaros alakzat. Miért erőszakoltatott 431, 431, 441, 441 stb. szabálytalan, idegen zenerythmusba, hogy ez az idegen zenerythmus törje össze szabályos versrythmusunkat s az egész éneket

A 107-ik ének 6. sor 2-ik taktusa d-durban fis,

gis, ais h, menettel minő kint árul el, zavarva e különben találó karakterü zenedarabot.

A 69. ének 8-ik sor 2-ik taktusában hogyan kell h-ról fis-re ugorni és miért? Azt hiszem ez d- helyett sajtóhiba.

Ily sajtóhibának találok a 12. és 45-ik dallamu 1 bé-jelzést és a 25-ik 2#jét, lévén a két első g-moll, az utolsó é-moll.

Nem tartom szükségesnek minden egyes énekdarab bonczolását, sok hely kellene arra, de még egy néhány érdekességére legyen szabad reá mutatnom a próba kiadásnak. Ezek a következők:

Hálát adok uram neked
Hiszem igaz ítéleted
Hogy ki másnak vermet ása,
Magának lesz abban bukása (!) 5.4

Mert mint kaszás előtt (?) a zöldelő fű
Oly hamar elhervad (:) a gonosz életü. 25.1

Ha elmémmel felhágok
A számtalan világok
Roppant alkotmányába
Ott látom valójában
Nagy voltát a teremtőnek
Minél feljebb repülök,
Annál jobban szédülök
Magasságán e tetőnek! 182.2

Milyen lendületes egy kis költői tetőre felhágva repülő szédület ez!

Vagy: Jövök semmit sem hozva
Keresztedhez fogózva. 269.

Vagy: 4.4, 42.7, 97.4, 220.2 stb.

Mindezek után megjegyezve azt, hogy: „a végleges kiadáshoz még csak az énekszerzők neveinek jegyzéke s az előszó hiányzik“ (Értesítés IV. 1.) kissé elsietett, de az énekügyi bizottság eddigi magatartásában, következetes kijelentésnél megállapodnunk nem szabad: javaslatomat a következőkbe foglalom:

1. Vegye újra szigorú bírálat alá az énekügyi Nt. bizottság az egyes énekdarabokat *tartalmilag*. A mely darab zsidós vonásokat tartalmaz, vagy a keresztyén vallás-erkölcsi fogalmakkal ellenkezik, kiméletlenül hagyja el.

2. A költői szárnyalást nélkülöző, ugynevezett elkövetett rigmusokat a nyelv és irály szabatoságával és fenségével semmisítse meg.

3. A megengedhető szabadság mértékén belül a költői nyelv rythmusát és a zenei rythmust egyeztesse ki, mert templomi éneklésünk száználmassága a multban — erős meggyőződésemm — hogy a kétféle rythmus zürzavarából eredett.

4. Nem sokat, de jót adni! de ha a szigorral alkalmazott kritika énekeink számát erősen lepassz-taná, pótoltságának a profán zeneirodalom gyöngyeivel. Pl.: Mennyben lakó én istenem Kecskéstől, Rákóczi imája stb. szépen beillenek énekeskönyvünkbe.

5. A minden zenei kiválóbb motivumot nélkülöző feles számú dallamok töröltessenek. Mert az énekeket meg is kell tanulni.

6. Az apró betűk helyett nagyobb betű- és kottajegyekkel nyomassék az énekes.

7. Az initialék töröltessenek. Csak a barátok türelemmel készített szép kezdőbetűi ékesítették a régi írásokat.

8. Az igen helyesen csatolt buzgó, kerestetlen, egyszerű, de használható imák pótoltságának urvacsorai kenyér- és borvételi, urvacSORA előtti és utáni, templomba bemenéskori és kijövetelkori rövid fohászokkal. A régi időből fennmaradt kenyér vételek, pl.: Jézus, az életnek e kenyere, serkentsen példás követésére. Amen.

9. A hazafias énekek közé, a Hymnus mellé vételessék fel a Szózat fenséges dallama és néhány verse is.

Ezekbe voltam szerencsés véleményes javaslatomat összefoglalni.

Kisborosnyó.

Demes Péter, ref. pap.

ISKOLA.

A tanügyi bizottság köréből.

Utasítás — tervezet

az erd. ev. ref. egyh. ker. tanügyi bizottsága vallás-tanítási és nevelésügyi előadója számára.

E munkakör feloleli a vallásitanítás s vele kapcsolatosan az ifjuság vallás-erkölcsi és egyházas nevelésének és gondozásának egész körét az iskolázás minden fokán úgy a saját felekezeti, mint más iskolák ref. vallásu tanulóira vonatkozólag, azzal a czállal, hogy számbavétesék és nyilvántartassék, miszerint az egyházi törvények és hatóságok ide vonatkozó rendelkezései s ezek intentioninak lelkiismeretes és buzgó szolgálata által mennyire sikerült megvalósítani az azok által kitűzött feladatokat; minő eszközök, módok és eljárások vétettek a különböző helyeken e czélra igénybe, minő eredménnyel vagy az eredménytelenségnek mik voltak okai s azok elhárítására minő intézkedések volnának szükségesek. Általában egyfelől számbavenni kerületünk összes reform. vallásu tanulóifjuságának vallásos oktatását, nevelését és gondozását, másfelől tervek készíteni, javaslatokat tenni annak a korés haladó élet szükségéihez mért fejlesztésére, az ehhez szükséges módok és eszközök megszerzésére és alkalmazására.

Ehhez képest az e. ker. T. B. vallásitanítási és nevelésügyi szakelőadója

1. minden iskolai év végén a hivatalosan felterjesztett, bekért, vagy más uton szerzett (pl. értesítők, orsz. statisztikai) adatok alapján *összefoglaló jelentést* készít a vallásoktatás és egyházas nevelés és gondozás állapotáról.

I. Elemi népiskolákról.

a) a ref. elemi népiskolákba,
b) az állami és községi elemi népiskolákba,
c) a másfelekezeti elemi népiskolákba járó ref. növendékekre nézve, ide véve az ismétlő-iskolai confirmációi tanfolyamokat, iparos-tanoncz, kereskedő-tanoncz stb. iskolákat is.

II. Közép-foku iskolákról.

a) a ref. gimnáziumokba,
b) az állami gimn., reál-, polgári, vagy felső s felsőbb (fiu, leány) kereskedelmi, ipari szak-, katonai stb. iskolákba,
c) a más felekezeti hasonlófoku világi, vagy zárdai iskolákba járó ref. növendékekről.

III. Felső- és főiskolákról.

a) tanító- és tanítónőképzőkbe: a) ref. felekezeti, b) állami, c) más felekezeti képzőkben,
b) theologiai fakultáson,
c) tud. egyetemen tanuló ref. növendékekről.

E jelentés kiterjed: a tankötelesek, tanulók és iskolázatlanok számára, a tanítóra, a tanítás helyére, a heti óraszámra, a tanulók esetleges osztályok vagy iskolák szerinti csoportosítására, a használt tankönyvekre, az elvégzett tananyag számbavételére, az iskolálatogatásra, vizsgázásra, tanulásbeli előmenetelre, a tanulók tankönyvekkel való ellátására, az iskola vallás-erkölcsi házirendjére, az ifjuság erkölcsi állapotára stb.; az egyházas nevelés és gondozás tekintetében: templombajárás, iskolai, ifjusági- és gyermekistentiszteletek s ezek paedagogiája, urvacSORÁZÁS, legáció, az egyháztársadalmi munkában való aktív vagy passiv részvétel, az iskolai vezetőségek ez irányban tett intézkedései; szegények, árvák, ruhátlanok, tanszernélküliek iskolai gondozása, kollégiumi és paraszt-internátusok, konviktusok a diasporai iskolakötelesek összegyűjtése és gondozása, stb. stb.-re.

2. Hogy a kívánt adatoknak birtokába juthasson, kidolgozza s a szükséghez képest kiegészíti azt az Utasítást, hogy a presbiteriumok, illetőleg Előljáráóságok miként szerkesszék meg ez ügykörre vonatkozó évi jelentéseiket.

3. Indítványokat, előterjesztéseket, javaslatokat tesz ez ügykörrel összefüggő minden kérdésekben.

4. Előkészíti és referálja a T. B. hozzá áttett ügYdarbjait.

N. K.

A vallás, egyházi ének és zenéből beveendő tanképesítő vizsgákra szervezendő bizottságról.

Mindenekelőtt megállapíthatónak tartjuk, hogy egyházkerületünkben az Egyházi törvények 421. és 423. §§-ai rendelkezései a tanítóképesítő bizottságra nézve megfelelően nem alkalmaztattak egész a legújabb időkig, sőt teljesen ma sincsenek alkalmazva, még a saját tanítóképzőnkben sem. Ezen a hiányon segíteni, nem csak a törvény iránti tisztelet kívánja, hanem az is, hogy egyfelől dokumentáltassék, miszerint a képesítés adásának joga a kerületé, másfelől, hogy az ifjak a kerület érdeklődését és felügyeletét tényleg tapasztalják.

Még fontosabb azonban a dolog az állami és más felekezeti tanítóképzők szempontjából. A tanítóképesítő oklevelekben — legalább az államiakban s tudomásunk szerint a más felekezetiéiben is — benne van a vallástanból s legalább fikepezdénél fakultatívo az egyházi énekből és orgonálásból való képesítés is. Ami újabban — ha nőkántorok is alkalmazhatók lesznek — kiterjesztetik a nőképezdékre is. Ez egyházi szempontból annyira fontos tárgyakból való képesítést eddig az illető szaktanár tanjegye alapján az intézet rendes képesítő-bizottsága adta s így nem a mi egyházunk. A minék visszássága nemcsak theoretice szembeszökő, de gyakorlatilag is nem egyszer éreztette káros következményét pl. az állami tanító-kántoroknál, sőt kellő figyelem mellett a vallástanításnál is észrevehető ez.

Ezzel szemben intézkedik az egyházi törvény 423. §-a. E §. ugyan úgy is magyarázható és alkalmazható, hogy ha valamely, nem a mi képezdénkben képesített tanító vagy tanítónő ilyen egyházi munkakörre pályázik: akkor rendes képesítése után is bármikor leteheti a pótvizsgálatot a kerület erre szervezett bizottsága előtt.

Azonban tekintve azt, hogy ez az eljárás ugy a kerületre, mint az illetőkre nézve több szempontból alkalmatlan is, költséges is, az ilyen eljárásnak rendkívüli esetekre való fenntartása mellett, gondoskodni kell arról, hogy egyfelől a ref. vallásu nem a mi képezdénkben képesítőző növendékek — ha akarják — a rendes képesítő-vizsgájukkal egyidőben megszerezthessék ez egyházi tárgyakból is a tanító-képesítést, de az egyháztól, illetőleg annak bizottságától kapják.

Erre nézve két mód kínálkozik. Vagy 1-ször az, hogy ezen tárgyakból az egyházi bizottság által adott képesítési okmány külön állíttatik ki, mely esetben e tárgyak kiveendők az illető tanítóképző képesítő okmányából; vagy 2-or az, hogy az illető okmányban benhagyatván, de határozottabban kifejezetve, hogy mely felekezet vallásoktatására vagy ének-orgona vezetésére nyert az illető képesítést, erre vonatkozólag külön az egyházi bizottság tagjai által is aláíratik az oklevele.

Bármelyik eljárás mellett foglaljunk állást, a kultusz-miniszteriummal tisztáznunk kell az eljárás mikéntjét s megállapodásra jutni a formára nézve.

Másfelől azonban — s itt jövünk a most szóban forgó kérdésre — intézkednie kell a kerületnek arra nézve, hogy miként szervezi és működteti az egyházi képesítő-bizottságokat.

Itt részletezni felesleges okokból czélszerűnek csak az az eljárás látszik, melyet a tiszántúli egyh. ker. is követ (1902. évi jkv. 202. jksz.) t. i. a helyi bizottságok szervezése legalább 3 tagból (papi elnök, az ottani vallástanító s egy kántor tag), melyhez az alkalom vagy szükség szerint járulna jogosított tagként az egyh. ker. tanügyi bizottság valamelyik tagja, első sorban szakelődője. Szervezendő volna pedig ily bizottság már a legközelebbi ker. közgyűlésen — egyelőre a nemzetiségi intézeteket tekinteten kívül hagyva — Kolozsvár két, Sepsisztgyörgy, Sz.-Keresztur, Déva egy-egy állami és Gyulafehérvár, Nagyszében, Csiksomlyó felekezeti képezdéhez.

A bizottságok jegyzőkönyveiket megfelelő uton az egyh. ker. közgyűléshez terjesztenék fel.

A Gazdasági ismétlőiskolák vallás-tanításáról.

Miután a „Gazdasági ismétlőiskolák“ a vall. és közokt. miniszter 1902. évi 66,569 sz. alatt kiadott s ez iskolák szervezetét és tantervét megszabó rendelete 1. §-a szerint nem egyebek, mint „az 1868. 38. t.-cz. 50. §-a értelmében szervezendő elemi népiskolai ismétlő-tanfolyamok“ az-

nitására vonatkozólag a népélet gyakorlati szükségéi elé-gíttessenek ki: itt voltaképen nem egy újfajta iskolával van dolgunk, hanem a papíroson 36 év óta fennálló, bár a gyakorlatban megfelelően sehol sem működő *elemi népiskolai ismétlő iskolával*. Tekintettel már most arra, hogy egyházkerületünknek „Tanterv, utasítás és rendszabályok az erd.-részi helvéthitű elemi népiskolák számára“ című, most is életben levő és mérvadó határozatára, melyben *ma is teljesen helyes és kifogás alá semmiben sem eshető rendelkezés foglaltatik az ismétlőiskola vallástani tananyagára nézve* (olvasható a fenti czímmel 1878-iki hivatalos kiadvány 12—13. lapjain); továbbá, tekintettel a fennebb hivatkozott kultuszminiszteri rendelet tantervének a vallástanításra vonatkozó s a hivatalos kiadvány 67-ik lapján olvasható azon határozmányára, mely szerint „A népoktatási törvény 57. §-a értelmében hit- és erkölcsan tanításáról a vallásfelekezetek tartozván gondoskodni, ezen tantárgy iskolai évfolyamok szerinti felosztásának és terjedelmének meghatározása a vallásfelekezeti hatóságok jogköréhez tartozik“: elemi népiskolai vallástanítási tantervünknek a tananyagra és beosztására vonatkozó revideálását és változtatását, a gazdasági ismétlőiskolákra való tekintettel, szükségesnek nem tartjuk.

Annál szükségesebbnek itéljük azonban azt, hogy egyházunk részéről lehetőleg minden megtéessék arra nézve, hogy az ismétlő-iskolázás tényleg is mindenütt folyjon és abban a ref. felekezeti vallásoktatás 1878-iki „Tanterv, utasítás és rendszabályok...“-ban előírt tananyaggal a lelkész által eszközöltessék. Ennek megtörténtét megfelelő módon ellenőrizni is kellene, pl. úgy, hogy a „Haladási napló“-ba (Lásd miniszteri Utasítás 92. lap) az illető sajátkezűleg írja be az elvégzett tananyagot, vagy az okot, a miért az órát meg nem tarthatta s e „Haladási napló“ az esperesi vizsgálat alkalmával az esperessel láttamoztatván, annak a vallásórákra vonatkozó másolatát a lelkész minden év június 20-ra az Ig.-tanácsához küldje be.

Megállapítandó továbbá az ily ismétlőiskolai vallástanítás *ideje*. Az egyházi tanterv szerda- és szombat délutánra teszi az ismétlőiskolázás idejét. A gazdasági ismétlőiskolák miniszteri tanterve 38. §-a a felekezeti vallásoktatásra heti egy órát jelöl ki és pedig „rendszerint vasárnapon“ Ha ehhez tartanók magunkat: akkor ez egyszerűen kiterjesztése volna a téli hónapokra is a lelkészek azon kötelességének, melyet Vadas—Nagy Péter-féle „Agenda“ 2-ik lapján abban körvonaloz, „hogy nyári vasárnapokon az istentisztelet végével, a gyülekezet kitakarodása után, az eddigi gyakorlat szerint, az ifjaknak a vallásban oktatása, folytatandó.“ Ez utóbbi ugyan a már konfirmált ifjakra vonatkozik; de tekintettel arra, hogy nálunk a legtöbb helyen már 12 éves korukban konfirmálják az ifjakat, az ily ifjak oktatása és a gazdasági ismétlő-iskolások e vallás-oktatása összeesik. A lelkészekre tehát ebből munkatöbblet nem származik. De igen annak az intézkedésnek a szüksége, hogy ifjaink konfirmálásának ideje a 15-ik élet-évre tolassék ki és pedig azon mértékben, a mint az ismétlő-iskolázást az állam szigoruan végrehajtja.

A konfirmált s tehát 15-ik életévüket betöltött ifjak lelkigondozása s további vallásos nevelésére nézve javaslatunkat az „Ifjusági egyesületek“-re kért véleményünknel tesszük meg.

KÜLÖNFÉLÉK.

Püspökünk Gyulafehérvárt. *Dr. Bartók György* püspök urunk a mult hét végén, iskolai ügyekben való tanácskozás végett, pár napot Nagynyeden töltvén, f. hó 10-én, vasárnap a reggeli gyorsvonattal Gyulafehérvárra utazott, hogy *dr. Elekes Viktor* gyulafehérvári ev. ref. esperes kedves és szép leányának *Kertész Lajos* albiróval kötött házassági szövetségét megáldja. Az egyházi szertartást déli 1/212 órákor nagy és diszes közönség előtt a templomban végezte. Az orgona fenséges hangjainak elnémulta után gyönyörű beszédet intézett az ifju párhoz. A szívet és lelket megragadó beszéd nem csak az ifju párhoz szólott, hanem a mintegy kétezer emberből álló nagyközönséghez is. A szeretet sugarai ragyogták be az ifju pár szívet, de a szeretet sugarai a

dolattal távozott el Istennek szent házából, hogy a főpásztor ajkairól elhangzott beszéd valódi Krisztusi szeretettől áthatott főpásztori beszéd volt.

Biblia-ünnep a Bethlen-kollégiumban. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumban, melynek vezetősége dícséretes buzgalommal szolgálja mind szélesebb mederben az ifjúság egyházas nevelésének fontos feladatát, a városi gyülekezettel megünnepelt márczius 6-iki Bibliavasárnap után, márczius 13-án a kollégium auditoriumában az ifjúság számára külön ünnepélyes istentisztelet tartott, melyen *Zayson* János vallástanár mondott megfelelő alkalmi egyházi beszédet. Az ifjúság közt ez alkalommal gyűjtést rendeztek a „Britt- és Külföldi bibliaterjesztő társaság jubileumi alap-”jára, mely a gymn. tanulók részéről 19 kor. 48 fillért, a tanítóképződészek részéről 8 kor. 12 fillért, összesen 27 kor. 60 fillért eredményezett. Ez összeget *Zayson* vallástanár rendeltetési helyére juttatásra április 7-én szerkesztőségünkbe küldötte s mi még aznap további tettük a *Magyar Földhitelintézetnek Budapestre*. Az evangéliumi özvegy asszony két filléjére emlékeztet e pénz, melyet a szegény tanulók szerény zsebpénzükből adtak össze. A jó Isten előtt bizonyára vetekedik értékben a gazdagok ezreivel. Mi pedig örömmel gondolunk a derék tanárkar vezetése alatt növekvő ifjúságra, mely midőn ime, hiv a kevesen, biztosítékát adja, hogy többre bizatik ezután. „Jól van, jó és hiv szolgálom!” Ez az ifjúság a Bethlen Gábor ifjúsága — „a bibliai fejedelemé.”

A „Bethlen Gábor Kör” márczius hó 23-án tartotta V., utolsó felolvasó estélyét a ref. theologia dísztermében. Ez alkalommal Balogh Endre köri alelnök olvastott fel. Tárgyát Erdély történetének legsiralmasabb korából vette s meghat. elbeszélésben rajzolta meg Székely Mózesnek a rövid uralkodása, nemes és szerencsétlen véget ért fejedelem sorsát. A kiváló felolvasás után Répai Andor jav. int. tanár játszott gordonkán, Répai Aladár zongora kísérete mellett. E kiváló művészi pontot háromszor újrazta meg a nagyszámú hallgatóság s alig tudott betelni a kiváló szereplők remek játékával. Végül Szotyori Lajos ref. theol. szavalta Tolnai: Vándor legény cz. költeményét mély érzéssel. A megtartott 5 felolvasó estély, mely úgy szellemileg, mint anyagilag fényesen sikerült, nagyban hozzájárult annak a nemes czélnak megvalósításához, melyre a „Bethlen Gábor Kör” tör.

Esküvő. Török István dr. ev. ref. collegiumi igazgató és felesége Rauch Teréz, Anna lánya f. évi április 23-án tartja esküvőjét Lengyel Endre hajdunánási ev. ref. tanárral. Szívből gratulálunk az örömszüldőknek és leendő ifju párnak egyaránt.

Meghívó az Csrzágos Református Tanáregyesület 1904. évi május hó 24. és 25. napjain Pápán tartandó harmadik rendez. közgyűlésére. Programm: *Május hó 23-án, hétfőn.* Érkezés. Hivatalos fogadtatás az este 6 órakor Budapest felől érkező gyorsvonattal. Elszállásolás. Ismerkedés este 8 órakor a Griff-szálló nagytermében. — *Május hó 24-én, kedden.* Reggel 8 órakor választmányi gyűlés a kollégiumban; 9 órakor gyülekezés a kollégiumban s onnan testületi bevonulás a városi református templomba, ahol imádkozik Lic. Rác Kálmán, pápai főgymnasiumi vallástanár. Istentisztelet után közgyűlés a főiskola dísztermében. *Tárgysorozat:* 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Az 1848. évi XX. törvénycikk és a protestáns iskolák. Felolvasás Zoványi Jenő, sárospataki kollégiumi tanártól. 4. Veszprém vármegye református köznepe. Felolvasás Kis Ernő, pápai kollégiumi tanártól. Délután 1/2 2 órakor közebed a Griff-szálló nagytermében, melyen a pápai kollégium látja a közgyűlés tagjait vendégeül. Ebéd után a kollégiumnak és a város egyéb nevezetességeinek (dohánygyár, szövőgyár, földmives iskola, villanytelep, különböző tanítézetek) megtekintése. Este 6 órakor a szakosztályok gyűlései. — *Május hó 25-én szerdán.* D. e. 8 órakor a közgyűlés folytatása. 1. Főjegyző évi jelentése. 2. Jelentés az egyesület pénztáráról. 3. A gymnasium és az élet. Felolvasás Fogarasi Albert, nagyenyedi kollégiumi tanártól. 4. A választmányi jelentése. 5. Indítványok tárgyalása. 6. Közgyűlés berekesztése. Dél előtt pontban 1/2 12 órakor rövid közebed a főiskolai alumneumban; 1/2 1 órakor kivonulás a vasúti állomáshoz s 1 órakor indulás Keszthelyre, hová 1/2 7 órakor megérkezés és ott elszállásolás, vacsora. — *Május hó 26-án, csütörtökön.* Reggel 1/2 6 órakor Keszthelyen hajóra szállás s a Balatonon megindulás. Badacsonyan reggelizés, majd tovább hajózás. Balatonfüreden kiszállás.

Délután 2 órakor Almádiba érkezés és ebéd. Ezután a halászati felügyelőség engedélyével a balatoni halászat bemutatása.

Jegyzet. A központi igazgatóság úgy a közgyűlésre, mint a balatoni kirándulásra is szóló kedvezményes vasúti jegyek érdekében megtette a szükséges lépéseket. Kérjük azon igen tisztelt tagtársakat, akik a közgyűlésen megjelenni szándékoznak, hogy vagy közvetlenül, vagy igazgatóságuk útján f. évi május hó 10-éig szíveskedjenek ebbeli szándékukat az elnökségnek bejelenteni, hogy a kedvezményes vasúti igazolványokat részükre kiállítva, idejében elküldhessük s elszállásukról a helyi rendezőség gondoskodhassék. A kiránduláson részvétel ára 15 korona, amelybe bele van számítva Pápától Keszthelyig a vonatdíj; Keszthelyen vacsora, szállás, a hajódíj; a badacsonyi reggeli; az almádi ebéd és a Budapest felé távozó vendégeknek Almádiból Siófokra átszállítása. A 15 korona részvételi díj előre beküldendő Thúry Etele, pápai főiskolai igazgató úrhoz f. évi május hó 10-éig. A kirándulás legalább 100 személyre van tervezve. Debreczen, 1904. április 7. Az országos református tanáregyesület központi igazgatósága.

Katonai lelkészek. A közös hadügyminiszter költségvetéséből minket főképen a táborigazgatóságokra vonatkozó rész érdekel. Ebből látjuk, hogy az egész osztrák-magyar monarchia hadseregében hét „protestáns hitszónok” van s a 29 lelkész-tanár között egyetlenegy protestáns sincs. A táborigazgatóságok fizetését különben a következő táblázat tünteti elő.

	Fizetés K.	Lakpénz K.
1 Apostoli táborigazgató	11400	3208.—
1 Táborigazgató	7200	2988.—
1 Első táborigazgató	4008	1792.42
1 Második táborigazgató	3000	1302.44
15 Plébános	4008	1792.42
1 Görög-katolikus katonai főpap	4008	1792.42
1 Görög-keleti katonai főpap	4008	1792.42
1 Evangélikus katonai szénior	4008	1792.42
45 I. osztályú lelkész és s. lelkész	3000	1259.19
52 II. lelkész és s. lelkész	2400	1259.19
29 I. lelkésztanár	3000	1258.19
2 I. hadseregszolga	1320	504.—

Az apostoli táborigazgató és az utána következő 18 lelkész róm. kath. Az ev. senior a róm. kath. plébánossal egy rangfokozatban és fizetésosztályban van. A hat „hitszónok” a 45 első osztályú és 52 másodosztályú katonai lelkész és segédlelkész között keresendő. A hét evangélikus lelkész közül 4 ev. református, 3 pedig ág. h. evangélikus. Ez a létszám, a legnagyobb lelkészhiány mellett is könnyen pótolható. Most halljuk, hogy van üresedés, s az be lenne töltve Gregus Gyula csali lelkésztársunkkal.

Kérelem. „Tisztelettel kérem az erdélyi ev. ref. egyházkerület összes lelkészeit, kiknek boldog emlékü atyám, Medgyes Lajos költeményeire előfizetési felhívásokat küldöttem, hogy azokat nekem f. hó végéig Hosszuaszó, Kisküküllő vármegye, visszaküldeni. A mű már április 20-án kezeim közt lesz és kiadómmal el kell számolnom.” Hosszuaszó, 1904. április hó 11-én. *Medgyes Julia* m. kir. postamester.

A szászesebi ev. ref. templomra, a nemzetiségi araddal élet-halálharcot vivő magyarság emez épülő bástyájára kegyes adományokat küldöttek, melyeket hálás köszönettel nyugtáz *Benedek Károly* administrator lelkész, egyh. főjegyző:

(Folytatás.) M. kir. Pénzügyigazgatóság ivén Beregszász: Lányi Kálmán p. ü. titkár 1 kor., N. N. 40 fill., N. N. 20 fill., X. Y. 20 fill., X. Z. 20 fill., Zurmaj János 40 fill., Z. N. 2 k., K. Gy., Zs. B., K. L. 2) — 20 f. (összesen 5 kor.) Roscer Pál pügyőri biztos ivén Alsó-Kubin: Roscer Pál 2 kor., Valentiny Lajos, Vidics Zoltán, Kormány Mihály 40—40 fill., Molnár Dávid, Bucsán Gyula 20—20 f., Nagy Bertalan 40 f., Hitter Mihály, Tamás János, Markovics László 20—20 f. (összesen 4 kor. 60 fill.) Kovács Ábel gyűjtése Losonc: Mauks Testvérek 60 f., Reimlinger Gyuláné 1 k., N. N. 50 f., N. N. 20 f., Illó Nándor 80 f., N. N. 20 f., N. N. 10 f., Rakettó társai 2 kor. Tamás István 1 kor., Mann Lajos 20 fill., Filó Lajos 40 fill., Rzehákné 20 fill., Osgyányi S. 20 fill., Sternlicht S. 2 kor., Perl Kati 20 fillér, Roth Sámuel 20 fillér, Lennfy 20 fillér, Nemes 10 fill., N. 20 fill., Preisinger Samu 40 f., N. N. 20 f., Ibaás Károly, Czukor Gyula, Kohn Lipót 20—20 fill., Újhelyi Béla 30 fill., Drasdik Géza 30 fill., Donáth Géza, N. N., Hurovsky Lajos, Tóth Istvánné, Toth Emilia, Huszti Julia, N. N. 20—20 fill. (összesen 13 kor. 50 fillér). (Folyt. köv.)

Két fontos egyházi munka. Ismeretes az a szomorú tény, hogy alig van a világon még egy olyan nemzet, melynek különösen újabb protestáns irodalma, száználmas szegénységben a magyar nemzetét meghaladná. S ha tán panasz eshetnék az írókra, vagy írni hivatottakra, úgy látszik, kétszeresen jogosult a panasz a műveket vásárolni hivatottakra is. Az erdélyi egyházkerületben most két oly munka készült, melyek igen nagyfontosságú s felette aktuális gyakorlati kérdésekhez nyújtanak, eddig fájdalommal nélkülözött tudományos tájékozódásokat. Az egyik dr. Bartók György püspöknek, tartalma szerint lapunk 13-ik számában jelzett munkája „A református egyházak presbiteriális szervezete” a másik Pokoly József „Az erdélyi ref. egyh. ker. története”. Mindkét műre meg van hirdetve az előfizetési felhívás. Az utóbbira több mint egy fél év óta oly megdöbbentően kevés előfizető jelentkezett, hogy valóságos szűgyeljük kiírni. Az elsőre csak most történt a hirdetés — várjuk az eredményt. S most a magunk részéről megelégszünk azzal a megjegyzéssel, hogy senkinek, ki egyházunk közéletében szerepelni hivatott és akar, nem volna szabad kimaradni az előfizetők közül. Annál inkább, mert ha kevés példányban nyomják, később nem is lesz kapható. Lelkészeink a maguké mellett hívják fel rá képviselőink, gondnokaink stb. figyelmét; ára 4 korona lesz, míg az előfizetők 40% kedvezményben részesülnek.

GYÁSZROVAT.

Lőfi Pál, egrespataki ev. ref. lelkész folyó évi április hó 10-ikén, délelőtt 11 órakor, élete 56-ik, boldog családi életének 30-ik és lelkészi szolgálatának 32-ik évében, hosszas szenvedés után megszünt élni. Kedves halottunk földi maradványai folyó hó 12-én helyeztetek örök nyugalomra. Hü munkás, Krisztusnak lelkes vitéze volt; béke lengjen áldott porai felett!

HIVATALOS RÉSZ.

ad. 5328—1903. sz.

KÖRLEVÉL

a fizetéskiegészítésben részesülő t. lelkész aaihoz.

Tudomásvétel s a hivatalos lap megfelelő számába leendő bejegyzés végett értesítjük t. lelkész aait, hogy az Erdélyi Protestáns Lap mult évi 49. számában a 627. oldalon megjelent s a kongrua járandóság birói foglalása tárgyában kelt sajtóhiba folytán számnélküli rendeletünk hivatalos száma 5328—1903. ig.-tan.

Egyébként a folyó évi névkönyv függelékét képező Rendeleték Tárában hivatalos számmal fel van véve e rendelet.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1904. április hó 7-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
titkár.

Sz. 1625—1904.

KÖRRENDELET

valamennyi ev. ref. kollégium mélt. t. Előljáróságának.

Felkérjük a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságait, hogy a mult év végén lezárt 1903. évi számadásokat, melyek már folyó hó 1-ig felülvizsgálatra felterjesztendők lettek volna, ide sürgősen felterjeszteni, vagy az esetleges akadályról 8 nap alatt jelentést tenni sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1904. április hó 9-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

1653—1904. sz.

MEGHÍVÓ.

az egyházkerületi tanügyi bizottság ülésére.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság 1904. évi április hó 20-án, szerdán d. u. 3 órakor Kolozsvárt, az Igazgatótanács nagytermében gyűlést tart, melyre a bizottság összes tagjait meghívjuk, a bizottsági szervezet 6. és 7. §§-ra utalással.

Tárgysorozat

1. Vallástanítás a gazdasági ismétlő iskolákban.
2. Ev. ref. ifjusági egyesületek szervezése, külön gyermekistentiszteletek tartása.
3. Az állami és nem ref. felekezeti képezdek mellé a vallástani vizsgálatokhoz szervezendő helyi bizottságok.
4. A vallástanításhoz szükséges tankönyvek hiánya.
5. Az ev. ref. énekvezér állami tanítók jogviszonyai.
6. Tanítói oklevél nélküli énekvezérek alkalmazása.
7. Az ev. ref. tanítóképző intézet helyi tanterve.
8. A tanügyi bizottsági szervezet 4. §. a) pontjának gyakorlati alkalmazása.
9. Az 1902—3. évi érettségi vizsgálatok ügyiratai.
10. A marosvásárhelyi kollegiumi konviktus alapszabályterve.
11. Gimnáziumok bizalmas értekezleti jegyzőkönyvei.
12. A gimnáziumok állandó tanmenetei.
13. A Tanügyi és Fegyelmi Rendszabályok 64. és 107. §§-ainak pótlása.
14. A marosvásárhelyi ev. ref. leányinternátus létesítése és a leányiskola fejlesztése.
15. Ev. ref. tankötelesekre és népiskolákra vonatkozó adatgyűjtések és nyilvántartások.
16. A szétszórtan lakó tankötelesek iskoláztatása.
17. Lajos János bizottsági tag javaslata a tanügyi bizottság munkatervéhez.
18. A bizottsági szakelőadóknak kiadandó utasítások. Kolozsvárt, 1904. április hó 10-én.

Bartók,
bizottsági elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
bizottsági titkár.

344—1904. sz.

MEGHÍVÓ.

A görgényi egyházmegyének Szászrégenben 1904. május 2-án (hétfő) a szokott helyen, az alábbi tárgysorozat mellett megtartandó rendes tavaszi közgyűlésére. 1. Ima. 2. Elnöki megnyitó és előterjesztések. 3. Jelentés a megejtett képviselőválasztásokról, tagok számbavétele és megalakulás. 4. Bekebelezések. 5. Felsőbb leiratok. 6. Jelentés az egyhm. tanács működéséről (Kis Lajos főjegyző). 7. Tiszti fizetések és az 1904. évi költségvetés (előadó Papp Lajos). 8. Az 1903. évi számadások (előadó Dénes József). 9. Szabályrendelet alkotása a kölcsönök kiutalásáról (előadó Papp Lajos). 10. Szabályrendelet alkotása a stypendiumok kiosztásáról s egyuttal a mostani folyamodások ellátása (előadó Papp Lajos). 11. Jelentés a „Próbáénekeskönyv”-ről felterjesztett tanácsi véleményről (előadó Benedek Árpád). 12. Tanítók részvétele a Szeretet-házban (előadó Kovács István). 13. Az egységes liturgia (előadó Lénák József). 14. Könyvtárvizsgáló-bizottság jelentése (Bod Károly, Szász Márton, Szabó Miklós). 15. Választások: 1 tanácsbíró, 1 tervényszéki pótíró és műszaki előadó. 16. Esetleg felmerülő fontosabb ügyek ellátása, póttárgysorozat szerint. 17. Indítványok.

Világi és tanító képviselőkkel lelkész atyafiak sziveskedjen ezen meghívót és tárgysorozatot közölni.

Április 28-ikán (huszonnyolc) közgyűlést előkészítő tanácsülés, melyre a tagokat szintén ez uton hívom meg. A gyűlések kezdete mindig d. e. 9 óra.

Gernyeszeg, 1904. április 9.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

Sz. 338—1904.

MEGHÍVÓ.

Kézdi egyházmegyénk rendkívüli közgyűlését van szerencsém f. hó 28-án (csütörtök) d. e. 10 órára, Kézdi-Vásárhelyre, a takarékpénztár termébe tisztelettel összehívni.

Tárgy: 1. A 358—1904. számú igazgatótanácsi leirat értelmében, az egyházi építkezések ügyének szakszerű felülvizsgálása érdekében, az egyházmegyei tanácsnak „műszaki előadóval” kibővítése.

2. Véleményadás az „egységes liturgia” tárgyában, a hivatalos lap f. évi 13. számában, 1529—1904. sz. igazgatótanácsi körlevél kapcsán közzétett javaslatra.

3. Az országos közalap kérvények, leiratok, beadványok tárgyalása.

4. A főgondnoki s ezekkel esetleg felmerülő algondnoki állásokra jelölés.

Alsócsernátonban, 1904. április 8.

Bodor Géza, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

HIVATALOS RÉSZ.

1630—1904. sz.

Meghívó.

Az egyházkerületi „*Utasítás*“ 54. §-ában megadott jogomnál fogva és egyetértőleg az egyházkerületi igazgatótanácssal, a *folyó 1904. évi egyházkerületi rendes közgyűlést, május hó 27. napjának d. e. 9 órájára, Kolozsvárra, az ev. ref. theol. fakultás dísztermébe* hívom össze.

Igazgatótanácsunk kijelölése szerint, a közgyűlés fontosabb tárgyai a következők:

1. Püspöki és igazgatótanácsi általános jelentések.
 2. Az egyházkerület 1905. évi költségvetése.
 3. Az egyetemes énekeskönyvre vonatkozó egyházkerületi vélemény megállapítása.
 4. Véleménynyilvánítás az egységes lithurgia kérdésében.
 5. Gondnok- és tanárválasztások.
- Kolozsvárt, 1904. április hó 21-én.

Br. Bánffy Dezső s. k.,
ehkerületi főgondnok.

Az önképzőkörökről.

Olyan réten kezdek kaszálni, a honnan engem sokan fognak majd kitiltani és mint birtokháborítót perbe fogni azon a jogczimen, hogy az iskolai önképzőkörök szervezése, vezetése, irányítása az egyes iskolák belső dolga, ahhoz másnak beleszólása nincsen, legfeljebb a közoktatási kormányzat és ennek is csak akkor, hogyha a magyar állam öntudatos céljaival ellenkező irányban vezetik az előljárók az önképzőköröket.

E támadás ellen már előre védekezniem kell, ha csak egy hosszabb polemikába nem akarok bocsátkozni és épen azért kell biztosan körülírnom beavatkozásom jogos voltát

A középiskolák, a szakiskolák és az összes, felsőbb iskolák azokat az egyéneket nevelik, a kik majd később a magyar társadalmat vezetni és irányítani fogják. Tehát négy-nyolcz évi vezetés és nevelés után az iskolában kezelt egyedek, mint kisebb-nagyobb társadalmi tényezők kerülnek ki az életbe. Minden korbelti fiatalságnak el fog egyszer jönni az a kora, mikor a magyar állam kiépítésének munkája jórészen az ők vállaira nehezedik.

Ha tehát az iskolák által nevelt ifju az életbe kikerül: a magyar társadalom minden egyes tagjának joga van megbírálni és kutatni, hogy vajjon mi az az érték, a mit négy-nyolcz év alatt a lelkiismeretes csomagolók: a tanárok az ő batyujába raktak és vajjon butyorának egész tartalma szükséges és hasznos terü-e arra, hogy azzal a haza javát szolgálja, nemzete előmenetelét biztosítsa és egy megelégedett, boldog, egészséges és így gazdag családot alapítson, mert a testi egészség és az egészséges világ és életfelfogás már maga gazdagság.

Ez az elvitázhatalan jog bátorít fel engem, hogy mint a társadalom egyik szerény munkása bírálatot gyakoroljak.

Neveléstudományal szakszerűleg sohasem foglalkoztam s így inkább csak érzem, mintsem tudományosan megindokolni tudnám, hogy a mai iskolai képzésben mindenesetre kell valami olyan hibának, avagy hiánynak lenni, a mit minden nyitott szemmel néző szomoruan lát ugyan, de legnagyobb részt csak megelékszik a jelenség megállapításával és elhiszi, hogy a tanterv is, a tanmód is jó, hanem az *anyagban* van a hiba.

Nem vitatkozom! Én csak azt konstátálom, hogy a míg a régebbi nemzedék künn az életben is mindig szívesen gondolt vissza iskoláztatása korára s kegyelettel, hálával emlegeti még őszülő fejjel is azokat, a kik ifjuságában vezetői voltak: ez az újabb nemzedék alig várja, hogy lerázhassa az iskola porát s e porral együtt lerázza a kegyeletet és a hálát is, mert azt az iskolát nem tekintette soha szentélynek, hanem csak egy őt nyugtató intézetnek, melynek kénytelen-kelletlen tagjául kellett állania, hogy valami módon kenyérkereseti diplomát kapjon. Én csak azt látom, hogy már az a hat éves gyermek, a mint iskolába kezd járni, egyszerre szinte kiváltságolt tagjává lesz a családnak. Megváltozik miatta a családi életrend. Az egész familiának korán kell kelnie, hogy a fiu is korán eljuthasson az iskolába. Déli 12 órára már a gyermeknek ebédet kell kapnia, holott az apa majd csak 2 óra után jön haza, mikor az ő hivatalos óráinak vége van. És e csekélységek el! a meddig csak a fiú iskolába jár, mindig és mindenben kivételes helyzetet élvez, sőt kell, hogy élvezzen, a minek következtében már kezdettől fogva belenevelődik a követelődzés és az önmagán kívül mást nem ismerő önzés. Szó sincs róla, hogy e kiváltságosság némileg jogosult is. Mert ha a gyermek, vagy ifju hetenként 24—32 órát tölt az iskolában, 2—4 vagy több rendkívüli órát vesz egyes speciális tanulmányok (nyelvek, zene) elsajátítására s ez összes óráknak megfelelő időt számítunk az előkészülésre, lezketanulásra és iskolai házidolgozatok készítésére: a

család ezt a reggeltől késő estig elfoglalt fiút kénytelen úgy ellátni, ennek olyan helyet és kényelmet biztosítani, szóval kivételesen gondozni, a mindennapi életből kiemelni, hogy kötelességeit teljesíthesse.

A mai tanulógyermek így finomabb jellegű drill hatása alatt, de mégis csak drill alatt lassan átalakul. Előbb csak arcza rózsái halványulnak, utóbb testi sulya fogy, majd kedélyén alig észrevehető változás mutatkozik, utóbb spleenessé válik s vagy mint praedestinált számár bukdácsolja keresztül az egyes osztályokat, vagy, mint ambíciójának elsatnyult áldozata, melegágyi növénynyé devalválódik. Ezt az átalakulást a mai életnek külső körülményei is veszedelmesen segítik elő. Első jelenség, hogy az iskolák rendszeren nagyobb városokban vannak. A fiú elszokik a földtől, falutól, a természettől; második, hogy az élet nem helyez minden szülőt egyformán kedvező anyagi helyzetbe, hogy legalább a szünetek alatt pótolni tudja a faluval a tíz hónapi várost; harmadik, hogy iskoláinkban a kollégiumi rendszer (college school) nagyon kevésbé érvényesül: a kollegiumokban ma már a kollegák inkább egymás riválisai, sőt ellenségei az ott már megkezdődő létérti küzdelemben, mintsem testvérei és barátai; negyedik, hogy a mai világ a fiatalságot szívesen tekinti társadalmi alaknak, tényezőnek; ötödik, hogy a modern élet korán ölébe kapja a serdülő ifjút s megismerteti vele a hiúság vásárának gondolatát; a hatodik, hogy a tanítás maga inkább sok ismeretre, mint alapos ismeretre képesíti; a hetedik, hogy a szülők s a család kevesebbet foglalkoznak a lelkével, mint a testével.

Mind e hatások alatt e tényezők következtében és a környezet levegőjében az iskoláit végzett fiatal ember, átlag kifogástalan gavallér, a ki ismeri a sportvilág négy lábát s a színvilágnak mezitelen primadonnáit, a párbaj-codexet s monoklit hord és szabóján tul legfeljebb orvosával érintkezik. Zsebe és szíve legtöbbjének egyaránt üres, de a nadrágja ki van vasalva s egyetlen komoly foglalkozása a protekció keresés. Az ilyen alak, mert alakok ezek csak s nem egyének, ha közhivatalokban helyet tudnak szorítani, csak a társadalmi törvények szigorú uralmát érzik nyugzó fegyelemként magukon. Szívökben a nemes fölhevülések csak mellékes események, a nagyratettséggé törtetéssé; az élet kelemetlen föladata válik, melylyel csak „clublike” szabad élni. Lenézi a filisztert, bámulja az arisztokratát és a gazdagot. Az ilyen spéci, melyet fekete szmoking, vagy nyáron szürke redingót takar, a családalapítást kényszernek, vagy fogásnak tekinti az élet küzdelemben. Maga felé irányul minden figyelme, másra, kis emberre, szegény embertársára, nem gondol.

Sablon alakokat nevelünk. Ez a sablon alak nagy tömegben adja az egész társadalmat, a melyben kevés az önálló, gyakorlati, komoly és tudatosan hasznos ember.

Most már csak az a kérdés, hogy szüksége van-e szegény magyar hazánknak ilyen módon iskolázott férfiakra és helyes-e, hogy daczára a jobb hajlamnak, a lelkesedést, az önálló, szabad tevékenységet elfojtsuk és az ilyen módon képzett fiatalember megfeleljen-e az életben reá váró nagy és fontos, az állam fenntartásához feltétlenül szükséges feladatoknak?

A felelet erre kedvezőtlen. A kisebbség az, a melyik kiveszi részét e nagy munkából, ez szerencsés helyzetét társadalmi érintkezés útján nyert behatás folytán kifejtett önképzéssel szerezte meg és e munka végzésére képes. A nagy többség ezekkel a feladatokkal szemben tájékozatlan és tudatlan és így a szeme előtt fővő, forrongó, kis társadalom bevezetésére, irányítására képtelen és épen azért az ő egyéni, társadalmi és hivatali fajsulya sokkal kisebb, mint a melyet megérdemelve.

Szegények! Pedig egy-egy jó eszme, egy-egy

utbaigazító tanács, készütsége és rátermettségénél fogva, valóságos apostolokká tehetné.

Elengedhetetlen feladat, hogy a közép-, felsőbb és szakiskolák nevelési körébe bevigyük a mások bajával való törődés gondolatát és más sociális vonatkozásokat.

Feltétlenül szükségesnek tartom, ha a magyar államot ki akarjuk építeni, hogy az egyes kis társadalmak majdani szervezői, vezetői már tanulmányaik rendjén megismerkedjenek azon sociális eszmékkel, melyek a társadalmat napról-napra mindjobbban áthatják és azokkal az eszközökkel, melyekkel maguk körükben ezen eszméket és mozgalmakat helyes irányba terelhessék és a mozgalom vezetését és irányítását eszközölhessék.

Az iskolának és életnek nem szabad egymástól elszakadniok, hanem kölcsönhatásban kell állaniok. Tény az, hogy az élet egy egészen más szellemi munkát kíván, mint a melyben a tanuló az iskola falai között felnő. Ma a nagy socialis élet mellett a társadalmi nagy feladatok betöltésére kell nevelni s egyenesen bele kell vinni a fiatalság lelkébe úgy az altruistikus világnézletet, mint a socialis érzelmeket. Ma az iskolázott ifjabból kikerülő nemzedékkel kell pótolni a már-már kipusztuló s legnagyobb részben elszegényedett közép birtokos osztályt, amely annak idején falujának apja, a népnek jóakaratu, ingyen tanácsadója, egyébként pedig a nemzeti élet gerincze és fenntartója volt.

A szak-, a közép- és a főiskolákból kikerült emberekből lesznek a papok, tanítók, tanárok, bírói és közigazgatási tisztviselők, kereskedelmi bankárok, ügyvédek, orvosok, bérlők, gazdatisztek, gazdák stb. Mindnyájan olyan állást töltenek be, melyekben a műveletlen, nem iskolázott néppel érintkezni, azt vezetni, oktatni, nevelni kell. Szálljon mindenki magába és vegye számba, hogy hány álláson lát ennek a munkakörnek is megfelelő honoratit. Bizony az eredmény számalmas lesz és szomorú. Kevesekben van meg az érzelmi és értelmi képesség, pedig a csirája meg van mindenikben, csak azt életre kelteni, azt kifejteni, annak irányítást és munkát adni mulasztotta el a nevelés. E mulasztást méltán kéri számon a nevelőktől a társadalom és a nevelőknek kötelessége e mulasztást helyrehozni és pótolni. És nézetem szerint e mulasztás helyrehozatalára igen alkalmasok volnának az iskolai önképzőkörök.

Tegyünk csak egy visszapillantást a multba.

Mikor az iskolai önképzőkörök országszerte szervezve lettek, a mult század elején és derekán, akkor a fő- és középiskolázás még nem volt a magyar nemzeti állam kiépítésének céljára berendezve; egy pár protestáns fő- és középiskola már ebben az irányban dolgozott, de a magyar állam nemzeti célját, a nyelv gyakorlását és fejlesztését és a magyar szépirodalom növedékeit az önképzőkörök szolgáltatták.

Az iskolai önképzőkörök Magyarországon szinte egyidősek az akadémiai eszmével. Mikor Kis János az első ilyen egyesületet a soproni lyceum fiatalsága körében megalapította, még nem volt hazánknak akadémia. A József császár germánizáló törekvése csak folytatása volt Károly központosító és Mária Terézia elaltató rendszerének s mindezek végső forrásukban a régi Kollonich-féle politikának különféle formában való nyilvánulásai. Ezek ellen a reakció, melyet az egész nemzet áhitott, az 1790—91. diétán vetett lángot, mint Bessenyiék törekvésének diadala. S a magyar nyelv és irodalom művelése olyan cél volt, a melyet a magyar nemzet megvédésére tűztek ki. Így az akadémia is nyelvművelő társaságnak indult s az akadémiai eszme Bessenyeitől és Arankától kezdve, Révain, Nagy Pálon, Döbrentein és Széchenyi István grófon keresztül, megalapításáig s működésének első periodusáig nyelvtudományi célt szolgált, ugyanazt,

a mit Kis János iskolai társasága. Az irodalom ébredésével egymásután alakultak Eperjesen, Patakon, Pápán, Kolozsvárt, Pozsonyban az iskolai önképzőkörök, szolgálva ugyanazt a célt, melyet az akadémia: a költészet és irodalom művelését. Meg kell állapítani a tényekben azt a kapcsolatot, mely az élet és az iskola, vagy a nemzeti törekvések és a fiatalság között volt s meg kell látni, hogy mikor csak így voltak, az iskola, a régi latin szellem s a centralista politikát kergető ábránd hatása alatt, sem a nemzeti nyelv tanulására, sem a magyar faj és irodalom védelmére és a nemzeti szellem művelésére nem volt berendezve.

Az önképzőkörök ily szervezkedése ma részben hagyomány: tehát elavult, részben teher a fiatalságra, tehát fölösleges. Ma az önképzőkörökre, hogy csak a magyar nyelvet és irodalmat műveljék, nincs szükség, csak nemzetiségi iskolákban. Mert ma a nemzeti irányu oktatás középiskoláink célja, a nyelv és irodalom tanítására van gond, a tanítási terv ezt a gondolatot a régebbihez képest nagyon előnyösen szolgálja. Ma a politikai élet is másképen alakult; nincs szükség arra, hogy a nyelvkérdésben az iskola adja azt, amit a politika megtagad. Eszerint az étellel való kapcsolat is lazább, mint volt annakelőtte, sőt az önképzőkörök mai programja sem hézag, vagy hiánypótló program.

Az önképzőkör ma ujságíró csemetéket, színészt, poétát tenyészt, nem nevel. Egy sereg fiunak veszi el az eszét s egy sereg fiuban kelt csillogó ábrándot, amit azután tehetség és élet nem váltanak be.

Az étellel kapcsolatba hozni, eléjük olyan programot tüzni, amely a társadalom mai igényeit szolgálja és úgy, hogy az iskolai tanításnak kiegészítőjévé legyen minden önképzőkör: ez a feladat vár megoldásra. A magyar nyelvet lehet azzal is művelni, hogy szakszerű dolgokat írjunk meg jól, röviden, ne cziírán. — Ma nálunk oly kevés ember tud magyarul jól írni, hogy rosszul írni nem is szégyen.

Hogyha az önképzőkörök ma is csak ezt a célt szolgálják: ez az önképzőkörök csődjét fogja jelenteni.

Ha az önképzőköröket az iskolák újabb támasz-képpen akarjuk berendezni, azok egész munkatervén, célján és feladatán mélyreemenő változtatásokat kell eszközölni.

Ezeknek kell nyújtani mindazt, mit sem az iskola, sem a legtöbb helyen a család sem képes nyújtani.

A fiatalemberben, ha tehetséges, megvan a vágy kiválásra, kiemelkedésre, ennek kell táplálékot nyújtani, a mai kor szociális feladatainak megfelelő anyaggal.

Ma az önképzőkörökben nyert behatások alapján rendszerint először, mint szépirodalmi munkás kezdi ezt a kiválást meg, ha ez nem sikerül, tétován néz körül s ha modora és pénze van hozzá, a társaság és bálók állandó alakja lesz, itt kíván feltűnni, ez uton kíván érvényesülni, tanulmányait elhanyagolja és életboldogságának kikötő horgonyát gazdag házasságban véli feltalálni; minden alapos tanulás nélkül a megnyert gazdagság átok lesz kezében, mert nem érzi azt, hogy a jólét és gazdagság őt mire kötelezi, még rosszabbul fog élni, mint azelőtt, kárt tesz magának és családjának, elpredál egy vagyont, a melyet a köz javára, egy kellően képzett, altruisztikus és szociális gondolkozású ember, jól értékesített volna.

A másik szépirodalmár, a kinek nem voltak társadalmi összeköttetései, a vendéglői tivornyára adja magát, itt próbál feltűnni a pajtások között; hogy milyen romlást és züllést idéz ez elő, arról jobb nem is szólni.

Csak egy kisebb része az, melyik a komoly tanulmányokra adja magát, de mert sem itt, sem ott nem nevelnek, hanem csak tanítanak, sokat, nagyon

sokat tanul, magol sokat, nagyon sokat és amikor a közpályára kilép, akkor látja, hogy a gyakorlati élet kevesebbet, de jobban tudva kíván, hogy a gyakorlati élet a kisemberek bajával való törődést és azok orvoslását kívánja tőle. De sem ezt, sem a kis emberekkel való érintkezés modorát ő meg nem tanulhatta, mert erre sehol, senki sem figyelmeztette.

A közép- és felsőbb iskolát végzett ember a társadalmi mozgalmak hivatott szervezője, vezetője, éltető lelke kell hogy legyen. Az ő kötelessége, a kisemberek sebeit óvatos kézzel föltárni, a bajok orvoslására vonatkozólag kezdeményezőleg fellépni, a nép jobb érzéséhez hozzáférközni és megóvni a népet attól, hogy lelketlen izgatók által — amint ez a mai nap napirenden van — kihasználtság. Az ő kötelessége a ma kétségtelenül meglévő nyomorból is az érdekek szerencsés kiegyenlítésével a köz javára történő szövetkezés útján a közmegelegedés és egymást támogató felebaráti szeretet előfáját növesztetni.

Szerveznie kell neki a társadalmat arra is, hogy a kivándorlás elé gát vetessék, mert a szervezetlen társadalom és az ebből folyó társadalmi és közgazdasági romlás oka a kivándorlásnak.

Meg kell nyernie a művelt férfiaknak a népet, hogy mint azon árva kis társadalom szervezője, irányítója, vezetője, megakadályozza az izgatók káros maghintését és kiölje a rombolás, a meghasonlás veszedelmes csiráit. A céltudatos nemzetmentési munkánál a felsőbb iskolát végzett egyén az az alap, melyre biztosan emelhetők a magyar nemzeti épületet, ha erre kellőleg elő volna készíve.

Most már azt kérdezem, hogy el van-e látva ezzel a készültséggel az iskolázott férfi, ha meg is van benne a hajlam és lelkesedés az ilyen munkára; megfelelhet-e a reá váró nagy feladatoknak?!

Felfelet helyett arra kívánok rámutatni, hogy a mint akkor, a mikor a nemzet építés munkája, főként a nyelv és irodalom művelésében csucsosodott ki, az önképzőkörök erre a munkatérre neveltek munkásokat, úgy ma, mikor a magyar egésséges társadalmi élet kiépítése követel munkásokat, ennek tényezőivé kell tenni az önképzőköröket minden fokon, annyival inkább, mert mégis csak a fiatal lelkeket is minden szürke elméletnél sokkal jobban és közvetlenebbül érdekli maga az élet és annak viszonyai.

Ha az ifjuság önképzőköri munkássága oly irányban vezetnének, hogy a fősúly a közgazdasági és szociális irányra essék, a hazának nagy szolgálatot tennének.

Az ilyen önképzőköri tanulmányok tárgyai lehetnének egyes kisebb községek társadalmi és közgazdasági ismertetése, tárgyalása és bírálása, melyeknek anyagát a tanulmányt tevő községe képezné. Egyes községek közgazdasági leírása, paraszt monografiák, gazdaszövetség, gazdaszövetkezetek, gazdakörök tanulmányozása és ismertetése, különös tekintettel a gazdaságilag fejlettebb községekre.

Ezen önképzőköri tanulmányok helyes vezetés mellett felöllelhetnék a földművelésügyi ministerium szociális intézményeinek ismertetését, valamely kis község és egyes kisbirtokosok szempontjából is. Gazdasági törvények, megfigyelő állomások szervezete, feladata, a népszerű kiadványok tartalma, azok magyarázati és megszerzési módjai. A nép jólétét célzó társadalmi szervezetek, szövetkezetek stb. céljának, eszközeinek ismertetése. Mind ezeket úgy, hogy majd az országosan szervezett ifjusági egyletekben, gazdakörökben, gazdaszövetkezetekben értékesíthessék.

E célból az önképzőköröket vezető tanárok megválasztásánál az lenne a főszempont, hogy a tanárok közül olyan bizassék meg az önképzőkör vezetésével, kiben megvan a mások bajával való törődés hajlama, kellő közgazdasági érzék és tudás.

Az ifjuság annak idején önként vállalt munkával ápolta a tanterven kívül álló nemzeti nyelvet, irodalmat és történelmet, ma az önképzőkörök ilyen munkája *kárbaveszett* és felesleges, mert az egész tanterv ennek szolgálatában áll.

Régen a nemzet nyelve volt veszélyben, ma hála Istennek ez megszűnt, de fájdalom a nemzet közgazdasági léte van válságos helyzetben. Ma, a midőn a veszedelem káros következményei között csaknem tehetetlenül állunk, a körülmények kényszerítenek, hogy a jövő nemzedék önképzésébe bevigyük azokat az elveket, melyeket a mai iskolai tanterv nem szolgálhat, de a melyek ismerete nélkül, a jövő vezetésére hivatott tényezők összetett kezekkel nézhetik a nyilvánvaló pusztulást.

Az önképzőkörök ilyen irányban való átdolgozása a nemzeties, hazafias képzést nem zárja ki, épen ellenkezőleg a nemzeti szellemben nevelt lelket, testtel látja el. A rimpattogtatás és szépirodalmi dolgozatok helyett az ifjú nemzedéket hazafiságnak tekintben való megnyilvánulásához segíti.

Hazánk, nemzetünk jóléte megköveteli, hogy a meglevő önképzőkörök ilyen irányban reformáltassanak, a hol szünetelnek, ilyen elvekkel újra életrekeltesenek, a hol egyáltalán még nincsenek, mint az egyetemeken, ilyen önképzőkörök feles számmal létesíttessenek.

Az önképzőkörök ilyen irányu átalakítása sem kormányzati, sem anyagi áldozatot nem követel senkitől, az könnyen megvalósítható bármelyik iskola kebelében, de ez csak szórványos haszon volna, az országos céljt és eredményt csak úgy lehetne elérni, ha a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur akár leiratban, akár rendeletben az összes középiskolákat, felsőbb tanintézeteket, szakiskolákat, theológiákat, tanítóképezdéket, különböző akadémiákat felhivná arra, hogy az önképzőkörök munkálkodását ilyen irányba tereljék.

Egy pár évi kísérlet igazolni fogja, hogy e kezdeményezés a magyar nemzeti állam kiépítésére nagy haszonnal jár.

Dr. Gidófalvy István,
kir. közjegyző.

Az új énekeskönyv nyelvi hiányairól.

A „Protestáns Lap“ folyó évi számaiban az új énekeskönyvről már több közlemény jelent meg. A közlemények számát egygyel én is szaporítom, oly oldalról tekintve a becses művet, melyről még senki sem szólott. Az énekeskönyv *nyelvi* hiányairól akarom röviden elmondani nézetemet. Szeretném, ha a nagy gonddal összeállított mű nyelvi tekintetben sem esnék kifogás alá.

Ha végig olvassuk a könyvet, tapasztaljuk, hogy nyelvi tekintetben sok helyen szükségessé válik a javítás. A hibákat nem sorolom elő mind, csak néhányat hozok fel; célom az, hogy azokra felhívjam az illetők figyelmét.

Az irodalmi nyelv a nép nyelvéből hibásan vette fel a „*benniünk*“ és „*bennetek*“ birtokragozott névrágok azon használatát, hogy nevezett alakokhoz *tárgyragot* is csatol; például: *benniünk-et* és *bennetek-et*. Főlöskézesnek, sőt helytelennek tartom a „*miniket*“ és „*titeket*“ személyes névmásokat a nevezett alakokkal cserélni fel, mint az a 169. ének 4-ik versében s más helyeken is látható. A nyugoti nyelvek *egytagúságra* igyekeznek. Abban kell járni nekünk is; miért változtassuk hát mi a kéttagú *miniket* szavunkat háromtagú „*benniünket*“ alakra és a háromtagú *titeket* alakot négytagú „*benneteket*“ alakra, mely, helytelensége mellett, a négy „e“-vel monotonná is lesz.

Igaz, hogy Arany Jánosnál néhány ilyen alak fordul elő, de ő is érezte az effélék használatának

hibás voltát; egy helyen azt mondja: a nyelv, az édes anya, kedves leányának, a költészetnek, sokat elnéz, sokat megenged. Azt hiszem 50—60 év előtt a „kedves leány“ kívánhatta is az elnézést, de azóta a magyar költészet megizmosodott, nagykorúvá vált s ma már kevesebb igénye lehet az elnézéshez.... Az sem mentség, hogy legrégebb nyelvemlékünk, a „Halotti beszéd“ záró imájában is előfordul a „benneteket“ kifejezés; akkor nem volt, aki kifogást emelhetett volna ellene. Tény az, hogy a magyar nép sok vidéken használja; egyik kedves élő poétánk szintén szereti alkalmazni a „benniünket“, „benneteket“, de mind az nem argumentum arra nézve, hogy helyes volna a *miniket* és *titeket* ilyenmő elferdítése. Némelek az *én, te* személyes névmások többes számaikat is hozzá kötik, pl.: *mibenniünket, tibenneteket*; ez még nagyobb nyelvrontás, a hiba megkettőztetése.

Hibának tartom a *közbevetett* mondatok alkalmazását, mint az a 293. ének 2-ik versében s más helyeken is gyakran szembeűnik. E vers négy utolsó sora így hangzik:

„Majd a zápor zuhog velem
A szomjazó mezőkre le
Es szól: „az Úr, nézd, most is áld,
Ember, szeresd, ember csodáld!“

A harmadik sorban levő „*nézd*“ közbevetett hiányos mondat, melynek értelmét az előtte és utána álló *vessző* (írásjel) emeli ki. Azt hiszem, az énekeskönyvet a nagy tömeg, a *nép* fogja leginkább használni. A nép számára irt énekek szövegének pedig oly egyszerűnek és világosnak kell lenni, hogy azt könnyen megérthesse az írásjelek nyomóssága nélkül is. Az örökszép Himnusz sorai oly világosak, hogy azokat azonnal megérti minden magyar ember, megérti a gyermek is, még akkor is, ha az írásjelek jelentőségére nem figyel, vagy ha azok tévedésből kimaradnának. Az értelem kiderítése céljából a fősúlyt az írásjelekre *fektetni* nem szabad, már pedig a közbevetett mondatoknál az írásjelek a döntők; ezért énekeskönyvünkben a közbevetett mondatoknak helye nincs!

Szembeűnő hibának tartom, hogy az énekeskönyv *értelemzavaró mondatait* a mélyen tisztelt írók nem tudták kikerülni.

Például idézem a 68-ik ének 34. szakaszát:*

„Tekintsd, Uram, hogy én szolgád vagyok
S a te ügyedben fáradozt el lelkem;
Mutasd meg azért, hogy el nem hagyod,
A ki híven harczolt a te nevedben;
Védd meg, Uristen, végre, önmagad,
Ki földi kincset igédért megtagad.“

A két utolsó sor tisztán azt fejezi ki, hogy Isten *önmagát védje meg* ez így nem maradhat! Azt hiszem, az érdemes szerző egyebet akart mondani.

A 115-ik ének első versének négy utolsó sora pedig eképp szól:

„Lelkünk áldja Istenséged
S híven téged felmagasztalunk
S bárha nem látunk szemünkkel,
De hitünkkel megtapasztalunk.“

Nem emlékszem rá, hogy valaha hallottam vagy olvastam volna, miszerint: *hitiinkkel Istenet tapasztaljuk*. És végül hibának tartom az énekeskönyvben gyakran alkalmazott *oh* indulatszó elrontott használatát; csaknem mindenik lapon előjön: „Ó! Uram“. „Ó! Istenem“ „Ó! Jézusom“ stb. Ezen indulatszók alkalmazásával mindenütt három hiba történik. Hiba az, hogy nem *oh*-val, hanem *ó*-val van írva: hiba az, hogy a könyvben sokszor előforduló indulatszók *ékkel* (,) tehát *hosszúnak* van jelezve; és hiba az, hogy a *felkiáltójel* (!) mindenütt *közvetlenül* az indulatszó után áll, pl.: Ó! Uram, Ó! Istenem, holott így kellene: Oh, Uram! Oh, Istenem! Az énekeskönyvben használt Ó: nem indulatszó, hanem *milyenségszó*, jelen-

tése: *ódon* vagy *régi*. Helyes jelentése van kitüntetve a 144. ének 3-ik versében, hol ez áll:

„Örömet hozván az *ó-ember* árva
Maradékára.“

Az *ó* és *oh* a kimondásban *egyező hangu* szók ugyan, de értelmük, mint kimutattam, egészen különböző. Nyelvünkben van még néhány egyező hangú szó, például: kor (idő), kór (betegség); sir (a gyermek), sír (halottak nyughelye); ég (a fa), ég (feletünk levő égboltozat) stb.

Rövid megjegyzést kívánok tenni a könyv végén levő *imádságokra* nézve is. Az imák tárgyai és hangjai általán véve jók, az olvasót kielégítik, de hiba bennük az, hogy *mondatai* sok helyen *igen hosszúk*. Például az első (vasárnap reggeli) imádság negyedik bekezdésében egyetlen mondat tizenegy, tömött betűvel nyomott sorból áll; ugyanis:

„Isten jó atyám! Te, aki ott voltál velem, midőn a földi jókat fáradsággal gyűjtöttem, ó! légy velem most is és taníts meg engemet arra, hogy többre becsüljem a lelki jókat a testi jóknál, mert hiszen testi életünk mulandó és ideig való, lelkünket pedig örökkévalóságra teremtetted; add azért, hogy a mai szent napon főképen lelkemnek javairól gondoskodjam és a te segedelmed mellett meggyőzhessem a testnek és világnak minden kísértéseit, hogy azok el ne vonjanak engem tőled és a te szerelmedtől.“

En ezen egy mondatból legalább is három mondatot csinálnék, ilyen formán:

Istenem, jó Atyám, te velem voltál akkor, mikor a földi jókat fáradsággal gyűjtöttem, oh légy velem most is! Taníts meg engemet arra, hogy a testi jóknál többre becsüljem a lelki jókat, mert testi életünk ideig való és mulandó, de lelkünket örökkévalóságra teremtetted. Engedd azért, hogy a mai szent napon főképen lelkem javairól gondoskodjam és segedelmeddel meggyőzhessem a test és világ kísértéseit, hogy azok el ne vonjanak engemet tőled és szerelmedtől.

Nyelvünk természete az egyszerű és egyszerűen összetett mondatokat kedveli. A többszörösen összetett mondatok megjárnak másnemű olvasmányokban, de imákban nincs helyük. Az imádkozó míg az igen hosszú mondat végére jut, az elejét már elleledte; szóval: az imák hosszú és komplikált mondatai mindig az áhitat rovására esnek.

Most ennyit röviden az új énekeskönyv nyelvi hiányairól. Mint elébb is mondtam, rövid felszólalásom célja az, hogy felhívjam a nagyérdemű szerzők figyelmét — a hiányok elsímitására!

(Radnótfája.)

Gergely Lajos,
ev. ref. lelkész.

Véleményes előterjesztés a Próbaénekeskönyvről.

Édes hazánk református hívei általában az összes magyar kálvinisták számára egy közös új énekeskönyv összeállítása, szerkesztése még 1875-ben kimondatott a dunamelléki egyhkerület indítványára. E terv keresztül vitelére, megvalósítására énekügyi bizottság választott, mely 1878-ban megkezdte működését és megállapodott munkája programja, a létesítendő énekeskönyv tárgyában és irányában, felölve és szemelött tartva mindazokat az alapelveket és gyakorlati kívánalmakat, melyek úgy az ének-szöveg, mint a dallamok kiválogatásában és igazításában általános egyházunk legkiválóbb szakemberei által sijnormértékül tartandóknak ítéltettek.

És 1901-ben a nevezett énekügyi bizottság egy gyűjteményben kiadta az új énekeskönyvben felveendő zsolttárok, dicséretetek és különböző ünnepekre és alkalmakra összegyűjtött dallamosított énekek vaskos kötetét. Akkoriban felhívták az énekügy barátai,

hogy kiki a maga helyén, gyűlésekben és egyházi lapokban tegye bírálat, tanulmány tárgyává az egész munkálatot, hogy így a legszélesebb körű bírálat tűzpróbáján keresztül ment énekekből és dallamokból állították össze az új énekeskönyv. Illetőleg az azokra bement bírálatok számbavételével történjék az énekeskönyv megnyitása.

Az 1901. évi felhívásra lapokban és gyűlésekben nyilvánult észrevételek és bírálatok alapján megtörtént összeállítása az új énekeskönyvnek. És a 1875. évi indítvány testet öltve, mint próba kiadás leendő közös énekeskönyvünknek, előttünk áll. Minaden egyhközségünknek, tanodáknak megküldetett-áttekintés, megfigyelés végett a czélből, hogy beválik-e, nyer-e anyaszentegyházunk annak behozatalával, közhasználatra való elrendelésével, szóval fellendítésére, előbbvitelére lesz-e énekügyünknek, mely iránt mindenfelé hideg közöny észlelhető. Megfelel-e a czélnak, melynek megvalósítására kibocsátandó. Eléretik-e általa, mi után rég sovárog lelkünk, templomi isteni tiszteletünk egyik fő- és nélkülözhetlen részének, a jelenleginél magasabb színvonalra emelése és a hívekben a már szunnyadozó, elalvó, kiháló félben levő vágyat felfogja-e rázni, vagy legalább ébreszteni, hogy együttesen énekszóban is dicsérjük mindnyájan az Urat!

A közös református énekeskönyv mellett, úgy hiszem ez főcélja és vágya a magyar kálvinizmusnak.

Nagytisztelétű közgyűlés! Miután az egyhmezgyék felhívtak, hogy az új énekeskönyvre hivatalosan tegyék meg észrevételeiket, az előre bocsátottak után a nagyérdemű esperes ur megbízása folytán van szerencsém véleményes jelentésemet ezen könyvre egy tartalmára, mint alakjára és beosztására nézve, általánosságban következőkben tisztelettel megcsenni!

A mű áll 86 zsolttár és 250 dicséretből; 336 énekből. A magyarországi régi énekeskönyv 148 zsolttárt és 238 dicséretet, 386 művet foglal magában, míg az erdélyi 31 zsolttárt és 246 dicséretet, 277 éneket tartalmaz, az ötvenkét urnapi és szépszámu temetési énekekkel együtt.

Ezen összehasonlítást azért tettem, hogy kitűnjék, miszerint az új énekeskönyv tartalma változatosabb, mint a régi, a mi egyik tényező gyanánt állott a bizottság előtt. Igen helyesen tette, hogy a zsolttárok közül többet kihagyott, sőt tán a felvett 86-ból is kimaradhatott volna, mivel több olyan van közöttük, melynek gondolatmenete ugyanaz. Szinte elég lett volna csak annyit venni föl, mint a mennyi a mi énekeskönyvünkben van.

A zsolttárokat énekeskönyvünkben olyanoknak vélem és úgy tekintem egyházi énekeinkre nézve, mint a keresztyén hitigazságok közt a tiz parancsolatnak felvételét; illetőleg a négy első igének vagy szónak az isten iránti kötelességeinknek éneken való kifejezését. Az emberi vallásos érzelem és kedély teljes megnyilatkozásának tiszta megkristályosodását.

Ezekben megtalálja a keresztyén szív is azt, mi Istenhez emeli. Épen azért azoknak tartalma, eszmeköre, kifejezése a lelket oly közelről érdekli, hogy habár a gondolatok szabatosabb, érthetőbb, világosabb mondat szerkezetekben a versformák művészebb, tökéletesebb kellékeivel ellátva, a könnyen énekelhetőség kívánalmainak megfelelőbben vannak tömörítve, mint a régi fordításokban és átdolgozásban; mégis úgy érzi az olvasó, mintha az újak amazokat nem szárnyalnák túl, sőt azok mögött maradnának, szívünk és lelkünk nem vonnák úgy magokkal. Mintha a formák kimért rámai közé szorítás alkalmával, mint a gyümölcsök szortirozása közben a legkörültekintőbb óvatossággal és figyelem mellett is, daczára, minden vigyázatnak és hivatottságnak, jellegzetes sajátossága zománcból valami lesodortatott volna nem egy-

ről. A fül dobját szabatosabb rezgés érinti ugyan, de a lélek idegére erőtelenebb a hatás.

Itt van az első zsolttár! A forma és dallamosság kedvéért, megzavartatott az eszme vagy gondolat logikai rendje, sőt az utolsó sorban az igen boldog kifejezés helyett helyesebb, ha a ritmust nem üti nagy boldog a nagyon boldog.

Az ötödik zsolttár régi szövege az imádkozó eszedésének inkább megfelel, mint az új.

A 8-dik nem tünteti oly szemléltetőleg elő, hogy mily nagygyá lón az ember téve és minden az ő hatalmába adatott, mint a mi énekeskönyvünk. Épen azért nem is ragadja el annyira az olvasót. Érzí az ember minden művészi formája dacára, hogy szinte lenebb a leírás mint a bibliában.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Straub Domokos 26 éves nagyenyedi róm. kath. birtokos és neje **Friedmann Margit** 22 éves, biharmegyei izr. átvételén. Kolozsvár, 1903. december 20. d. e. 11 óra.

Köszöntelek még egyszer kedves vendégeim — aztán atyámfiaimnak mondalak. Nem közönséges, hanem ünnepi örömet szereztek nekem. Örömet, mikor egyik Izrael népéből, a másik a róm. kath. egyházból, magyar ev. ref. anyaszentegyházam kebelére jő. De ez öröm mellett — hogyan mondanám meg aggodalom is nyomja szívemet. Aggodalom, — hogyha vesztettetek, kipótolhatjuk-e, hogyha nyerni akartok; nálunk van-e a ti nyereségetek? Hiszen, ha igaz a költő szava: „Szívet cseréljen az, aki hazát cserél!” Mennyivel igazabb lesz, ha ezt a vallásra alkalmazzuk. S ha tudnám, hogy megváltozott lábotok alatt a föld, vagy gyengébb lett fejetek felett az ég; vagy hogy Istent kell cseréljete, nem merném kezemet felétek nyújtani, hogy tovább vezesselek! Hetek óta halljátok tőlem a szót, Istenemnek beszédét. Bizony nem a beszédért hittetek úgy-e; hanem megéreztetek bizonytal, ki lenne e világnak — s nektek is — Megtartója: a Krisztus!

Mózes írásain kezdtem a szót. Nem állottam-e meg, teljes szívvel, Ábrahám hiténél, szólva nektek igaz beszéddel, hogy boldog az ember, aki Istenért mindent áldozni tud. Nem hívtam-é fel figyelmeteket „Bétel” mezéjére, hol Jákobnak édes álmában a megnyilatkozott egék lépcsői leértek a fekete földig. Nehéz tusáját nem láttátok-é Jákobnak ama küzdelmes éjszakán Jabbok vize mellett, amíg színről-szinre meglátta Istenét. Nem mondtam-é nektek, hogy a József kínját, nehéz szenvedését, sok nyomoruságát nem tűrheti el más, csak akinek erős hite vagy az ő Szabadító Istenében. S kicsoda ez az Isten, ha nem Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak Istene. És láttátok úgy-e, hogy Izraelből *egy idegen* népet szabadít meg. Jákob fia József — Egyiptom Atyja lesz! Nincs-é előttem a „hegyi beszéd” aai!? (Máté V. 43—44. vv.) „Hallottátok megmondattott: szeressed felebarátodat és gyűlöljed ellenségedet. Én pedig ezt mondom nektek: szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak; jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék és imádkoztatok azokért, akik titeket háborgatnak és kergetnek titeket”. Látjátok így teltek be a próféták és a törvény s így nem mult el azokból egy betű vagy egy pont....

Engedjete meg kedves jövődöbeli Hiveim! ezeknél a fordulópontoknál néha-néha úgy láttam, hogy ti vagytok Kapernaum népe, kikről Ezsaiás mondá, hogy „a sötétségben ülő nép lát nagy világságot.” S hozzátok térve már bölcsőtök helyére nézek. Kedves Ifjú nő! míg neked regéltek a csen-

des Jordánról s a büszke Jeruzsálemről, hallottál tán Nagyváradnak régi dicsőségéről s Debreczennek lelkeről? És láttad a Maros hullámaikat, a mint gyönyörködte a Szamos fodrában. Megtanultad a te régi népednél, hogy véres verejtéket hullatott Egyiptom földére s kidagadtak egyszer a Babyroni vizek Izrael keserü könyeitől. Megtanultad a mi népünknel is, hogy sok viszályon ment keresztül és sok balszerencse között élt. Nálatok a legnehezebb időben öreg főpapotok Mathattás fiait felvirraszták a „Makkabeusok” korát; a mi ev. ref. anyaszentegyházunk lelkipásztorai pedig szintén megküzdöttek (s talán ma is küzdik) a Makkabeusok harczát — nemzeti létünkért. Ha te meg nem kaptad volna az arany kapcsot a két nép és vallás között, ma tán nem találkoztunk volna itt!... Legyen áldott a hely, legyen áldott a ház és a háznak népe, ahol te születél. S haló porában is legyen áldott az édes anya, aki szive alatt hordoz vala téged....

S te kedves ifjú barátom, derék férfiú! ha nem ott születél volna Nagyenyed üszkei, Nagyenyed romjai közt. Ha nem ott teltek volna gondtalan gyermekéveid a Bethlen Gábor iskolájának udvarán. Ha nem láttad volna, veled egy sorba, anyaszentegyházunknak akárcsak itt jelenlevő szolgálait is, a porban játszó gyermekkortól maig. Ha ti külön-külön és együtt nem láttátok, nem tudtátok volna, hogy a mi ev. ref. magyar anyaszentegyházunknak magyar a temploma, magyar az oltára, magyar a szive, magyar a lelke, magyar a hite és magyar az Istene is! Bizony-bizony ma nem találkoztunk volna itt!...

Áldást mondok a tieidre is, kedves ifjú! áldom azt a szorgalmas munkában verejtékező, őszülő édes apát; áldom azt a kemény hitű édes anyát is, akinek leányai mind az én szolgatársaim házat tölték meg gyönyörűséggel....

Jó, hogy találkoztunk. Örvedetes ez a találkozás azért is, mert ime, ti csaknem egy éve elvალaszottátok szerető szívvvel egymásnak magatokat, hogy egyek legyetek. Sőt a világ törvénye szerint egyek is vagytok. De csak most leszte igazán egyek e mi ev. ref. Anyaszentegyházunkban, abban aki fő, az Úr Jézus Krisztusban! Ő a mi Anyaszentegyházunknak feje. Evangyélioma (Istennek egész és teljes szentírása) a mi hitünknek zsinórmértéke. Életünknek és cselekedetünknek példája. Ez asztalon felterített kenyér és bor, az Úrvacsorában, az ő megtöretett testét és érettünk ártatlanul kiontott véréát példázza. Kegyelmenek velünk közlött eszköze. Ha vesztek e Kegyelmet, Aai leszte, és lélekben egyek az Úr J. Kr.-sal! Amen!

Feleljete kérdéseimre.

I. Irsay József.

GYÁSZROVAT.

Somkerekely Miklós, a széki ref. egyház lelkipásztora, a széki ref. egyházmegye esperese, törvényhatósági bizottsági tag, a széki állami iskola gondnoksági elnöke, s több közérdekű bizottságok tagja folyó hó 13-án este 7 órakor, életének 63-ik, lelkipásztorkodásának 34-ik, esperesi szolgálatának 19-ik évében, hosszas és kínos szenvedés után csendesen elhunyt. Hült tetemei a f. hó 16-án délelőtt 10 órakor tartott halotti szertartás után a széki ref. temetőben helyeztetek örök nyugalomra. Temetésére egyházmegyeje gondnokain és papságán kívül megjelent *Dr. Bartók György* püspök ur is. Mi eddig sem a temetés lefolyásáról nem kaptunk tudósítást, sem valami emlékeztést a néhai derék emberről, igaz papról. Lesz bizonyára egyházmegyeje papsága köréből valaki, ki őt és életét ismerve megrajzolja nemes alakját. Béke poraira, áldás emlékére. Székelyudvarhelyi *Felméri Albert* áll. tanítónőképezdei rendes tanár, az ipari szakiskola tanára, a ref. egyház presbytere stb. életének 49-ik évében, e hó 17-én reggel 5 órakor hosszas szenvedés után elhunyt. Boldogult

Felméri Lajos egyetemi tanár testvéröccse volt a néhai, kiváló munkása a hazai tanügynek és pedagogiának. Lelkes magyar tanár, hithű s buzgó egyháztag. Özvegy néjén kívül 3 fia gyászolja korai elhunytát.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk e számának késedelme két körülményben is leli magyarázatát. Egyfelől a vasutasok országos sztrájkjában, másfelől abban, hogy a lap élén olvasható közgyűlési meghívót a ma tartott igazgatótanács ülésből kellett felvenni. E magyarázat szolgáljon igazolásul is.

Egyházkerületünk ez évi rendes közgyűlése május hó 27-én kezdődik s így megvan a lehetősége annak, hogy tanáraink az „Orsz. ref. tanáregyesület” pápai közgyűlésén nagyobb számmal vehessenek részt. A pápai közgyűlés programját mult számunkban adtuk; újra felhívjuk rá a figyelmet.

Konventi gyűlés. Az ev. ref. egyetemes konvent folyó évi rendes gyűlését Kun Bertalan püspök és báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az egyetemes konvent elnökei június hó 6. (hatodikán) hétfőn d. e. 10 (tiz) órakor fogják megnyitni Budapesten a Lónyai-utcai ref. főgimnázium dísztermében. A meghívók nemsokára szét fognak küldetni.

Papválasztás Sepsiszentgyörgyön. Két napon keresztül tartott szavazás után eldőlt a verseny. A szombati választáson az öt jelölt közül abszolút többséget egyik sem érhetett el. Bedőházi Jánosnak a választás lezárásánál 1 egész és $\frac{6}{8}$ szavazata volt; Benedek Árpád 24 egész és $\frac{3}{8}$, Péter Károly 22 egész és $\frac{1}{8}$, Szécsy Ferencz 59 és Ujváry István 72 egész és $\frac{1}{4}$ szavazatot nyert az első szavazáson. Vasárnap reggel a legtöbb szavazattal bíró két jelölt: Szécsy Ferencz és Ujváry István között kellett újból választani. A választás délután 4 óra körül ért véget, a mikor az elnök kihirdette az eredményt. Beadott összesen 571 szavazat, mely tesz 193 $\frac{3}{4}$ szavazatot. Ebből Szécsy Ferencz felvinczi lelkész 108 egész $\frac{6}{8}$ szavazatot nyert, Ujváry István harasztosi lelkész nyolcvannégy egész $\frac{7}{8}$ szavazatával szemben, tehát Szécsy Ferencz huszonhárom egész és $\frac{7}{8}$ -ad szavazattöbbséggel a sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyház első papjává választott meg.

Óváczió a nagyenyedi ref. egyházközség képviselőtestületében. A nagyenyedi ref. egyházközség f. hó 9-én tartott gyűlésén Bartha Zsigmond főiskolai tanár jelentést tett az egyház részére történt jótékony adományok megörökítését célzó Aranykönyv elkészítéről, kiemelve azon nagyfontosságú mű szorgalmas munkásai közül Szilágyi Farkas idősebb lelkész hálára kötelező tevékenységét s javaslatba hozva némely szükséges kiegészítéseket. És akkor egy senki által nem sejtett lelkes óváczió keletkezett. Jancsó Sándor felállt s tőle megszokott zengzeter nyelven fejtegetvén Szilágyi Farkas idős lelkészének egyháza iránti meleg szeretettel s történetírói hivatottsággal kifejtett fáradalmas munkálkodását, melylyel sikerült a nagyenyedi ref. egyháznak egy leltári feljegyzésen messze felülemelkedő örökbecsű összefüggő történetét megírni: lelkes szavakba indítványozta, hogy a képviselőlet fejezze ki Szilágyi Farkas iránt elismerését, hálás köszönetét s ennek az Aranykönyvben is adjon méltó kifejezést. A képviselőlet kitünő örömmel s egyhangu lelkesedéssel fogadta el s emelte határozattá az elhangzott szép indítványt.

Szilágyi Farkas meghatva köszönte meg a személyét ilyen váratlanul ért rokonszenves kitüntetését. Szívünk melegével örvendünk mi is a Szilágyi Farkas megérdemelt kitüntetésének.

Dr. Gidófalvy István mai lapunkban megjelent cikke „Az önképzőkörökről”, felolvasásként tartatott a mult vasárnap nagy és előkelő hallgatóság előtt a theol. fakultás dísztermében. A felvetett eszmék körül, melyek tan- és nevelésügyünk elveit és egész rendszerét érintik, élénk eszmecsere indult meg, melyben dr. Apáthy István, Schilling Lajos, Szentkirályi Lajos, Turcsányi, Balogh Károly, Kovács Dezső stb. vettek részt. Elhatározott, hogy a szükséges reform kérdése minden eszközzel napirenden tartandó s valósítása sürgetendő. Felhívjuk mi

olvásóinkat s kivált tanügyi embereinket, hogy e fontos kérdéshez lapunkban hozzászólni s a dolgot tisztázni és érlelni segítsenek.

Mai számunk melléklete. Előfizetési felhívás a dr. Bartók György püspök „A református egyházak presbiteriális szervezete” című művére. Ez ivekkel megkönnyíteni akartuk olvasóinknak a becses és aktuális munkának az előfizetés kedvezményével való megszerezhetőségét. E helyen is felhívjuk rá olvasóink figyelmét s kérjük különösen lelkészársainkat, hogy egyházi közéletünk hivatott világi vezetői és munkásai figyelmét is felhívni kegyeskedjenek s az előfizetést, illetőleg megrendelést összegyűjteni és közvetíteni sziveskedjenek.

Kenessey Béla ref. theol. igazgató fordításában most jelent meg *Ostersee* János „*Pathmosi Hangok*” cz. alatt összefoglalt legszebb beszéd-sorozata. Ostersee az utrechti egyetem tanára, majd rotterdami pap volt. Tudós és szónok. S hogy mindkét tekintetben mily hatalmas egyéniség, legjobban mutatja, hogy hallgatására *külön vonatokon* tódult a hívők serege. A könyv tehát, mely kilenczet foglal magában e nagy szónok remekei közül és pedig kitünő fordításban, a nagy közönségre, annál inkább a theologusokra nézve megbecsülhetetlen értékű. A művelt lélek élvez és tanul s taníthat belőle. Megrendelhető a „*Ref. theologus kör*”-nél *Kolozsvárt Emke-tér 1. sz.* Ára 2 kor.

Orgona átalakítás. A péteri (Pestm.) ev. ág. templom orgonájának átalakítása, gyökeres kijavítása és megnagyobbítása iránt Ország Sándor rákospalotai (Budapest mellett) hírneves orgonagyáros czég ajánlata lett elfogadva. A munkálatot a tavasszal kezdik meg.

Köszönetnyilvánítás. Magyarfodorháza leányegyházközségét kedves husvétii meglepetésben részesítették Irsay József kolozsvári pap és neje Bakó Anna. Itteni szolgálatuknak emlékeztetere egy aranyozott urasztali kelyhet és két aranyozott tányért ajándékoztak e szegény kis egyháznak 250 korona értékben. A jókedvű adakozókat szereti az Úr és ez a szeretet legyen nekik drágább az aranytól és ezüstnél. Az egyházközség nevében köszönetet mondok az adakozóknak. Mfodorháza 1904. ápr. 5. *Biró Sándor* lelképásztor.

A szászsebesi ev. ref. templomra, a nemzetiségi áradattal élet-halálharcot vivó magyarság emez épülő bástyájára kegyes adományokat küldöttek, melyeket hálás köszönettel nyugtáz *Benedek Károly* administrator lelkész, egyhm. főjegyző:

(Folytatás). Dán Szilárd kir. fogházörmester ivén Brassó: Magyar Sándor 1 kor., Dán Szilárd 6) fill., Tankó Bálint 40 fillér, Jakab János 20 fillér, Somódi Lajos 60 fillér, Gugetiy Mihály 60 fillér, Cseh Mózes 40 f., Horváth Károly 60 fillér, Sárosi Albert 40 fillér, Pál Lázár 6) fillér, Dán Ilona 2) fillér, Dózsa Sámuel 20 fillér, Kiss Dániel 20 fillér, Török Sándorné, Berinics Bertalan, Magyar Sándorné 1—1 korona. Berkovitsné 60 fill., Rézer Ignác 1 kor. (össz. 10 kor. 60 f.). Egy protestáns asszony Kassa: Tehetségemhez mérten küldök 10 koronát azon kívánattal, vajha többen követnék példámat, hogy megmentsük magyar véreinket. És ez nem is volna lehetetlen, ha letudnók azt a rossz magyar szokást, a közönyt, vetköznit! Benedek Károly ref. pap, ehm. főjegyző ivén Alvincz: gróf Rhédei Johanna 20 kor., Barcsay Gábor (Csóra) 2) kor., dr. Sámii László kolozsvári táblabíró 5 kor., Benedek Károly, Kilyén Sándor, Batiz Ferencz, Nagy László, özv. Kóvér Lajosné, Glück Sámuel, Deutsch Ignác 2—2 kor., Fischer Márton, Butyka Endre, Székely Árpád, Nussbaum Jakab, Kubszky Henrik, Tüzi Katalin, Telegdy Marcsa, Vajda Ferencz egy özvegytől, Máthé Béla, Gorny József, id. Bakó Pál 1—1 kor., özv. Kovács Károlyné, Zuckberger Jakabné, Simon Izidor, Simon Gerzon, Zuckerberger S., Bugár Döme, Kájel József, B. Kovács Gábor, Izrael Márkus, Nussbaum Gusztáv, Goldglancz Ábrahám, ifj. Utó János, Pethes husz. örmester, id. Butyka János. Král Ferencz, ifj. Bakó Pál, Szalkai Berta 40—40 fill., W. V., Wald, özv. Ratz Jánosné, Kornya Jakab, Komáromy Sándor, N. N., ifj. Molnár Sándor, Klincsitt Sándor, Kosztea Niculae, Izrael S., Schlésinger Mór, Reich József, Drezman Miklós, ifj. Butyka János, Koller Viktorné, Béni Márton, Klein Herman, Valler Dénes, Sterk, Mátyás Teréz, Takács András, Oláh Rezső, Cseme Pál, Muresicz Ignác, Frits Károly 20—20 fill., Kammla Herman, Csernátóny Sándor, Szabó, Zuckerberger Gusztáv, Gonda István, Török Károly, Friedrich Ede, Lázár Adolf 30—30 fill., Veisz Frigyesné 14 f., Sáska György, Sándor Lánfi, Dán Fodor, Faragó György Kozma Péter 10—10 fill., Székely Árpádné, Nagy Sándorné,

dr. Vajna Izidor, Bakó Sándor 50—50 fill., Nyirő Mihály 60 fill., Adámosi Végh István kataszteri főbiztos 4 kor. (összesen 88 kor. 4 fill.). Kováts Dániel gyűjtése Borberek: özv. Tankó Józsefné 2 kor., Ev. ref. egyház 10 kor., Szathmáry János 1 kor., Kováts Dániel 25 fill. (össz. 13 kor. 25 fill.) Nagysajói m. kir. csendőrség gyűjtése: Pap József 40 fill., Gál Sándor, Pál István, Demény Ferencz, Sipos Sándor 20—20 fill. (összesen 1 kor. 20 fill.) Békés Földvári állomás főnök ivén: T. K., S. Y., Cs. L. 1—1 kor., F. A., K. A. 20—20 f. (összesen 3 k 40 f.) Degel Gyula állomásf. Eszterháza: 2 k., főszolga biró ivén: Fehér Sándor K. Kálla 2 kor., Kaszás Kálmán, N. N., N. N., Burgyai Lajos 1—1 kor., Szalay K. 60 fill., Csökör János, Csekő Bálint 50—50 fill., Pálffy János 40 fill. (összesen 8 kor.) Gölmézbányai főszolgabíró gyűjtése 3 kor. 90 fill., Boros Sándor ev. ref. pap gyűjtése Kolozs: 4 k., M. kir. pénzügyőri bizottság ivén Pápa: Baráth F. nyug. tanár 2 kor. 50 fill., Jakab Imre m. kir. biztos h. 5 kor. (össz. 7 kor. 50 fill.). M. kir. csendőrőrs parancsnokság ivén Szentés: Papp Sándor őrmester, Berei Lajos, Szabó Gábor, Baranyi Antal, Herczeg Imre 20—20 fill., Kelemen Sándor, Simon Vendel 40—40 fill., Zimonyi Sándor 10 fill. (összesen 1 k. 90 f.) M. kir. csendőrség ivén: Tock György, Páska György, Szabó Lőrincz 40—40 fill. (összesen 1 kor. 20 fill.). M. kir. csendőrőrs parancsnokság ivén Nagymás: Izsák János, Márton Ferencz 30 fill. (össz. 1 kor. 98 fill.). Hollómezői kir. csendőrőrs parancsnokság gyűjtése: Ujlaki Miklós őrsvezető, Pál János 60—60 f., Antal Mihály, Szász András, Técsi József 40—40 f. (összesen 2 kor. 40 fill.) (Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

1762—1904. sz.

FELHÍVÁS.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur folyó évi 15870. szám alatt pályázatot hirdetett a báró Sina Simon-féle volt népiskolai tanítók segélyezésére rendelt alapítványnál üresedésben levő két 200—200 koronás helyre.

Ez alpból segélyezésre igényt tarthatnak azon néptanítók:

1. kik aggkor, avagy más oknál fogva, de önhibájukon kívül, néptanítói tisztük teljesítésére alkalmatlanokká váltak s keresetképtelenek;

2. kik annyi vagyonnal nem bírnak, hogy abból megélhetnének, sem más segélyt nem élveznek, vagy legalább nem oly mérvben, hogy abból vagyoniuk jövedelmét is hozzá véve, megélhetnének;

3. kik igazolják, hogy míg hivatalukat viselni képesek valának, azt híven s buzgón betölték s feddhetlen életet éltek s élnek;

4. több folyamodó közül a szegényebbek s azok fog-nak első sorban figyelembe vétetni, kik multjok és jellemükről kitünőbb bizonyítékokat bírnak felmutatni;

5. végre a fentebbi kellékekkel birt tanítók szegény árvái, a mennyiben keresetképtelen néptanítók elegendő számmal nem jelentkezének.

Esetleges folyamodások az esperes aai utján f. évi június hó végéig terjesztendők be igazgatótanácsunkhoz a következő rovatokat tartalmazó minősítvényi kimutatás kíséretében:

„A kijelölt tanítónak vagy árvának és árva atyjának vezeték- és keresztnéve s lakhelye; a kijelölt tanító életkora; a kijelölt árvának születési éve és napja; a kijelölt tanító huz-e Széchenyi—Kollonics-féle segélydíjat vagy más segélyt, honnan és mily összegben? a kijelölt tanító egészségi állapota, képes-e még hivatala folytatására s folytatja-e még tanyleg? a kijelölt tanító vagy árva vagyoni állapota; a tanító szolgálati vagy nyugalmi illetménye; a kijelölt tanító vagy árva családi körülményei; a kijelölt tanító magaviselete multban és jelenben; jegyzetek.“

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsivárt, 1904. április hó 17-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásokra.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumában 1904. szept. 1-ére két helyettes tanári állás fog betölteni, melyek közül egyiknek tárgya a görög-latin, a másiknak magyar-latin vagy történet-földrajz.

Mindkét tanár évi fizetése 1600 K havi előleges részletekben, továbbá teljes koszt a konviktusban, külön szobából álló lakás fűtéssel és világítással az internátusban, melyért az illetők az internátusban felügyelői tisztet teljesíteni kötelesek.

A követelmény minimuma tanári alapvizsgálat.

Csak ev. ref. vallásuak pályázhatnak.

Pályázók életkorukról, vallásukról, képesítettségükről s eddigi szolgálataikról okiratokkal felszerelt folyamodványaikat a kollegium előljáróságához f. évi május hó 23-áig terjesszék be.

Szászvároson, 1904. április 15.

Az előljáróság megbízásából:

Simon Ferencz, igazgató.

659—1904. sz.

MEGHÍVÓ.

A nagyenyedi egyházmegye április 27-én d. e. 9 órán kezdődőleg rendkívüli közgyűlést tart Nagyenyeden a városház gyűléstermében, melyre a közgyűlés minden tagját tisztelettel meghívom.

A rendkívüli közgyűlés egyedüli fontos tárgya az 1903. évi december 8—11. napjain tartott konvent 7. jkv számu határozatának 4. pontja értelmében a mélt. igazgatótanács 1529—1904. sz. rendeletének megfelelően: Véleménynyilvánítás az egységes liturgiára vonatkozóan.

Közgyűlés után az egyházmegyei tanács ülésezik.

Kérem lelkésztársaimat, hogy a közgyűlés világi tagjait sziveskedjenek személyesen meghívni.

Marosujvár, 1904. április 13.

Jancsó Lajos, esp.

Sz. 659—1904.

MEGHÍVÓ.

A küllői egyházmegye f. hó 27-én (szerdán) d. e. 9 órától kezdve rendkívüli közgyűlést és ennek beveződése után temetkezési egyleti közgyűlést tart Dicsőszentmártonban, a szokott helyen; mely gyűlésekre az illetékes tagokat tisztelettel meghívom.

I. Közgyűlési tárgyak: 1. Ima 2. Elnöki megnyitó. 3. Kántorok részvétele a szeretetházban. 4. Az egységes liturgia tárgyában adandó vélemény. 5. Egy egyházi tanácsbíró és egy műszaki előadó választása. 6. Kerületi közgyűlési viatikum meghatározása. 7. Kérvények tárgyalása. 8. Indítványok.

II. Temetkezési egylet közgyűlésének tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Pénztáros jelentése. 3. Költségvetés. 4. Indítványok.

Felkérem lelkész atyánkfiait, hogy a világi és tanító képviselőket az őket illető közgyűlésekbe meghívni sziveskedjenek.

Kutyfalva, 1904. ápril 17.

Nagy Domokos, esperes.

52—1904.

titk. sz.

FELHÍVÁS ÉS KÉRELEM!

Tisztelettel felhívjuk az egyházmegyei Egyházi Értekezletek t. pénztárnokait, sziveskedjenek a közelebről számukra szétküldött taggyűjtő iven az összesítő kimutatásokat legkésőbb f. évi május 15-ig Balogh Károly ker. Ért. pénztárnok urhoz beküldeni, úgyszintén a hátralékokat, az eddig begyűjtött tagsági díjakat és az eladott évkönyvek árát is. Pénztárunknak szüksége van összegekre, mert csak így tudja fizetni a felmerülő kiadásokat. A mennyiben azonban a tagok késedelmeskedése miatt nem küldhetnének tagsági díjakat, ez a körülmény ne akadályozza az összesítő kimutatások elküldésében, mert ezekre feltétlenül szükségünk van, egyfelől a főt. püspöki hivatalnak teendő jelentésünkhöz, másfelől azért is, mert ezek nélkül nem tudunk költségvetést készíteni.

Lelkésztársainkat pedig szivesen kérjük, legyenek segítségére a pénztárnokoknak s a mennyiben még nem küldötték volna el hozzájuk a kezükön levő taggyűjtő ivet, sziveskedjenek a legrövidebb idő alatt elküldeni.

Szives üdvözlettel

Kolozsivárt, 1904. április hó 20.

Nagy Károly,
alelnök.

Tárkányi György,
titkár.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hol a hiba?

A dési egyházmegye Egyházi Értekezletének f. hó 17-én Désaknán tartott és minden tekintetben lélekemelően sikerült közgyűlésén alulírott a Cselekedetek könyve XXVI. részében lévő bibliai történet alapján egy felolvasást tartottam ref. egyházi társadmunknak arról a nagy hibájáról, hogy tagjai nem tudnak, nem akarnak ref. hitelvi kérdéseikben őszinte szint vallani. A jó békesség megbontásától, felekezetieskedés vádjától való félelmükben gyakran esnek abba a hibába, hogy ha társalgás közben — amire manapság igen sok eset van — vallásos kérdésekre kerül a sor, saját hitelvük, hitnézeteikben lágy melegséget tanusítanak, vagy átkos semlegességbe esnek. Állítani mertem pedig ezt azért, mert szent meggyőződésem, hogy a mi ref. egyházunk egyedüli igaz letéteményese Krisztus vallásának s bár a társadalom ezt már hallgatólagosan elismerte, szellemi megnyilatkozásai-
ban mindennap kifejezésre juttatja, Isten csodája, hogy mi ezt kiaknázni nem tudjuk, sőt inkább ha érdeköszeütközés van köztünk és más felekezetek közt (vegyes házasság, gyermekek vallása stb.), mindig mi huzzuk a rövidet és a mily gyorsan közeledik a Krisztusi szellemnek általunk leghivebben sürgetett diadala, számban mi épp olyan gyorsan apadunk.

Mikor azt a felolvasást irtam — megvalom — abban a hiszemben voltam, hogy annak tárgya ott a közgyűlésen nyílt vita tárgyát fogja képezni, hozzá fognak szólani a nálam bölcsőbbek s az előadottak igaz, vagy nem igaz volta felől meg fognak győzni engem és a velem esetleg egyenlőképpen gondolkodókat. — Fájdalom — nem úgy történt. Megkaptam az ilyenkor divatos és köteles pár „éljen!”-t és azzal tovább haladtunk a tárgysorozat többi pontjaira. Én pedig elgondoltam magamban, hogy ismét nem elsőrendű kérdéssel foglalkoztam s töprengeni kezdettem már a következő felolvasásom tárgya fölött. Mi le-

hetne elsőrendű kérdés nemcsak magam, hanem mindenki előtt.

Mikor azonban elhagytuk a gyűléstermet, ott az ajtóban hozzám lép egy öregrendű világi úr, kikiáltott „nyakas kálvinista,” s barátságosan átölelve nyakamat, így szól: „Milyen fiatal maga édes öcsém! Mikor fog megházasodni?” „Már megvagyok házasodva” válaszoltam. „Ne mondja — szolt ő megdöbbenéssel — és aztán nem jól sikerült? Jaj be kár!” „Nem értem édes bátyám! Én — Istennek hála — elég jól házasodtam. Miért e sajnálkozás? Valaki talán elámitotta?” „No engem ugyan senki el nem ámitott — felelte ő hideg nyugalommal — hanem olyan keserves volt öcsém a felolvasásában, mikép szentül hittem, hogy otthon nem a legjobban megy a sora. Nem olyan sötétek a dolgok, mint ahogy öcsém rajzolgatá! Higyje el nem olyan sötétek!” és ezzel — válaszomat nem várva — ott hagyott.

Tovább mentem ezzel a szeggel fejemben. Velem jött állami tanítónk is. Intelligens, okos ember és komoly. „Mond meg, mit akart ez az ember mondani?” kérdeztem tőle. „Hát barátom — engedj meg — te bizony úgy jártál, hogy ebben a felolvasásodban kivetkőztél nagy optimista hajlamaidból, mindent rózsaszinben látó természetedből és olyan pesszimista voltál, hogy magam is megdöbbenem” felelte ő tőle megszokott szeretetteljes hangján.

„No én téged sem értelek. Mond meg mi-
ben nem mondtam igazat? Nézd meg a csalhatatlan statisztikát: vegyes házasságok hol köttetnek a mi előnyünkre? Hányan ígérnekünk születendő gyermekeiket? Vagy nézd meg hitéletünket: kik azok, hányan vannak oly ref. emberek, kik a praedestináció, hit által való megigazulás kálvinista tanát úgy védelmeznék, mint pl. a római katolikusok az ő Mária-kultuszukat, képtiszteletüket, fülbegyónásról való hitelvüket s tudom is én még mi más hitcikküket? Én lelke, csak azt akartam mondani, hogy a mi hiveink, kicsinytől

fogva nagyig, szeretik a reformáció felséges vívmányait szugolyban lett dolognak tekinteni. Hiszik minden tanítását, elismerik, hogy vallás dolgában egyedül csak azok helyesek, de hitük mellett nem kardoskodnak eléggé, nem tudják a világ lelkébe mondani, hogy csak ezek a helyesek, ezek az igazán Krisztusiak, mindenki, aki nem ezen az uton jár: tévelyeg és nem az eszme, hanem egy bámulatos ügyességgel és következetességgel szervezett intézmény erejében, örökkévalóságában hiszen.“

A tanító is ott hagyott. Elment megnézni, hogy nem jött-e meg a felesége? Én pedig kezdtem érezni az egyedülvalóságnak, magamra hagyatottságnak minden gyötrelmeit.

Ekkor jutott eszembe, hogy hiszen itt vannak a paptársaim. Megvédelmeznék majd azok engemet.

Megyek hozzájuk, de — nagy bámulatomra — még csak ők rontanak nekem igazán. Milyen pessimista voltál! Na ugyan látszik rajtad, hogy fiatal vagy, most kezded, nem ismered az életet! Most hagytad el az iskola padjait s már elfeledted, amit ott tanultál, hogy a Krisztus vallása optimista és semmikép sem adhatja nekünk azt az elkeseredett hangulatot, melylyel te nekünk értekeztél?

Na de már ezt is szó nélkül nem hagyhattam. Mutassátok meg, hogy hol, miben tévedtem? Ti azt mondjátok, hogy nem ismerem az életet. Mutassatok rá az általam említettéssel ellenkező példákra az életben! Hol vannak a napjainkban mind szükségesebbé váló hitvalló hőseink? Ti és én magunkra kevesen vagyunk és aztán hiában állunk a világ elé tanúságot tenni hitünknek igazságáról, ez a kenyérnek világa szemünkbe kaczagja, hogy csak betéví falatunkért harcolunk. Ti azt mondjátok, hogy pessimista vagyok Hát pessimismus az, ha látom az eszményt s megmondom az embereknek, hogy ők nem elég erővel harcolnak annak megvalósításáért? Krisztus vallása optimista vallás. Magam is azt tartom, azt tanultam, azt hirdettem, de csak nem tagadása ennek az, hogy ha a reparálásra való jó szándék által vezetettve, a hibákat alkalmas időben, alkalmas körben megmondom, még ha a mód, amelylyel ezt cselekszem, a hang, melyen szólok, nem épen a vidámak közé tartozik is? Azt meg aztán ne mondjátok, hogy bolond idealista vagyok, mert arra aztán a ti fegyveretekkel vágok vissza, hogy t. i. a Krisztus vallása maga a legfelségesebb idealismus, tehát annak, aki azt vallja, a legnagyobb idealistának kell magát tartatnia.

Ilyen, s ezekhez hasonló szavaimra, hallottam aztán paptársaimtól sok jóakaratu és hálásan vett tanácsot. De a dolog érdemére nézve, nem tudtak megnyugtani. Most is csak azt tartom, hogy bajainknak nem a papság az oka, mert az szive vérével, lelkének legdrágább kincseivel táplálja hiveit, hanem a hivek,

kik pusztán a pap hivatásai közé sorolják a vallás dolgait, de hitükkel, hitüknek cselekedeteivel nem sietnek munkáját megkönnyíteni s a közös szent ügyet diadalra juttatni.

Én e kérdéseket egyházi értekezletre viendő, eminenter megvitatandó kérdéseknek tekintetem. Ide is elhoztam. Hiszem, hogy ad valaki felvilágosítást, melynek alapján megtaláljuk azt, hogy hol a hiba s majd az orvoslást könnyebben végezhetjük.*

Czirmay Zoltán,
ref. lelkész.

Az „alapítványok kimutatása“.

E czimen vettetett fel a kérdés e lap hasábjain, hogy tekintettel a most kitöltendő kimutatási ivre, külön utasítás nélkül mi veendő fel a kimutatásba s mi hagyandó ki.

A kérdésből kitűnik, hogy többen azt szeretnék pontosan definiáltatni, mi az alapítvány és mi nem az? Ha erre pontos, helyes feleletet akarunk nyerni, tisztába kell jönnünk azzal is, mi az *alap*, mi az *adomány* és *adományozás*, mert csak így osztályozhatjuk az egyházainkban változatosan s különféle rendeltetésekre kijelölt tőkéket, fekvőségeket. Helyes az is, hogy az érdeklődők felvetették a kérdést, vajjon a központilag kezelt tőkék, alapok stb. beirandók-e a kimutatásba, mert ezek közt is vannak olyan természetű tőkék, melyek alapítványoknak nevezhetők.

Az *alapítvány* általában véve oly, rendesen névvel megjelölt vagyon, a mely valami meghatározott célra van lekötve, azt önállóan szolgálja s jövedelme csak erre fordítandó. Benne van az az értelem, hogy a tőke *elköltötellen* s a jövedelem a kikötés szerint egy vagy két rokontermészetű célra fordítható, egyébre nem. A mi alapítványaink *piae causae*, melyeknek rendeltetése az alapító levelekben ki van tüntetve.

Alaki ismertetője az *alapító levél*, tartalmi ismertetője a bizonyos egyházi vagy iskolai cél *megjelölt kikötés*.

A kezelésre vonatkozólag megjegyzendő, hogy az alapítványt mindig külön kell kezelni, arról számadást készíteni, mert az alapítvány *önálló vagyon*.

Az *alap* sok tekintetben hasonló az alapítványhoz s azért a gyakorlatban ez a kettő zavarható össze a legkönnyebben. De van egy olyan ismertető jele, a mely élesen megkülönbözteti az alapítványtól s ez: a nem feltétlenül szükséges alapító levél és *eszelleges elköltötés*. Például ott vannak az ugynevezett építési alapok, a melyekből *kisebb-nagyobb részt* ad ki az igazgatótanács, ha építésre fordítatnak. Az alapítványok közül is az, a melyik ilyen célra szolgál, *beépíthető, de el nem aprózható*. S ez különbséti meg a bizonyos építésre kijelölt *alapítványt* az építési *alaptól*.

Az *adomány* (*donum*) kisebb, az *adományozás* (*dönatio*) nagyobb, akár általános használatra, akár megjelölt célra szolgáló casualiter adott ajándék.

Nincs *alapító levele*, hanem — ha van — *adománylevele*. Nem önállóan szolgál egy cél, csak segítséget nyújt egyszeri alkalomra vagy állandóan.

Ezek szerint felelhetünk meg az érdeklődők kérdéseire.

A legelső az, hogy beveendők-e a kimutatásba a különböző rendeltetésű tőkék? Ha van alapító levél, feltétlenül, mert akkor alapítvány az illető tőke.

* Szivesen kérjük magát a felolvasást, hogy hozzászólhassanak, ha akadnak vállalkozók.
Szerk.

Ha nincs, akkor alap, még ha adomány vagy adományozás útján nőtt is nagyra. A felhozott példa, hogy t. i. valaki életében ad vagy halála utánra hagy egyházi vagy iskolai célra ingó tőkét, vagy ingatlant, jó, mert meglátható benne, mikor adomány s mikor alapítvány az a hagyaték, vagy ajándék. Ha általános célt szolgál az az érték s nem egy-két kategorikusan kikötött célt, akkor adománnyal van dolgunk, tehát a kimutatásba fel nem veendő. Ha pedig ki van kötve, milyen különös célt szolgál önállóan, hogy külön kezelendő, hogy el nem költethető (de esetleg beépíthető), akkor alapítvány az az érték. Például ad valaki életében vagy hagyományoz holta után egyházi, iskolai célra egy telket vagy házat, vagy belsőseget, az nem alapítvány. Miért? kérdehetjük, hiszen *egy* célra adatott, *ki van kötve* a cél. Azért, mert nem önállóan szolgálja a kijelölt célt. A tanító, pap díjazása nemcsak abból a földből, házból áll, hanem egyébből is. Ezzel szemben felhozom például a mezőmadarasi egyházban tett azon alapítványt, a melyből tavaly állítottak iskolát, tanítói lakást s abból fizetik a tanítókat. Tehát az a vagyon egyedül, önállóan szolgálja a kikötött célt s ezért nem alap, hanem alapítvány.

A kérdezők további kérdése ez: ha valaki kisebb összeget, napidíjat bizonyos célra adott, alapítvány-e az? Igen, ha ki van kötve a külön kezelés, rendeltetés, elkölthetetlenség, önállóan szolgáló cél.

Felvetik a kérdezők azt is, hogy ime, néhány koronás tőke már alapítvány, míg 1000, 10,000 koronás nem az. Erre azt felelhetjük, nem az határozza meg az alapítványt, hogy mekkora a tőke, hanem hogy az bir-e az alapítvány különös jellegével, ismertető jeleivel.

A saját szerzeményü tőke, melyre az egyház évenkénti gyarapításokkal, interhalárekkel stb. tett szert, vagy egyszerű egyházi vagyon vagy — ha külön kezelve, külön célra növekszik — *alap*. Ha önállóan és elkölthetetlenül külön áll az a vagyon s önállóan szolgál egy-más egyházi, iskolai célt s erről külön alapítványlevél szól, úgy az a tőke alapítvány lett. S itt megjegyezhetjük, hogy alaptól lehet alapítvány, de alapítványból alap nem.

A központban kezelt tőkék részben alapok, részben alapítványok. A fent például felhozott építési tőkék alapok, de a dézmaváltásaiak — ha birnak az alapítvány alaki s tartalmi kellékeivel — alapítványoknak veendő. Egyik-másik egyházban a lelkészi stb. fizetés *csupán* dézma kamatból áll; ez — mint-hogy önállóan, csakis e szerepet tölti be s el is költethetetlen a tőke — alapítványnak beirandó.

A telepések után adott földek stb. nem számíthatók a külön alapítványok sorába, mert azok az egyháznak adományozott vagyon részei s bizonyára nincsenek meg az alapítványi jelleg külső és belső kellékei azoknál.

A dolog természete szerint egyházainknak sokféle adományozott földje, tőkéje s alapítványi ingó és ingatlan vagyona van. Hogy minden változatot kategoriákba osszunk itt, az szinte lehetetlen. Arra csak az képes, aki egytől-egyig ismeri egyházaink minden egyes okiraton alapuló tőkéjét, fekvőségét. De a fentebb vázolt kategoriák szerint úgy véljük, mindenki megítélheti, vajjon egyházának vagyonában, illetve kezelése alatt van-e alapítvány vagy nincsen? Talán legnehezebb ennek eldöntése olyan külön rendeltetésű tőkéknél, vagyonoknál, melyek egyházi hivatalnokok dotálására vagy kepeváltó alapok létesítésére, nevelésére szolgálnak s ezen célok valamelyikét segítik elő. De ha ezeknél is megítéljük, önállóan elérni vagy el fogja-e érni a célt az a külön rendeltetésű elkölthetetlen vagyon, beoszthatjuk egyiket az alapok, másikat az alapítványok kategoriájába.

Valószínű, az igazgatótanács épen azért czélozza

azt, hogy legyen végleg kimutatva, hol, mennyi alapítvány van, mert fordulhattak elő esetek, a melyekben nem alapítványt alapítványnak vettek és viszont. Azért helyes, hogy pontosan lássa az illetékes hatóság a vagyoni helyzetet. Az érinthetetlen törzsvagyon épen az alapítványokban van s ezek gyarapodása s az újabb alapítványok létesülése mutatja az ecclesia militans erejét, életképességét.

K. E.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1904. ápril 21—22.

Elnökölt: főt. dr. *Bartók György* püspök aa. Jelen voltak: Kenessey Béla főjegyző, br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos, Deésy Gyula, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos és dr. Vályi Gábor ig. tanácsosok, Maksay János számvevő és dr. Kádár János titkár.

Az ülés megnyitása után felolvastattott br. Bánffy Dezső főgondnok aa sürgönye, mely szerint a vasúti forgalom szünetelése miatt nem vehet részt az ülésen, ajánlja azonban, hogy az egyházkerületi közgyűlés összehívása iránt intézkedés tétessék.

Ig. tanácsunk sajnálattal veszi tudomásul a főgondnok úr önmagyméltóságának elmaradását és a f. évi rendes közgyűlésnek május hó 27-ére való összehívásához hozzájárul.

Tanügyi előadó aa referádája alapján:

A bikfalvi ev. ref. egyházközség iskolájának államosítása engedélyeztetett.

Az abodi egyházközség indokolt kérésére 25 db énekeskönyvet ajándékozott ig. tanácsunk templomi használatra.

Helybenhagyó tudomásul vétetett a székelyudvarhelyi kollegium ama határozata, melylyel egy tanárnak 200 k. tanulmányúti segélyt szavazott meg.

A nagyenyedi kollegiumnál üresedésbe jött egyik Jablonczay-ösztöndíjat, a kiadása kérdésében felmerült ellentétes vélemények elbírálása után, Domokos Sándor II. g. o. tanulónak ítélte oda ig. tanácsunk és egyuttal fölkérte az előjáróságot, hogy a folyamodók igényének biztos elbírálhatása céljából czél-szerű intézkedéseket tegyen.

A tanárok korpótlék és nyugdíj-igényeinek megállapítása körül fölmerült nézeteltérések elenyészítése czéljából elrendelte ig. tanácsunk, hogy bemutattassék a vallás-közoktatásügyi minisztériumnak az a szabályzat, melyet mult évi közgyűlésünk 32. jkvi számú határozatával állapított meg.

Főt. Püspök aa javaslatára lépések tétetnek a külföldi tanulmányi ösztöndíjak számbavétele, felújítása, újak létesítése és esetleg a kisebbek egyesítése iránt, hogy theologus ifjainknak a külföldi egyetemek látogatása megkönnyíttessék.

A folyó hó 20-án megtartott ehker. tanügyi bizottsági ülés jegyzőkönyve felolvastatván, az abban foglalt javaslatokat ig. tanácsunk magáévá tette és ezek értelmében intézkedéseket állapított meg: a gazdasági ismétlő iskolákban való hitoktatás, az áll. tanító-képezdek vallástani vizsgálatain való képviseltetés és a gimnáziumi vallástanítás kézikönyveinek engedélyezése tárgyában.

Végül a tanügyi előadó aa közgyűlési jelentésének vázlata olvastatott föl és fogadtatott el.

Titkár aa előadásában a következő ügyek nyertek elintéztést:

Néhai Somkerek Miklós, széki esperes aa. elhunytát sajnálattal vette ig. tanácsunk tudomásul és az özvegyhez részvétírat intézését határozta el.

A szászvárosi első papi szállás elhelyezése tárgyában, az egyházközségi képviselőlet és az egyházmegyei tanács javaslatainak mellőzésével, a kisebbség véleményét tette ig. tanácsunk magáévá, mely-

szerint a mostani II. pápi telken mindkét pápi lakás egészen újból építendő.

Dr. Bartók György és Nagy Károly aainak, mint kiküldött képviselőknak, a parochialis könyvtárak ügyében tartott közös bizottsági tanácskozáson való részvételről szóló jelentésük tudomásul vétetett és a főt. közgyűlés elé terjesztetni rendeltetett.

Nagy Imre, dobokai beszolgáló lelkész aának az interkaláris pápi jövedelemről szóló elszámolása elfogadható és a dobokai egyházközségnek ezzel kapcsolatos kérelme teljesíthető nem volt, hanem utasított az egyházközség arra, hogy a lévita-tanítói állás sürgős betöltése iránt haladéktalanul intézkedjék és hogy az időközi jövedelem engedély nélküli fölhasználásáért feleljen.

Az Emke igazgatóválasztmányának megkeresésére közölte ig.-tanácsunk a dobokai iskoláztatás megindítása tárgyában tett intézkedéseit és a nyert Emke-segély fölhasználásáról szóló számadás adatait.

Jáni Lajos, kézdímartonfalvi lelkész perujtással kívánván élni, delegált bíróság kirendelését kérte. Minthogy azonban ig.-tanácsunk az érdekeltiséget fenforogni nem látta: a kérést nem teljesítette.

Közigazgatási bírói minőségében két fölebbezést tárgyalt ig.-tanácsunk és pedig Nagy Sámuel, mikesfalvi kántor fellebbezését, kinek javadalom kiszolgáltatási ügyében az elsőfoku ítélet a felebbező javára, módosított, és Kiss Lajos, kutyfalvi kántor-tanító fölebbezését, kinek ügyében az elsőfoku ítélet, indokainál fogva, helybenhagyott.

Viski Pál, szilágyszolnoki esperes aának az egyik lelkésze ellen lejártatott fegyelmi ügyre vonatkozó önigazoló jelentése tudomásul vétetett, de fölkérte nevezett esperes aa. arra, hogy jövőre a legcsekélyebb mulasztás esetén is azonnal alkalmazza a törvény teljes szigorát, mert az engedékenység és elnézés zavarokat és károkat okoz.

Hivatalos jelentés alapján megnyugvással vette tudomásul ig.-tanácsunk, hogy egyházkerületünk országos közalapi adó-hátraléka, az év végére, lényegesen kevesbedett az előző évekhez képest és hogy f. évi április 1-re a még fenmaradt hátralékok is mind befizettettek.

A nagyenyedi ehmei tanács ajánló fölterjesztése alapján, szokott fentartással, megerősített a székelykocsárdi egyházközség pápi és kántori kepeváltási szabályzata.

Néhai Bocz Elek, szászrégeni volt nyug. lelkész özvegyének kegyévi járandóságát az egyházközség fedezni nem tudván, ig.-tanácsunk e célra 300 koronát az államszegélyből folyósított és egyuttal ajánlattal terjesztette föl nevezett özvegy folyamodását aziránt, hogy részére az özvegyi kegyjavadalom az országos gyámintézetből, soron kívül folyósítsák.

Jóváhagyást nyert körispataki egyházközségünk malomeladási határozata.

Vajda Ferencz sz.-udvarhelyi lelkész aának megengedett, hogy az ottani hitelszövetkezethél igazgatósági tagságot vállaljon.

A sepsiszentgyörgyi egyházközség kepekirovási szabályzata czélszerűen módosítván: e módosítás jóváhagyott.

Alsócsernátoni egyházközségünk engedélyt nyert arra, hogy egyik belső telkét a polgári községgel elcserélje, az állami iskola elhelyezése céljából, nemkülönben arra is, hogy egy árverés alá kerülő birtokot, 7000 korona vételáron, megvásárolhasson.

A Bukovinában fekvő andrásfalvi egyházközség lelkésze: Szász János aa. érthetetlen okokból az egyházk. ügyeire gyakorolható, minden lehető befolyásunk érvényesítését megghiúsítván, ig.-tanácsunk ki-mondotta, hogy a részére eddig folyósítva volt évi 200 korona segély megszüntetése iránt az egyetemes konventhez előterjesztést tesz.

Szamosfalvi egyházközségünk gyűjtést óhajt rendezni iskolaépítésre és temp:omrenoválásra, de ig.-tanácsunk ehhez nem járult hozzá, mert sem a tanítói fizetés nincs biztosítva, sem pedig az építés ügye előkészítve.

Dicsőszentmártoni egyházközségünk erdő-eladási szerződése megerősítést nyert.

Kovásznai egyházközségünk ama bejelentése, hogy az egyház egyik egyszerű tagja, nevével együtt 18,000 korona alapítványt tett le stólaváltságul, örvendetes tudomásul vétetett.

Az aranykúti lévita javadalmának felemelése iránti kérés, kiegészítésre visszaküldetett.

Ugyancsak közelebbi fölvilágosítás kérését a bö-gözi egyházközség által tervbe vett földvásárlás kérdésében, mert a vételári összeg tulmagasnak látszik.

Marosillyei egyházközségünk aziránti kérése, hogy központi kölcsöne annuitása az államszegélyből fedeztessék, teljesíthetőnek nem találtatott.

Csekme Ferencz, görgényi esperes aa. javaslatot tévén az irodai ügykezelés egyszerűsítése iránt, bár annak szükségét és lehetőségét ig.-tanácsunk is elismeri, mindazonáltal az egyházkerületi Útasítás küszöbön álló átdolgozásáig e kérdés levétetett napirendről.

Főt. Püspök aa. indokolt javaslatára, előterjesztést fog tenni ig.-tanácsunk az egyetemes konventhez, az özvegyi kegyeleti időnek egyformásítása tárgyában.

A bonyhai Bethlen-udvar pátronusi képéjét gróf Bethlen Árpád aa. évi 200 koronával megváltani óhajtván: ig.-tanácsunk utasította az egyházközséget eme kedvező ajánlat elfogadására.

A néhai Bakó Károly, búzai nagybirtokos aa. 2000 koronás alapítványa rendeltetésének megváltoztatása tárgyában kelt szabályszerű határozat megerősített.

Elhatározta és körlevélileg közzétenni rendelte ig.-tanácsunk, miszerint a folyó évi közgyűlés alkalmával lelkészi fölavatás nem tartatik, miután alig 2-3 jelentkezőre számíthatni.

Karatnai egyházközségünk eladván egy csekélyebb értékű erdőterületét, idevonatkozó szerződése megerősítést nyert.

Zoványi Jenő, theol. tanár aa. ama kérelmét, hogy a szerkesztésében megjelenő „Theologiai Ismeretek Tára“ czimű munka, az egyházkerület felelőségére, az összes parochialis könyvtárak által megrendeltessék, ig.-tanácsunk nem találta teljesíthetőnek, de a megrendelést a II. kiadásra nézve is ajánlani fogja, amint hogy az első kiadást is ajánlotta.

Dohi Ferenczné részére 60 korona és Koncz Istvánné részére 100 korona egyszerismindenkori segély szavaztatott meg, a Baldácsy-alap terhére.

Dr. Káizler György szilágymegyei főispán aa. főispánsága idejére, évi 200 korona segélyt ajánlván fel egy szegény tanuló konviktusi költségeinek fedezésére, igtanácsunk az ajánlatot hálás köszönettel vette tudomásul.

Szabó Albert bányafőmérnök aa. díjmentesen elvállalván a nagyenyedi egyházmegye műszaki előadói tisztének ellátását, e vállalkozása hálás köszönettel tudomásul vétetett.

A maroscsapói és marosugrai egyházközségek társas viszonyának megszüntetése tárgyában kelt határozat, az újabban beszerzett adatok alapján, felülvizsgáltatott és odamódosított, hogy a társas viszony már 1905. jan. 1-én megszüntetendő.

Maksay János számvevő aa. előadásában jóváhagyást nyert az udvarhelyi egyházmegye, makfalvi iskola, sepsiszentgyörgyi kollégiumi tápintézet, zilahi kollégium és udvarhelyi kollégium 1903. évi számadása, valamint a zilahi kollégium folyó évi költség-

vetése és megállapított az egyházkerület 1905. évi költségvetése, melyek után az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével, bezárattott.

r. s.

Véleményes előterjesztés a Próbaénekeskönyvről.

(Folytatás.)

A 23-dik gyönyörű zsolttárban csak egy-egy szó megváltoztatása, helyettesítése történt, de ez sem nagy szerencsével. A 4-dik sorban talán helyesebb lenne a legeltet helyett terelget, a 2-dik versben a pásztorbot sem jelzi azt, mit a vessző és bot kifejez. Az utolsó vers ezen sora „Balzsamodat kiárasztod fejemre“, igaz a mi párfümmös korunkban szaloniasabb kifejezés; de az egész zsolttár keretébe, mely a pásztoréletből vett kép, inkább oda illik ez: az én fejemet megkened olajjal.

A nagyon ismeretes 42. zsolttáron igen kevés változtatás van az első versszakban s a mi van, az előny. Azonban a két utolsó sor összecsengése egy kissé a rim és ütem kedvéért a sovárgó vágyódásnak gyöngébb kifejezése a régibenél. Vajjon a te színed elé, Élő Isten eljutok-e? A 65. zsolttárban szintén az első vers két utolsó sora tér el a régitől. A régiben: Azért tehozzád az emberek jönnek mindenünnen és az újban: Az emberek azért sietnek, Hozzád mindenünnen. Azt hiszem jobb a régi kifejezés, mert bár a sietés az ohajt inkább kifejezni látszik, de a jönnek a határozott cél érését mutatják.

Enekeskönyvünk 75-dik zsolttára: Dicsérünk téged Isten, hogy miért nem vétetett fel, nem tudom megérteni, mivel szövege és dallama egészen bevállik. Igaz, hogy az egész rövid, de épen ezért nem volt kihagyandó.

A 77-ben a meghallá és a régi meghallgató között azt hiszem oly érthető a különbség, hogy a ritmus érdeke nem igazolja a megváltoztatást. A 81-dik zsolttár, mint újévi dicséret szép, de a bibliai szövegnek igen átfinomított lényege!

A 84-dik zsolttár első verse egész változatlanul van és a második s a többi művészi szépségben vissza adva. Ez a legsikerültebb átdolgozott zsolttároknak egyike!

A 86-dik zsolttár szintén előnyösön van áttéve, nem különben a 89. A 90-dik classicus szépségű zsolttár maradhatott volna régi kifejezéseivel. Különösen a második versszak első sorát kár volt megváltoztatni és a „De“ kötőszócskával összekapcsolni az első versszakkal a gondolat átmenetelét. Így külön e verset nem fogjuk többet énekelhetni, pedig eddig nagy halottaink fölött különösen a legmélyebb megilletődéssel zengettük!

A 103-dik zsolttár bünbocsánatérti háladás, de ezt az új énekekben a legélesebb szem sem képes észrevenni, így tehát minden szépsége mellett az eredetinek az abban kifejezett gondolatnak nem hű visszatükrözője.

A 105-dik első verse teljesen a régi, a következő négy pedig fenszárnyaló szép áhitat, mi a régiben nincs kifejezve.

A 119-dik a bibliai felosztás, vagy betűs megjelenés szerint van igen szépen versekbe szedve, de gyakorlati használatát tekintve aligha fogja az átdolgozó fáradságát méltóan meghálálni.

A 130-dikat felolvasom a bibliából, régi énekeskönyvünkben, hogy kitűnjék, hogy ez új felel-e meg inkább a gyötrődő ember imádságának.

Az ezután zsolttárok mindenike a régiéknél sikeresebben vannak áttéve, csak van a 34-dikben ilyen kifejezés a rim kedvéért, fölemelvén kezeteiket, dicsérjétek *Istent*eket. Ez egy kissé szokatlan, habár nyelvtanilag helyesnek látszik is.

Ezek voltak a zsolttárookra észrevételeim, melyek után térjünk át a dicséretre.

A dicséretknél mindjárt a sorrend és azoknak számozása tért el úgy a régi magyarországi, valamint a mi énekeskönyvünk sorrendjétől. Mert a míg azokban közönséges vasárnapi énekek új sorszámmal jönnek, addig ez újestendei énekekkel kezdődik az énekeknek folytatásával.

Itt megjegyzem, hogy helyesebbnek vélem a zsolttárok és dicséretnek külön számozását és a zsolttárok befejezése után azok betűsoros lajstromát beilleszteni, mint a dicsérettel együtt mutatni fel az énekes könyv tartalmát. Ugy az egyes zsolttárok, mint dicséretnek külön csoportosítva könyvekben föltalálhatók a tartalomjegyzékben. És az új sorszám kitüntetné, hány a dicséretnek száma, nem keil-e annak, ki meg akarja tudni ezek számát, levonni az egészről a zsolttárok számát. Mert hiszem, hogy még a gyermekek között is akad, a ki sovárog megtudni, hogy hány dicséretből és zsolttárból áll az énekeskönyve. Ez lényegtelen ugyan, de tán figyelmet érdemlő.

E rövid észrevétel után áttérek a dicséretnek tartalmának összehasonlítására. Ez esztendő megáldjad című kezdőének átdolgozva hangulatkeltebb, kekededebb fohász, teljesen sikerült a dallama a régi gyorsabb ütemben.

A második dicséret 3 első versszaka a régi, a 4-dik egészen új, de teljesen beillő az 5-dik, ismét a régiből a 7-dik, az utolsó ismét egészen új. Bár régi és új versszakok váltogatják benne egymást, de azért jól bevállik, áhitatot keltő.

A 3-dik már nagyobb átalakításon ment át és úgy tetszik, hogy a mulandóságra való emlékezés az újban halványabban van feltüntetve, sőt az egészen nincs is átvive, mint a régiben.

A 4. és 5-dik dicséret szintén újévi, ezek teljesen újak, mindkettő igen szép. Ezután jön 4 virágvasárnapi, mely közül csak egy a régi magyarországi énekeskönyvből átvett, három új, a mi virágvasárnapi énekeinknél ünnepre keltebbek, lelkesítőbbek, buzditőbbek.

Nagypénteki van 8, mely közül egy kezdő ének és 3 egészen új, négy pedig nagy változtatással a régiékből van átvéve. Ezen énekek mind meghatóbb rimekkel festik a nagy tragédiát, de a befejezés utolsó jelenetét mégsem szemléltetik úgy, hogy a lélek a pogány századossal sohajtson fel, bizony ez az ember Isten fia. A nagy tragédiának pedig ez a belezáró végső jelenete: a hol a pogány százados és a kik vele valának elismerik, hogy bizony Isten fia a keresztben meghalt Jézus, egyik sem jelzi, pedig ez igen hatásosan felhasználható lett volna. Minden szépségök és művészi alkotások dacára az érzelmet nem költik annyira föl, mint e nagy napra emlékezés sürgetve megkívánja és követeli, a mi talán onnan ered, hogy ez énekek terjengősek. Egy nagyszombati, illetőleg husvét szombatjára irt új ének után jön három kezdő és 6 ima előtti husvét ének, a mi három napos ünnepünk szerint nem nagyon válogathatunk tehát közöttük, ugyan találunk a zsolttárok között is ez alkalomra.

A kezdő énekek közül egy régi, kettő új, egyik egészen új dallamra írva, mindhárom bevállik. A husvét dicséretnek közül 2 régi előnyös változtatással, 4 új igen szép emelkedő ünnepi lelkesültséggel, különösen kerekded és szabatos az ünnep utolsó napjának befejezésére „Maradj velünk mi Krisztusunk“ kezdetű.

Az áldozócsütörtöki hat dicséretből 3 a régi énekek közül van, kevés de helyes változtatással három, mely közül egy kezdő egészen új. Itt megjegyzem, hogy a mi énekeink közül is lehetett volna felvenni, mert ha alakilag nem is oly korrektek, de hatalmi-

lag nem állanak a felvettek mögött és könnyen lehetett volna ezeken is simítani.

Pünköszt dicséret két kezdő énekkel van hat, ezek közül négy régi, melyek közül egy, nagy örömmükre tőlünk van átvéve, javítással ugyan, mint a mások. Kettő új! A régi kifejezések között van ilyen is, kedves vendég helyett édes vendég. Ez azt hiszem inkább sajtóhiba! Az énekek mind szépek, hangulat-keltők, de lehetett volna a mieink közül még bővíteni.

Ezután jönnek az adventiek: 14. Kétannyi, mint a régi énekeskönyvben, tehát 7 egészen új; a régié is úgy szövegben, mint alakban nagyon átváltoztatva. Az adventi énekekben a messiási váradalmat, annak közeledtét az őszövetségi próféták és keresztelő János zord fenségű hirdásából vett eleven színezésű leírásával talán vágyat ébresztőbbé, változatosabbá, élénkebbé lehetett és kellett volna tenni. Ezek az énekek minden szépségök mellett is inkább az értelemhez szólnak, mint a szívhez; pedig ezeken a napokon a vágy, a sóvárgás tölti el a keblet és ez kellene, hogy megtöltse lelkünket éneklésük közben.

Az ünnepi énekek sorát bezárják a karácsoniak a keresztényen hajnal támadatáról, Jézusunk születéséről írott 10 örömteljes ének. Két kezdő után jön karácsonkor, a gyermekek által is oly áhitatos szívvél, lélekkel s hív érzésekkel hirdett: Krisztus Urunknak áldott születésén, de nem a régi százados hangjával és szövegével. Hogy vajjon a régi öltöny nem beillőbb-e, mint a korszerű felöltő, felolvasom úgy a régi, mint újat! Ugy hiszem alaki hiányai és ósdi kifejezése dacára az ünnepi hangulatot, karácsoni örömet inkább felkölti avultsága dacára a régi. Énekeink között ez az egyetlen egy, melyet már a háznál megtanítanak az apák vagy anyák gyermekeiknek, mint „a Mi Atyánkot“. Hagyjuk tehát meg régi mezében, ne csiszoljuk, mert értéke és hatása egy cseppet sem növekedett, sőt csökkent.

A második karácsoni ének, valamint a 3-dik és 4-dik a régi magyarországi énekeskönyvből van átvéve előnyös javításokkal. A következő tőlünk van „Szívünk vígsággal ma betölt“ szöveg- és dallam-átváltatással. A következő, valamint a két utóéneket új. Nekem úgy tetszik, hogy ezen karácsoni énekek különösen a mi énekeinket ünnepi hangulatban nem szárnyalják túl, sőt utól sem érik, át lehetett volna tehát őket venni minden aggodalom nélkül a további használatra.

Ezután jön 62 vasárnapi ének, kezdő- és utóénekeket is beleszámítva. Ezek között már több van a miéinkből is átvéve, de mindenik változtatással, sőt némelyik átalakítva. A Mindenható Felső teremtés édes atyja kezdetű, a régiben mintha élénkebben volna a sóvárgó lélek vágya kifejezve és hangulat-keltőbb volna, mint az új. Hasonlóképpen a Nagy Isten téged imád ismeretes énekünk, melynek gyönyörű dallama szörnyen megnyirbáltatott s szövegén is a versszakok kerekdedségéért változtatások tétettek, kivéve az utolsó strófát. A 34-ik énekünkben is van változtatás a sorok között és van ilyen kifejezés: Istenség, mi erőltetett és szokatlan. A Kire nézzünk kezdetű átdolgozása már sokkal jobb és teljesen sikerült; míg a Te benned bizni oh áldott Istenség című, bár a gondolatnak tömörebb visszaadója, de a régi, mélységes erőnek és hitnek sekélyes átalakítása. Ezt eredetiben olyannak vélem, mint a 90-ik zsoltárt, így megrövidítve és átalakítva, mint az aszalt szilvát, mely elvesztette eredeti színét, alakját és zamátját. A Légy csendes szívvel és békével kezdetű hasonlóan úgy át van travesztálva, hogy a fürkésző szem is alig képes ráismerni, pedig a régi refrainjében a keresztényi csendes megnyugvás a legművészebb megoldás.

A vasárnapi 62 ének, bár sokszorosan több, mint

a régi énekeskönyvben, azonban minden szépsége és művészi alkotása dacára nem elégíti ki az imádkozó lélek szomját, sőt nem találja meg közöttük maga az igehirdető imájához és prédikációjához az előkészítő éneket. Mintha pregnánsabb kifejezését sóvárogná az isteni tökéletességeknek, vallásunk hit- és erkölcsi alapigazságainknak, miután az urnapi énekek kimaradtak vagy kihagyattak az új énekeskönyvből; ezek helyét pedig a vasárnapi énekek kell hogy pótolják. Az erdélyi énekeskönyv vasárnapi énekei egytől-egyig bátran felvehetőek lettek volna, mindenik a vallásos lélek kedélyét élénken érintik és áhitatra indítják. „Minden, aki hív keresztény vagy Mit használnál keresztényiségem“ kezdetű teljesen beválnak, sőt az utóbbi igen szép bűnbánati, melyet urvacsora kihirdetése vasárnapján alig nélkülözhetünk, mivel ezen vasárnapokra a dicséretetek között ezen kívül alig találunk alkalmi éneket.

Ezután jön 21 köznapi reggeli ének, mely közül három kezdő. Ezek között egy új. Az új énekeskönyvben az „Alleluja!“ Öröm lelkesedést kifejező szó több énekben jön elő. Igaz használható, de mint-ha a reformatusok s különösen az erdélyiek ezt a katolikusoktól átvett kifejezésnek éreznék. S főleg hétköznapi énekekben, hol arra kell törekedni, hogy rövid sohajszerű legyen az ének, használata nem épen alkalmas. Véleményem szerint az új kezdő énekből is elmaradhatott volna.

Az új nap, új hét kezdetű tőlünk van átvéve, nem a legszerencsésebb változtatással. Felolvasom, hogy lássa az ülés, a régi vagy új felel-e meg inkább. A következő ismét hétfőn reggeli, ami a mi régi énekünket aligha helyettesíti. Itt is, újak és régiéket egymást váltogatva, jönnek a régié is új mundaiba, anélkül, hogy a régibe meg ne jelenhettek volna. Itt van: „Szívem megaláztat“ vagy „Neked éneklek“. A legelső gondom, ha reggel felkelek vagy Feltetszett a nap, sugárzik az égen vagy Hála legyen Istennek, mind oly szépek, hogy bátran helyet foglalhattak volna az új könyvben.

Köznapestvéli ének van 3, kezdő énekkel 19. Kezdő énekek felvehették volna a mi rövid, egyszerű, de hangulatos kis énekünket is: „Ha te meg nem tartasz“ kezdetű, a mi a felvettekhez méltán sorakozott volna.

(Vége. köv.)

Énekszerzők.

Helyeselve a Próba énekeskönyvre nézve kifejezett azt a kívánságot, hogy az énekszerző neve az ének végére odatétessék, mint egy irodalomtörténeti adatot az erdélyi „Megújított Énekeskönyv“-höz, közöljük a székelyudvarhelyi ref. templomban a papi székben levő énekeskönyv borítéklapján levő kéziratos feljegyzést, mely az énekszerzőkre nézve a következőket tartalmazza:

- „Ezen énekeskönyvben lévő új énekek szerzői: 1. A magyarországi ág. hitv. evangélikusok énekeskönyve.
2. Füzesi József volt patai pap: 26. 35. 39. 42. 44. 52. 59. 72. 167. 186., összesen 10 darabot írt.
3. Szabó Ferencz újtorjai pap: 29. 175. 179. 189. 192. 193. 201. 203. 205. 209. 212. 213., összesen 12 darabot írt.
4. Szentés István volt sülelmedi pap: 1. 6. 9. 11. 16. 17. 19. 20. 23. 58. 60. 71. 76. 83. 87. 96. 158. 174. 188. 191. 198. 207. 224., össz. 22 darabot írt.
5. Ujvárosi György sz.-lászlói pap: 73. 176. 177. 180. 182. 211., összesen 6 darabot írt.
6. Pálffy Dénes udv.-széki esperes n.-galambfalvi pap a 84-iket írta.
7. Vadas József kolozsvári pap: 157. 166. 170. 171. 221., összesen öt darabot írt.
8. Zalathnáról küldötte valaki a 27-iket.

9. *Pap István szászvárosi* pap 28. 40. 57. 178. 182. 187., összesen 6 drbot irt.
 10. *Mihályi Károly nagyenyedi* tanár: 33. 185. 208. 210., összesen 4 drbot irt.
 11. *Salamon József kolozsvári* tanár 30-kat.
 12. *Szilágyi Ferencz kolozsvári* tanár 34-ke.
 13. *Somogyi Mihály szilágyosomlyói* pap 172-ke.
 Atírtam volt isk. tanácsos, mlgs Salamon József hittudor úr jegyzékéből Sz.-Udvarhelyen, 1890. okt. 15-én.

Zajzon Ferencz,
 ev. ref. lelkész."

Hogy mennyiben felel ez meg mindenben a történeti tényeknek, nem tudjuk. De ha valakinek ez iránt valami adata van még: kérjük, közölje lapunkban, hogy mentsük meg az utókor számára. *Szerk.*

ISKOLA.

A tanügyi bizottság köréből.

Április hó 21-én délután 3-tól 8 óráig a megjelenésben nem akadályozott tagok élénk érdeklődése mellett folyt le az egyházkerületi tanügyi bizottság gyűlése főt. dr. Bartók György püspök aa elnöklete alatt, Balogh Károly, Bodor János, Budai Elek, Kenessey Béla, Lajos János, Nagy Károly bizottsági tagok, Sárkány Lajos bizotts. titkár jelenlétében.

Az elnök üdvözli az egybegyűlt tagokat s bemutatja a Nagyenyedről érkezett táviratot, mely szerint Gáspár János, Sándor János és Váró Ferencz bizottsági szakelőadók a vasúti forgalomzavar miatt nem jelenhetnek meg a gyűlésen.

Nagy Károly szakelőadó előadásában javaslatot készített a bizottság a gazdasági ismétlőiskolákra nézve a vallástanítás és egyházi énektanítás gyakorlása tekintetében s minthogy az 1878-iki népiskolai szervezet az ismétlő iskolákban a mai viszonyoknak is teljesen megfelelő módon szabályozza a vallástanítás tervét, a javaslat kiválóképpen a tanítási idő beosztására s az eljárásra terjeszkedik ki.

A nem ev. ref. tanító- és tanítónőképző intézetek mellett helyi vizsgálóbizottságok felállítását javasolja a tanügyi bizottság, melyeknek 3—3 tagját lelkészek, tanárok, énekevezérek vagy más szakemberek közül az egyházkerület képviselőiben az igazgatótanács kérne fel tisztük teljesítésére. A bizottság jelenlétében letett kántori vizsgálatról kiállított bizonyítványt a megbízott tag az egyházkerület képviselőiben aláírja. A bizottság figyelemmel kíséri a vallástanítást, részt vesz a vallástani vizsgálatokon és ev. ref. népiskolákhoz csak olyan tanítók vagy tanítónők alkalmazhatók, akik egy ilyen bizottság jelenlétében tették képesítő vizsgálatot a vallástanból vagy utólagosan pótvizsgálatot tesznek a nagyenyedi ev. ref. tanítóképző intézetnél.

Tárgyalta a bizottság a középiskolai vallástani könyvhiány és az egyházi énektanításhoz szükséges segéd- és tankönyvek kérdését. Megállapította, hogy bár kétségtelenül szükségünk van a tantervnek megfelelő vallástani tankönyvekre, de bölcs tanítók kezében, részint a házagokat pótolva, részint a nehézségeken könnyítve, sikerrel használhatók:

dr. Bartók Gy. „Biblia ismertetés“ az I. és II. osztályban, Nagy P. Konfirmációi nagyobb káté a III. és IV. osztályban,

dr. S. Szabó József „Ker. egyháztörténelem“ az V. és VI. osztályban, Farkas József „A magyar prot. egyház története“ a VIII. osztályban. Ellenben feltétlenül használhatók:

Péter Károly Keresztyén vallástana a VIII. osztályban és Deák Gerő Bugzóság Lantja az összes osztályokban, a melyeknek alkalmazása szükséges is addig, a míg a tantervnek megfelelőbb tankönyvek állanak rendelkezésre.

Az igazgatótanács figyelmébe ajánlja a bizottság, hogy megfelelő tankönyvek s különösen az útasításban ajánlott vallásos olvasókönyvek iratásáról és kiadásáról erkölcsi s ha lehet anyagi támogatással gondoskodjék.

A bizottság tagjai a felmerült tárgyak megvitatásában élénk részt vettek és a vita folyamán sok fontos kapcsolat

latos tanügyi kérdés került szőnyegre, amelyek későbbi elhatározásra tartattak fenn, tekintettel az idő előhaladott voltára.

Tudósító.

KÜLÖNFÉLÉK.

Tanári beköszöntők. A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium 3 rendes tanára: dr. Nagy Sándor, Nagy Ödön és Jánó Béla f. évi május hó 5-én, d. e. 10 órán kezdve fogják Szászvárosban, az ev. ref. templomban *beköszöntő értekezéseiket* megtartani. Az ünnepély programja: 1. Himnusz, Erkel F.-től előadja az ifj. énekkar. 2. Ima, tartja Tankó Béla r. vallástanár. 3. Alkalmi ének, előadja az ifj. énekkar. 4. Elnöklő gondnok ur fölszólítja a megválasztott, illetőleg kinevezett tanárokat beköszöntő értekezéseik megtartására. 5. Tanári beköszöntő; tartja dr. Nagy Sándor. 6. Tanári beköszöntő; tartja Nagy Ödön. 7. Alkalmi ének; előadja az ifj. énekkar. 8. Tanári beköszöntő; tartja Jánó Béla. 9. Ig.-tanár üdvözli a beköszöntött tanárokat. 10. Szózat Egressy B.-től; előadja az ifj. énekkar. Délután 1 órakor közebed a Magyar Kaszinó nagytermében. A közebedre május 4-ikéig előjegyezhetni Kristóf György h. tanár urnál. Egy teríték ára: 5 K. Este 8 órakor hangverseny a „Transsilvania“ nagytermében.

A hangverseny programja: 1. Wagner R.: Felvonulási induló „Tannhäuser“ operából; előadja a zenekar. 2. Arany J.: „Ráchel siralma“, melodráma; zenéjét írta Kapi Gyula. 3. Delibes L.: Nagy egyveleg „Copelia“ balettből; előadja a zenekar. 4. Monolog. 5. Erkel F.: „Hunyadi László“ operájából, Kürthy Sándor zenetanár átdolgozásában: a) Nyitány; előadja a zenekar. b) Nemesek kara: az I. felvonásból; előadja az ének- és zenekar. c) Finale: a II. felvonásból. (Templomjelent); előadja az ének- és zenekar. d) Finale: a IV. felvonásból; előadja az ének- és zenekar. Belépő-díj a hangversenyre: páholy 10 K., támlásszék 2 K., I. rendű zártszék 1 K. 60 f., II. rendű zártszék 1 K. 20 fill., állóhely 1 K., diák- és katonajegy 60 fillér. Jegyek előre válthatók a Szöllősy-féle kereskedésben. A hangverseny tiszta jövedelme, felerészben a gr. Kún Kocsárd szobor-alapra, felerészben pedig az ifjusági zene-alapra fog fordíttatni. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és hirlapilag fognak nyugtáztatni.

Magyarországi képviselő az Egyet. Presbyteriánus Szövetség gyűlésén. Többször említettük már lapunkban, hogy az Egyetemes Presbyteriánus Szövetség, a földi világ összes presbyteriánus vagy református elveket valló egyházainak e nagy szövetségére az idén Liverpoolban fog gyűlést tartani, és pedig nem mint először hirdették, június 21-én, hanem a végleges megállapodás szerint június 28-án kezdődőleg. E szövetség 28 esztendővel ezelőtt alakult s eddig 7 gyűlést tartott Nagy-Británia és az északamerikai Egyesült Államok főbb helyein, úgy hogy a liverpooli gyűlésben már nyolczadszor fognak találkozni a föld református egyházai. Néhányszor képviselőileg, legtöbbször azonban üdvözlő levelével, de mindig megjelent e gyűlésben a magyarországi ev. ref. egyház is. A konvent az idén Balogh Ferencz debreczeni theol. akad. tanárt s a különben is Angolországban lakó György Endrét küldte ki e gyűlésre egyházunk képviselői gyanánt. Balogh Ferencz azonban, hajlott korára s a nagy utazással járó fáradságokra hivatkozva, lemondott e megtisztelő megbízatásról, a mikor aztán a konventi elnökség Csiky Lajos debreczeni theol. akad. dékánt bizta meg egyházunknak a szövetségi gyűlésen való képviselésével, ki is a megtisztelő megbízatást készséggel elfogadván, immár nagy buzgósággal készül a távoli országba vivő útjára.

Gróf Dégenfeld József útja. Gróf Dégenfeld József, a tisztántúli ev. ref. egyházkerület főgondnoka s a magyar főrendiház tagja, a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventje elnökségének megbízásából sorra látogatta az összes amerikai magyar ref. és presb. egyházközösségeket. Az egymástól nagy messzeségben levő, huszonegy egyház meglátogatását három hét alatt befejezte. Kuthy Zoltán newyorki ref. lelkész, a keleti lelkészi kör elnökének kíséretében látogatta meg a newyorki, bridgeporti, south norwalki, mountcarmeli, woodbridgei, perthamboyi, passai, trentoni, phoenixwillei, peckvillei és a pocahontasi egyházakat; Csutoros Elek clevelandi ref. lelkész, a nyugati lelkészi kör elnöke kalauzalása mellett pedig a clevelandi, dillonvalei, sout chicagói, lo-raini, buffaloi, youngstowni, pittsburgi és homesteadi gyü-

lekezeteket. A johnstowni egyházat április hó 5-ikén látogatta meg. — Gróf Dégenfeld ezután Washingtonba utazott, hogy látogatást fejezen az osztrák-magyar nagy követségen; innen Lancasterbe ment, hogy viszonzza Whitmer ref. püspök látogatását, aki a gróf érkezésekor egyenesen New-Yorkba ment el az üdvözlésére. Lancasterben meglátogatta a reformátusok gyönyörű papnevelő intézetet. Husvét szombatján Philadelphiába utazott a gróf s itt már várta Kuthy Zoltán newyorki ref. lelkész, akinek a kíséretében látogatást tett előbb Roberts presb. superintendentnél, majd fölkereste a műkedvelői egyesület helyiségében összegyülekezett magyar presb. egyháztanács tagjait és velük egyházi ügyben gyűlést tartott. A husvétii ünnepeket a gróf a newyorki ref. egyház körében ünnepelte és Kuthy Zoltán lelkésznek volt a szívesen látott vendége. A grófra rendkívül kellemes benyomást tett az a körülmény, hogy Kuthy Zoltán lelkésznek az összesereglett hívek nagy számára való tekintettel délelőtt egy-másután két isteni tiszteletet kellett tartania s először 247-en, másodszor 294-en, összesen 541-en vették föl az uri szent vacsorát s perselypénz tisztán, nem számítva az önkéntes adományokat, 120 dollárt tett ki. Az isteni tiszteleten megjelent a gróf is és a hívekkel együtt az Ur asztalához járult. Husvét hétfőn dr. Tompson newyorki presb. superintendent és a New-York Observer presb. lap szerkesztőségét látogatta meg a gróf, miután már előbb meglátogatta a philadelphiai Reformed Church Messenger cz. ref. lap szerkesztőségét is. Szerdán, április 6-án az összes itteni magyar ref. lelkészekkel közös konferenciát tartott a gróf Johnstownban s e gyűlésen vitatták meg azokat a nagyfontosságú egyházi ügyeket, amiknek az érdekében a konventi elnökség a gróft Amerikába tanulmányútra küldte. Ugy halljuk, hogy mielőtt a gróf hazatért volna, meglátogatta a Princetoni presb. egyetemet is. Haza e hó 12-én indult New-Yorkból a rotterdami vonallal.

Irodalmunk barátainak és pártolójának szíves tudomására adjuk, hogy Szentkúti Kiss Károly, nagyigmáncsi lelképásztor „Bibliai képek“ című rövid és népszerű bibliamagyarázatai IV-ik kötetéből és az ugyancsak ő általa átdolgozott Kiss Ádám-féle beszédek I-ső kötetéből, az előfizetők kielégítése után, az összes példányok *Kókai Lajos* budapesti könyvkereskedő (IV. Károlyi-utca 1.) tulajdonába mennek át. Így tehát szíveskedjenek az érdeklődők egyenesen Kókaihoz fordulni.

A **szászsebesi ev. ref. templomra**, a nemzetiségi áradattal élet-halálharcot vívó magyarság emez épülő bástyájára kegyes adományokat küldöttek, melyeket hálás köszönettel nyugtáz *Benedek Károly* administrator lelkész, egyhm. főjegyző:

(Folytatás). Váczi járás főszbírójának gyűjtése Fót községben: Csapó János, Cselőtei József, N. N., V. Cselőtei János, Pelényi János, Kiss Sándor, Kiss János, Besze István, özv. Elek Istvánné, Barna István, Acserel Jónás, P. Cselőtei István, L. Cselőtei, Csuzi István, Molnár József, Juhász Sándor, I. Kocza János, A. Tóth János, Lövik Mihály, H. Forgács József, Szóvi János, Varga József, N. N., Béres József, Csapó István 40–40 fill., özv. Sipos Pálné, özv. Vörös Károlyné, Varga István, id. Sziráki János, Bartos András, Molnár, id. Toth István, id. Forgács Sándor, TóthKázmér 1–1 k., Tóth község 3 k., Koczó János, Elek János, özv. Elek Sándorné, Juhász András, H. Juhász István. Vámos G., Koczó Pál, ifj. Petrik József, Molnár István, Pintér István, Cselőtei János, N. N., Kolozs István 20–20 fillér, özv. Cselőtei Sándorné, Sallay János, Sz. Nyuka János, G. Rozsák János, Béres János 30–30 fillér, V. Molnár István 80 fillér, P. Cselőtei József, V. Molnár János, Elek Sámuel, V. Cselőtei Sándor, V. Cselőtei József, D. Forgács István 60–60 fillér, Nyuka Sándor, ifj. Varga József, Kalmár György, Nyuka János, Toth István 50–50 fill., Béder István 10 f., Sebián Sándor, M. Elek Jánoska 1–1 kor. (összesen 35 kor. 10 fill.). Zsilinszky Mihály államtitkár ivén Budapest: Zsilinszky Mihály 5 kor., Molnár Viktor, legifj. Szász Károly 1–1 kor. (össz. 7 kor.). Lészay Ferencz nagybirtokos Magyar-Gorbó 20 kor., Pogány Károly főispán Lugos 5 kor., Kovács Gyula Budapest 10 kor., Kovács Gyuláné Budapest 10 kor., Körömpö Ferencz Czegléd 10 kor., Orsovai m. kir. Erdőhivatal ivén: Würsching Frigyes 2 kor., Ghyeczy László 1 kor., Kakas Ödön 1 kor., Stenta Gyula 1 k. (össz. 5 korona). Ev. ref. egyházközség Bihar-Udvári: 5 k., Szabó Imre ev. ref. lelkész gyűjtése Bihar-Udvári: 23 k. 34 f., Várnay Sándor kir. erdőmester ivén Fogaras: Várnay Sándor erdőmester 2 korona, Zankó Emil erdész, Kovács Pál erdész, Schuster Andor, Konczvald Ferencz 1–1 korona. (összesen 6 korona). Ev. ref. egyházközség Dombrád 5 kor., A tanítónképző-intézeti tanárok Orsz. Egyes. elnöksége Budapesten: Dr. Kiss Aron, Sztankó Béla 1–1 k., dr. Gyulay Ágost 40 f., Ev. ref. Egyházközség Dész 5 k., Ev. ref. fitanoda Dész:

5 k., Tuzson Gyárfás birtokos Szász-Csanád 2 k., Kónya Kálmán máv. mérnök Brassó: 2 k., Dobolyi Elemér körjegyző Szász-Csanád: 5 k., M. kir. erdőhivatal Zsarnócza: Mihályfi Mihály 2 k., Szókolóczy József 2 k., Jákó Jenő, Sivald Béla, N. N., N. N., Eröss Gyula, Gerő Gusztáv 1–1 k., Koller János 1 k. 20 f., N. N., Zachar Gyula, Demeáky 1–1 k. (összesen 14 kor. 2) fill.). Ev. ref. egyházközség Szatmár 4 k., Magyar Kereskedelmi Csarnok, Budapest 10 k., Ev. ref. egyház Gyoma: 4 k., Ev. ref. egyház Tépe: 2 k., Felső-Eöri ev. ref. Egyházközség: 2 k. (Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásokra.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium államilag segélyezett főgimnáziumában 1904. szept. 1-ére két helyettes tanári állás fog betöltetni, melyek közül egyiknek tárgya a *görög-latin*, a másiknak *magyar-latin* vagy *történeftáradrajz*.

Mindkét tanár évi fizetése 1600 K havi előleges részletekben, továbbá teljes koszt a konviktusban, külön szobából álló lakás fűtéssel és világítással az internátusban, melyért az illetők az internátusban felügyelői tisztet teljesíteni kötelesek.

A követelmény minimuma tanári alapvizsgálat.

Csak ev. ref. vallásúak pályázhatnak.

Pályázók életkorukról, vallásukról, képesítettségükről s eddigi szolgálataikról okiratokkal fölszerelt folyamodványaikat a kollegium előljáróságához f. évi május hó 23-áig terjesszék be.

Szászvároson, 1904. április 15.

Az előljáróság megbízásából:

Simon Ferencz, igazgató.

413—1904. sz.

MEGHIVÓ.

A rikánbelői ev. ref. egyházmegyeék özvegy-árva gyámintézetének t. tagjait van szérencsém f. évi május 2-án d. e. 10 óraker Kézdivásárhelyen tartandó rendes közgyűlésre meghívni.

Tárgyak: A múlt évi számadás megvizsgálása; az özvegyek és árvák számbavétele; a segély felosztása, kiutalása; elnök választás; kérvények és esetleges indítványok tárgyalása.

Felkérem az osztalékra jogosult özvegyeket és árvákat, hogy özvegyi állapotukat, illetőleg életben létüket igazoló okmányaikat f. év május 12-éig adják be gyámintézeti pénztárnok, tiszteletes Földes György zabolai ref. lelkész urhoz.

Ilyefalván, 1904. ápril hó 23.

Józsa Sándor,
gy.-int. h. elnök.

Sz. 251—1904.

MEGHIVÓ.

A széki ev. ref. egyházmegye ez évi rendes közgyűlését Szamosújváron, május hó 5-ikén délelőtt 9 óraker kezdődőleg tartja, mely közgyűlésre annak jelzésével, hogy a tárgysorozatot is magában foglaló külön meghívók fognak kiküldetni — van szerencsém a közgyűlés tagjait teljes tisztelettel meghívni.

Kékes, 1904. április hó 18-án.

Sófalvy Károly,
főjegyző, esp. helyettes.

344—1904. sz.

E lap megelőző számában hasonszám alatti közgyűlési meghívó tárgysorozatába, a 16-ik pont alá bevezem az „*Országos közalapi segélykérvények*“ tárgyalását s felkérem a görögényi egyházmegye összes segélyre szorult és segélyt igénylő egyházait, szíveskedjenek szabályszerűen kiállított kérvényeiket, postafordultával, közvetlenül tisz. Dénes József számvevő referens aához küldeni. Szabályrendeletünk értelmében különben ezeket már a számadásokkal egyszerre be kellett volna oda terjeszteni.

Gernyeszeg, 1904. április 16.

Csekme Ferencz,
görögényi esperes.